

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/I/2022/36109009597175812

EKONOMICKÉ A POLITICKÉ VZŤAHY
JAPONSKA A ČÍNY

Diplomová práca

2022

Bc. Roland Zigo

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

EKONOMICKÉ A POLITICKÉ VZŤAHY
JAPONSKA A ČÍNY

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Školiteľ: doc. PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Bratislava 2022

Bc. Roland Zigo

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu s názvom Ekonomické a politické vzťahy Japonska a Číny som vypracoval samostatne, s použitím uvedenej odbornej literatúry a ostatných zdrojov. Zároveň vyhlasujem, že tlačaná verzia práce je zhodná s verziou v elektronickej podobe.

.....
Roland Zigo

Pod'akovanie

Rád by som poďakoval v prvom rade môjmu školiteľovi doc. PhDr. Rudolfovi Kucharčíkovi, PhD., za trpezlivosť a ochotu pomôcť mi. Taktiež aj za užitočné rady, ktoré mi dával pri mojej práci a usmernenia, ktoré boli prínosné. Ďalej by som chcel poďakovať svojmu bratovi Mgr. Danielovi Zigovi, PhD., LL.M. ktorý si niekoľkokrát prečítal moju prácu a poradil mi pri štylistických úpravách a formuláciách viet.

Roland Zigo

Abstrakt

ZIGO, Roland: *Ekonomické a politické vzťahy Japonska a Číny* [Diplomová práca]. Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodných politických vzťahov. Školiteľ: doc. PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. Bratislava: Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická univerzita, 2022. s. 90

Ústrednou témou diplomovej práce je analytický rozbor vzťahov Číny a Japonska od prvej zmienky až po súčasnosť. V dnešnej dobe dve najväčšie ekonomiky sveta spolupracujú a ich ekonomiky sú vzájomné prepojené. Avšak tieto vzťahy neboli vždy idylické. Japonsko a Čína si prešli obdobiami priateľstva, časmi keď sa od seba učili a pomáhali si a naopak obdobiami nepriateľstva a agresíí. Na to, aby čitateľ mohol porozumieť súčasnej situácii medzi Japonskom a Čínou, potrebuje pochopiť ich vývoj. Práca sa venuje histórii vzťahov Japonska a Číny, vysvetľuje ako sa z malého ostrovného štátu bez nerastných surovín stala dominantná krajina, ktorá si v období druhej svetovej vojny podmanila celú Áziu a naopak, opisuje ako sa Čínske impérium rozpadlo a bolo nútené sa učiť od Japonska. Ďalej práca približuje zmierenie krajín po udalostiach druhej svetovej vojny a ich postupné obnovovanie diplomatických vzťahov. Diplomová práca tiež analyzuje súčasnú ekonomickú situáciu, import, export z krajín a obchodnú bilanciu. Napriek tomu, že obchod medzi Japonskom a Čínou tvorí veľké percento ich dovozu a vývozu, štáty nemajú ani do dnes podpísanú dohodu o voľnom obchode a vzájomne platia medzi sebou tarify na produkty. Túto situáciu sa snažia vyriešiť cez RCEP, budúcnosť ukáže aká efektívna táto dohoda v praxi bude.

Kľúčové slová: *Japonsko. Čína. Medzinárodné vzťahy. Medzinárodný obchod.*

Abstract

ZIGO, Roland: Economic and political relations of Japan and China [Masters thesis]. University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Department of International Political Relations. Supervisor: doc. PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. Bratislava: Faculty of International Relations University of Economics, 2022. p. 90

The central topic of the diploma thesis is an analytical analysis of relations between China and Japan from the first mention to the present. Today, the world's two largest economies are cooperating and their economies are interconnected. However, these relationships were not always idyllic. Japan and China went through periods of friendship, times they learned and helped each other, and, conversely, periods of hostility and aggression. In order for the reader to understand the current situation between Japan and China, he needs to understand their history. The work deals with the history of relations between Japan and China, explains how a small island state without minerals became the dominant country, which conquered the whole of Asia during World War II and describes how the Chinese Empire disintegrated and was forced to learn from Japan. Furthermore, the work describes the reconciliation of countries after the events of World War II and their gradual renewal of diplomatic relations. The thesis also analyzes the current economic situation, imports, exports from countries and trade balance. Despite the fact that trade between Japan and China accounts for a large percentage of their imports and exports, states still do not have a free trade agreement signed and pay tariffs on products to each other. They are trying to resolve this situation through RCEP, only future will tell how effective this agreement will be in practice.

Keywords: Japan. China. International relations. International trade.

Obsah

Úvod.....	9
1 História vzťahov Japonska a Číny	11
1.1 Prvé kontakty medzi Japonskom a Čínou	11
1.2 Obdobie bez diplomatických vzťahov 838 - 1403	15
1.2.1 Prvý a druhý čínsko-japonský konflikt.....	16
1.3 Obnova systému pocty 1403–1547	17
1.3.1 Tretí čínsko-japonský konflikt.....	18
1.4 Dynastie Tokugawa a Qing	19
1.4.1 Obchod a politické vzťahy medzi Tokugawa Japonskom a Qing Čínou.....	20
1.4.2 Obdobie Meidži a nove vedenie v Číne.....	21
1.4.3 Konflikt v Kórei a japonsko-čínska vojna	24
1.5 Nadradenosť Japonska v 20 storočí	28
1.5.1 Pád dynastie Qing a smrť Meidžiho	29
1.5.2 Neposlušnosť v Mandžusku.....	31
1.5.3 Čínsko-japonská vojna, 1937-1945	32
1.5.4 Vplyv vojny na Čínu a Japonsko	36
2 Ciele a metodika práce.....	38
3 Vývoj vzťahov Japonska a Číny po druhej svetovej vojne.....	40
3.1 Povojnový vývoj Japonska a Číny	40
3.1.1 Kórejská vojna a zmrazenie čínsko-japonských vzťahov.....	43
3.1.2 Taiwanská transformácia z kolónie na obchodného partnera	44
3.2 Čínsko-japonské vzťahy bez diplomatických kontaktov v období 1949–1972	45
3.3 Zlaté obdobie čínsko-japonských vzťahov	52
3.3.1 Čínske sprísnenie rozpočtu a japonská pomoc	55
3.3.2 Nezhody v 80. a 90 rokoch	57
3.4 Spor o ostrovy Senkaku / Diaoyu.....	60

3.5	Prechod k dominancii ČLR.....	61
3.6	Zrážka pri ostrovoch Senkaku/Diaoyu.....	67
3.6.1	Japonské „znárodnenie“ ostrovov Diaoyu/ Senkaku.....	68
3.7	Stabilizácia vzťahov.....	69
4	Súčasné ekonomické vzťahy.....	74
4.1	Obchodná výmena.....	75
4.2	Colné záväzky medzi ČLR a Japonskom.....	77
	Záver.....	79
	Zoznam použitej literatúry.....	84

Úvod

Čínska a japonská ekonomika sú podľa nominálneho HDP druhou a treťou najväčšou ekonomikou sveta. A zároveň Japonsko a Čína zdieľajú veľmi dlhú históriu prostredníctvom obchodu, misií zameraných na kultúrnu výmenu, priateľstva a konfliktov. Krajiny sú síce oddelene Východočínskym morom, no Japonsko bolo do roku 1600 silno ovplyvnené Čínou. Japonsko prevzalo čínske písmo, náboženstvo, kultúru, filozofiu, výrobu tovarov, právo a architektúru. Čína, ako dominantná krajina vo svojom regióne, na druhej strane využívala Japonsko a ďalšie okolité krajiny. Napriek dominantnosti Číny sa Japonsko tomuto systému vzoprelo a vzťahy boli až do polovice 19. storočia veľmi turbulentné, dokým sa Japonsko nestalo vedúcou krajinou v Ázii. Krajiny sa začiatkom tohto obdobia pokúšali o nadviazanie diplomatických kontaktov, avšak kvôli vnútorným rozporom oboch štátov vznikli nové konflikty o územia a politickú nadsadenosť. Po skončení druhej svetovej vojny, obe krajiny vyčerpané vojnou, sa vydali na dve rôzne cesty reforiem. Napriek tomu začiatkom 70. rokov 20. storočia bolo zlaté obdobie čínsko-japonských vzťahov plné zahraničných investícií, ekonomickej výmeny a štátnych návštev. Vzťahy sa však ochladili kvôli sporom medzi krajinami až do roku 2006 nástupom Šinzá Abeho. Až jeho druhým zvolením v roku 2012 vďaka častým štátnym návštevám a prehĺbovaním ekonomických vzťahov sa podarilo vzťahy Japonska a Číny zlepšiť.

Cieľom práce je analyzovať historické a súčasné zretele hospodárskych a politických vzťahov Číny a Japonska. Za účelom objasnenia ich súčasného stavu a možného budúceho vývoja. Diplomová práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola si dala za cieľ vysvetliť čitateľovi fungovanie vzťahov od prvej zmienky až po koniec druhej svetovej vojny. Zaoberá sa obdobiami, keď sa Japonsko učilo od Číny a keď si začalo postupne budovať samostatnosť. Zároveň vysvetľuje koniec dominancie čínskeho impéria. Prvá kapitola tiež opisuje vzostupy a pády jednotlivých ér v Japonsku a Číne. V kapitole sú zásadné reformy, ktoré sa uskutočnili začiatkom 20. storočia a zmenili štáty. Japonsko sa kvôli vnútorným rozbrojom a neposlušnosti armády zmenilo na agresora. Čína naopak viedla boje s komunistami a kvôli zaostalosti v reformách nebola pripravená na agresiu Japonska. Záver prvej kapitoly sa zaoberá druhou svetovou vojnou a jej následkami na krajiny. Druhá kapitola sa venuje metodike použitej v práci a cieľmi, ktoré

si diplomová práca stanovila. Tretia kapitola si dala za cieľ vysvetliť obnovovanie vzťahov Číny a Japonska po udalostiach druhej svetovej vojny. Zaoberá sa tiež smermi, ktorými sa krajiny rozvíjali. Kapitola sa venuje ochladeniu vzťahov z dôvodu kórejskej vojny a studenej vojny. Obnova vzťahov začala krátko potom čo USA prestalo ovládať Japonsko. Čína a Japonsko následne podpísalo niekoľko spoločných zmlúv, avšak rozpory toto snaženie spomaľovali až sa ich vzťahy úplne ochladili. Záver kapitoly patrí obnove diplomatických kontaktov a obchodu medzi týmito krajinami vďaka Šinzóvi Abemu a Si Ťin-pchingovi. Štvrtá kapitola sa zaoberá obchodnou stránkou vzťahov Číny a Japonska. Najmä tým, ako vyzerá obchod medzi krajinami v súčasnosti, akú veľkosť má export a import, aké je saldo obchodu a tarify medzi krajinami.

1 História vzťahov Japonska a Číny

Čína a Japonsko koexistujú ako ázijskí susedia viac než dvetisíc rokov. Aj keď sú si tieto dva národy geograficky veľmi blízke, avšak sú hodnotovo odlišné, a to i napriek svojim spoločným kultúrnym koreňom. Vybudovali si zmysel pre zhodu a rozdielnosť, vzájomnú závislosť a autonómiu, rešpekt a podozrievavosť, príťažlivosť a odpor, obdiv a povýšenosť jeden k druhému. Hovorili o svojom spoločnom dedičstve a identite Ázijčanov, ale neváhali vyhľadať pomoc zvonku, aby mohli proti sebe bojovať. Vzájomne prispeli ku kultúrnej a modernej transformácii, ale ich vývoj bol značne odlišný. Fakt ich existencie a vzory ich asociácie patrili po celý čas medzi najtrvalejšie črty histórie východnej Ázie.¹

1.1 Prvé kontakty medzi Japonskom a Čínou

Medzi prvé známe dôkazy interakcie medzi Čínou a Japonskom patria archeologické dôkazy z mohylových pohrebísk v Japonsku, ktoré ukazujú, že čínska keramika, bronzové zrkadlá, meče a kovové náradie sa počas obdobia Yayoi rozšírila z Číny do Japonska. Číňania písali texty mnoho storočí predtým ako Japonsko prijalo svoj písaný jazyk z Číny a počas týchto storočí sa v čínskych jazykoch vyskytujú odkazy na Japonsko. Japonsko je spomenuté v Hanshu (Records of the Han dynasty). Hanshu nešlo do podrobností, ale týkalo sa worenov² žijúcich v oblastiach, ktoré zodpovedali súčasnej Kórei a Japonsku, je to prvý spoľahlivý písomný záznam o Japonsku. Opisujú tu návštevu predstaviteľov dynastie Wei, ktorí priniesli dary cisárovnjej Himiko (asi 170 - 248) a misie cisárovnjej Himiko, ktoré priniesli poctu vládcovi Wei v roku 238.³

Japonsko vyslalo do Číny ďalšiu misiu až v roku 478, ale o tom, čo sa vyslanci dozvedeli, je málo informácií a neexistujú dôkazy o formálnych kontaktoch po nich až do posledných rokov šiesteho storočia, keď sa k moci dostala dynastia Sui. Mnoho pokroku vtedy pochádzalo od kórejských prisťahovalcov do Japonska. V najbližšom bode bolo Japonsko oddelené od Číny asi 500 míľami, ale Kórea susedila s Čínou. Preto, Kórejčania, ktorí boli geograficky bližšie k Číne, priviezli poznatky z Číny Japonsku. V tom čase bol

¹ Akira Iriye, *The Chinese and the Japanese Essays in Political and Cultural Interactions*. s. 3.

² „Japonci“ a Yuèshāng „Ludia v južnej časti provincie Guangdong, v blízkosti hranice Anamese.“ Carr, Michael. 1992. "Wa Lexicography," *International Journal of Lexicography*. s. 1.

³ Washizuka Hiromitsu, *In Transmitting the Forms of Divinity: Early Buddhist Art from Korea and Japan*. s.18.

Kórejský polostrov rozdelený do troch kráľovstiev, s ktorými malo Japonsko najužšie vzťahy.⁴

Keď sa Cisárovná Suiko vo veku tridsaťdeväť rokov stala v roku 593 suverénom klanu Jamato v Japonsku, rozšírila svoju kontrolu nad širšou geografickou oblasťou a pokúsila sa importovať prvky pokročilejšej čínskej civilizácie. V roku 589, štyri roky predtým, ako sa cisárovná Suiko dostala k moci, čínsky cisár Wen Di prvýkrát spojil podstatnú časť Číny po niekoľkých storočiach a založil dynastiu Sui. V záujme zachovania mierových vzťahov za hranicami, ktoré riadil, cisár Wen Di oživil tradíciu stretávania sa s predstaviteľmi zahraničných skupín a šírenia budhizmu na územiach, ktoré boli súčasťou dnešnej Kórey a Japonska. Klan Jamato vyslal svoju prvú misiu do Číny v roku 600 a ďalej študoval a učil sa z Číny až do roku 838, kedy vyslal svoju poslednú diplomatickú misiu. Obdobie, počas ktorého vládla cisárovná Suiko v Japonsku, je známe ako obdobie osvietenia Asuka.⁵

V roku 600 vyslalo Japonsko pod vedením cisárovnej Suiko svoju prvú misiu do Číny a ďalšie misie nasledovali rýchlo potom v rokoch 607, 608 a 614. Misie v rokoch 607 a 608 zahŕňali desiatky budhistických mníchov, ktorí zostali v čínskom meste Si-an, aby pokračili v štúdiu budhizmu s cieľom priniesť ho späť do Japonska. V Japonsku títo mnísi hrali nielen náboženskú, ale aj širšiu úlohu ako intelektuáli a poradcovia japonských politických lídrov. Poskytli informácie o mnohých aspektoch čínskej kultúry a inštitúcií a pomohli vládcovi, ktorí začali transformovať Japonsko.⁶

Číňania boli ochotní učiť ostatných o svojej civilizácii, pretože boli presvedčení o svojej nadradenosti, kultúrnej aj vojenskej a vedeli, že by ich etnické skupiny za hranicami Číny nemohli ohroziť. Výučba ďalších etnických skupín o ich civilizácii bola vedomou súčasťou čínskej politickej stratégie. Čína vyvinula „systém pocty“, určený na udržiavanie stabilných a mierových vzťahov mimo územia, ktoré by mohla priamo kontrolovať a ovládnuť. Nešlo o formálny zmluvný systém, ale o súbor zásad, ktoré Čína používala na usmerňovanie vzťahov s cudzími štátmi a rôznymi etnickými skupinami. Čínski partneri každých niekoľko rokov doviezli niektorý z živočíšnych druhov, rastlín alebo produktov, ktoré boli v Číne vzácne a Čína im to odplatila predložením niečoho cennejšieho, čo bolo

⁴ Ezra F. Vo Gel. *China and Japan: Facing History*. s. 6.

⁵ Gina L. Barnes, *Archaeology of East Asia: The Rise of Civilization in China, Korea and Japan*. s. 270.

⁶ Inoue Mitsusada, *The Century of Reform*, in *The Cambridge History of Japan: Volume 1, Ancient Japan*. s. 182.

na území partnera vzácné. Takéto zvyky medzi zahraničnými vyslancami a ich čínskymi hosťami symbolizovali morálnu aj vojenskú nadradenosť čínskej civilizácie. Výmenou za to Čína pomohla legitimizovať vládu vodcu krajiny vzdávajúcej hold udelením titulu a práva na obchodovanie s Čínou. Po rozšírení čínskej kultúry v siedmom a ôsmom storočí však väčšie národy ako Kórea, Vietnam a najmä Japonsko vyjadrovali odpor k prijatiu nadradenosti čínskej civilizácie.⁷

V roku 645, po vnútornom štrajku v rámci klanu Jamato, stratil kmeň Soga moc nad cisárskym klanom a k moci sa dostal cisár Kótoku. Cisár Kótoku, podobne ako vládcovia klanu Soga pred ním, chcel centralizovať moc, mal však výhodu v tom, že mohol čerpať z väčšieho počtu mníchov, ktorí sa vrátili z Číny a z komplexných právnych kódexov, ktoré dovtedy nemali a boli vyvinuté počas dynastie Tang. Krátko po nástupe k moci sa cisár ujal reforiem Taika z roku 645. Po vzore zmien uskutočnených v Číne počas dynastie Tang oslabil klany a zaviedol centrálnu administratívnu kontrolu. V roku 646 vydal cisár Kótoku edikt o štyroch článkoch:

- a) Článok 1 vylučoval moc rodov a ich schopnosť kontrolovať osud členov klanu
- b) V článku 2 sa ustanovovala reforma geografických oblastí, ktoré namiesto klanov boli miestnymi správnymi jednotkami zodpovednými ústrednému vedeniu
- c) V článku 3 sa ustanovovala racionalizácia registrácie bytových domov na účely daní, pracovných príspevkov a vojenskej služby
- d) V článku 4 sa uviedli dane, ktoré sa mali vymerať a platy, ktoré sa mali stanoviť pre administratívnych úradníkov.⁸

Nová administratívna štruktúra bola rozšírená na väčšinu hlavného ostrova Honšú, okrem Kjúšú a Šikoku, a systém s rozdelením prefektúr na okresy. Touto novou reformou podľa čínskeho modelu Japonsko ukončilo schopnosť rodov ovládnuť vládu a vytvorilo správny štát pokrývajúci širšiu geografickú oblasť. Nové vedenie za cisára Kótoku vypracovalo program vyslania mladých úradníkov do Číny na výcvik. Tí potom študovali vládnu správu v Číne a o niekoľko rokov neskôr sa vrátili domov. Čína umožnilo študovať Japoncom a tí sa mohli stať čínskymi úradníkmi. Avšak Japonsko v roku 701 začalo

⁷ John King Fairbank, *East Asia: tradition and transformation*. s.83.

⁸ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 9.

znižovať počet študentov, ktorých vyslalo do Číny a zriadilo si vlastný inštitút pre pokročilé vzdelávanie úradníkov.⁹

Do roku 838 sa japonským vládcam podarilo premeniť svoju riadiacu štruktúru, ktorá pôvodne spočívala na vzťahoch medzi klanmi, na centralizovaný administratívny štát. Japonsko sa stále mohlo učiť od Číny v mnohých aspektoch a japonskí lídri pokračovali v získavaní vedomostí od japonských návratilcov z Číny, čínskych návštevníkov v Japonsku a mníchov, ktoré sa učili v Číne. To, čo však využili Japonci po roku 838, bolo zanedbateľné v porovnaní s tým, čo sa už naučili skôr. V roku 838 sa Japonci od Číny naučili ako zaviesť vládnu byrokraciu a ako vytvoriť základné pravidlá na riadenie fungovania vlády. Zaviedli čínsky konfucianizmus a budhizmus, aby poskytli legitimitu svojej vláde. Naučili sa písaný jazyk, ktorý im umožnil viesť záznamy, písať históriu, ktorá by mohla ďalej legitimizovať ich vládu a ľahšie komunikovať so vzdialenými úradníkmi. Postavili mestá a chrámy, maľovali portréty, naučili sa hrať na čínske hudobné nástroje a zdokonalili svoje zručnosti vo výrobe keramiky.¹⁰

Preto už mali japonskí lídri dôvod domnievať sa, že japonská vládna štruktúra, filozofické základy, náboženstvo a umenie sú porovnateľné s čínskymi a že už nie je potrebné akceptovať formálny vzťah úcty, v ktorom museli uznať, že čínsky vodca bol „Syn nebies“, vysoko nad „Japonským kráľom“. Navyše, čínsky štát už nebol takým presvedčivým modelom. V rokoch 755-763 začala dynastia Tang upadať. V roku 838 už Čína nemala taký pevný vzor, aký mala predtým veľká dynastia Tang na vrchole. Mnohé skupiny mimo hraníc Číny prestali posielat' misie pocty do Číny a v roku 838 Japonsko vyslalo svoju poslednú misiu.¹¹

V Japonsku dominoval rešpekt k Číne a jej ľudu. Japonskí učitelia pokračovali v čítaní čínskych diel, no málokto v Číne sa zaujímal o japonskú kultúru. Na rozdiel od transformácie japonskej civilizácie, ktorú spôsobilo to, čo sa Japonsko naučilo od Číny v rokoch 600 až 838 a neskoršej transformácie Číny tým, čo sa naučila od Japonska po roku 1895, v priebehu tisícročia od roku 838 do roku 1862 nebola ani jedna krajina v podstate transformovaná tým, čo sa naučila od druhého. Na sledovanie veľkých zmien v čínsko-japonských vzťahoch počas tohto dlhého obdobia je potrebné rozdeliť obdobia rokov na

⁹ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 10.

¹⁰ Li, Yiwen, *Networks of Profit and Faith: Spanning the Sea of Japan and the East China Sea, 838–1403*. s. 47.

¹¹ Tamtiež s. 48.

838 až 1403, keď neexistovali žiadne diplomatické ani obchodné vzťahy, obdobie od roku 1403 do roku 1547, keď mali Čína a Japonsko rozšírené vzťahy a obdobie rokov 1547 až 1862, keď opäť neexistovali žiadne oficiálne kontakty.¹²

1.2 Obdobie bez diplomatických vzťahov 838 - 1403

V čase, keď Japonsko prestalo posielat' tribútne misie, sa hlavné ekonomické centrum Číny presunulo do dolného toku rieky Jang-c'-ťiang. Prístavy v regióne umožnili rýchlejší hospodársky rozvoj, čo viedlo k zvýšeniu počtu obyvateľov regiónu. Keďže japonská centrálna vláda už nekontrolovala obchod, japonskí obchodníci mohli voľne prepravovať tovar z Japonska do dolných prístavov Jang-c'-ťiang a vrátiť sa s čínskym exportom. Podobne mohli čínske obchodné lode mohli prepravovať tovar na predaj v Japonsku a vrátiť sa s tovarom na čínsky trh. V tom čase bol najaktívnejším japonským medzinárodným prístavom Hakata, kde boli miestni úradníci a dohliadali na príchody, odchody lodí na medzinárodné cesty.¹³

Počas dynastie Song (960 – 1279) sa čínska ekonomika viac komercializovala a medené mince sa používali ako mena. Vedenie Song považovali za výhodné pokračovať v obchodovaní s Japonskom a vyberať colné poplatky, takže netrvali na pokračovaní vzťahov tribút. Čínsko-japonský obchod rástol a výmeny boli relatívne hladké. V roku 1127 dobyli Jürcheni hlavné mesto dynastie Song. Keď sa Song stiahol na juh a založil nové hlavné mesto v Chang-čou, dynastia sa premenovala South Song. S hlavným mestom Chang-čou, ktoré sa nachádza na južnom brehu rieky Jang-c'-ťiang, mohlo využiť hospodársky rast v dolnom regióne, obchod s South Song prekvital medzi prístavmi v delte a Hakata, až kým Chang-čou nebolo dobyté Mongolmi v roku 1279. Vo všeobecnosti boli v tomto období čínske zručnosti vo výrobe tovaru pokročilejšie ako japonské zručnosti. Čína vyrábala a vyvážala porcelán, lieky, parfumy a hodváb, zatiaľ čo Japonsko vyvážalo zlatý prach, ortuť, síru, tkaný hodváb, perly a keramiku. Zlato bolo objavené v japonskej bani v roku 749 a keď vznikali ďalšie zlaté bane, zlato čoskoro ovládlo japonský export. Japonsko tiež pokračovalo v zdokonaľovaní svojich remeselných zručností a do jedenásteho storočia vyvážalo papierové vejáre, meče, brnenia, hodváb a keramiku.¹⁴

¹² Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 30.

¹³ John King Fairbank, *East Asia: tradition and transformation*. s.83.

¹⁴ Richard Von Glahn, *The Ningbo-Hakata Merchant Network and the Reorientation of East Asian Maritime Trade, 1150–1350*. s. 249.

Počas obdobia rokov 838 – 1403, bez diplomatických vzťahov, nehrali ústredné vlády Číny a Japonska pri organizovaní obchodu dôležitú úlohu. Kľúčovými aktérmi, ktorí uskutočňovali a regulovali obchod medzi Čínou a Japonskom, boli vládni dozorcovia v obchodných prístavoch, obchodníci a mnísi.¹⁵

- Dozorcovia prístavov: Aj keď čínske a japonské vlády po skončení tribútov už neorganizovali obchodné misie, stále stanovili pravidlá upravujúce obchod a zriadili úrady v prístavných mestách, aby dohliadali na obchod, skúmali tovary vstupujúce a opúšťajúce prístavy a vyberali colné poplatky. Dozorcovia prístavu mali tiež právo odmietnuť tovar.
- Obchodníci: Obchodníci mali samozrejme záujem o zisk a platenie nižších colných poplatkov. Hoci dozorcovia v prístavných mestách mohli tovar pri príchode kontrolovať, bolo ťažké kontrolovať činnosť obchodníkov, keď pripravovali tovar na export a distribuovali dovezený tovar. Čínski obchodníci, ktorí odišli do Japonska počas dynastie Song, často dokázali nadviazať dobré pracovné vzťahy s úradníkmi v rôznych lokalitách.
- Mnísi: Mnísi, ako muži viery, boli považovaní za dôveryhodnejších ako obchodníci, ktorí sa zameriavali na zisky a japonskí budhistickí mnísi, ktorí navštívili Čínu, si s čínskymi mníchmi vytvorili dôverné vzťahy. Po skončení systému tribút japonskí mnísi v Číne, okrem svojej náboženskej úlohy a ako vtedajší intelektuáli, v neprítomnosti vládnych úradníkov hrali úlohu sprostredkovateľa, ktorý uľahčoval obchod medzi dvomi krajinami.¹⁶

1.2.1 Prvý a druhý čínsko-japonský konflikt

Prvýkrát sa čínske a japonské sily stretli v roku 660 v Kórei. V roku 663 sa odohrala bitka pri Baekgang, prvý čínsko-japonský konflikt v zaznamenanej histórii. Bitka bola súčasťou starovekých vzťahov medzi tromi kórejskými kráľovstvami, japonským klanom Jamato a čínskymi dynastiami. Bitka pri Baekgang bola najväčšou porážkou Japonska v jeho predmodernej histórii. Klan Jamato zostal na čas izolovaný a zistil, že musí nadviazať vzťahy s pevninskou Áziou.¹⁷

¹⁵ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4.* s. 31.

¹⁶ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4.* s. 32.

¹⁷ Samguk Yusa: Legends and History of the Three Kingdoms of Ancient Korea. s. 119.

Druhýkrát sa čínske a japonské sily stretli, keď mongolské jednotky dynastie Yuan zaútočili v Japonsku, jediný krát v histórii, keď čínske a japonské sily bojovali v Japonsku. Hoci sú Mongoli etnicky odlišní od Číňanov, v trinástom storočí porazili South Song, založili čínsku dynastiu Yuan (1271 – 1368) a vládli nad čínskym územím. V roku 1274 vyplavili z Kórey mongolskí a kórejskí vojaci, ku ktorým sa pripojili etnické čínske jednotky, aby napadli Japonsko. Mongolské sily mali spočiatku určitý úspech pri porážke Japoncov, ktorí nemali žiadne skúsenosti s bojom proti vonkajšiemu nepriateľovi. Avšak udel tel'afún, ktorý zničil mnoho mongolských lodí a tie jednotky, ktoré už pristáli uviazli v troskách. V roku 1281 spojenie mongolských a kórejských vojakov v Kórei a čínskych jednotiek Han spustili druhú inváziu. V čase tejto druhej invázie však Japonci zhromaždili veľkú obrannú silu a boli oveľa lepšie pripravení a zabili takmer všetky mongolské a kórejské jednotky, ktoré prišli na breh.¹⁸

1.3 Obnova systému pocty 1403–1547

Zakladajúci cisár dynastie Ming, Chung-wu, veril, že Čína má všetok tovar, ktorý potrebuje. Keďže krajina mala pevný základ príjmov z daní z poľnohospodárstva ryže, vedúci predstavitelia nevideli potrebu získavať ďalšie príjmy zo zahraničného obchodu. Počas prvého roku v úrade vyhlásil zákaz akéhokoľvek obchodu so zahraničím a opevnil pobrežie, aby potlačil pašovanie. Uvedomil si, že japonskí obchodníci chceli obchodovať s Čínou, ale povolil by to, iba ak by Japonsko prijalo systém tribútu. Rokovania medzi oboma stranami začali od roku 1370 do roku 1402. Počas niekoľkých nasledujúcich rokov, keď Japonci pokračovali v rozhovoroch s Číňanmi, nedali žiadne známky prijatia obnovenia vzťahu tribútu.¹⁹

V roku 1380, keď do Číny dorazila obchodná misia z Japonska, Čína odmietla prijať loď a jej tovar, pretože Japonsko nesúhlasilo s obnovením vzťahu. Ďalšie snahy japonských obchodníkov vyložiť svoje lode v Číne boli podobne odmietnuté. Jošimicu Ašikaga, ktorý sa stal japonským ministrom v roku 1394, bol presvedčený, že oživenie obchodu s Čínou je potrebné pre Japonsko. Nakoniec ustúpil a súhlasil s prijatím podriadeného vzťahu, ktorý podriadil Japonsko Číne. V čase, keď bol Jošimicu pripravený prijať podmienky, M. Chung-wu zomrel a v Číne došlo k bojom o moc. V roku 1403 poslalo Japonsko do Číny misiu, aby prijali podradné postavenie národa. Takže v roku

¹⁸ John King Fairbank, East Asia: tradition and transformation. s.153.

¹⁹ Tamtiež s.177.

1403 bola dosiahnutá dohoda o obnovení podriadeného vzťahu, vrátane obchodu. Vládcovia dynastie Ming povolili Japonsku poslať dve lode do Číny každých desať rokov.²⁰

Niektorí japonskí predstavitelia boli nespokojní s podriadenosťou Číne, ktorú vyžadoval systém tribútu a v polovici šestnásteho storočia bolo pre japonské domáce spory čoraz ťažšie organizovať misie. V rokoch 1403 až 1549 Japonsko vyslalo do Číny celkom jedenásť misií systému pocty, ktoré so sebou priniesli dary a ďalší tovar na predaj.²¹

Posledná tribútna misia bola vyslaná do Číny v roku 1549. Počas obdobia tribútnych misií dynastia Ming zakázala súkromný obchod s výnimkou prípadov, keď to výslovne povoľovali súpisy, takže každý japonský obchodník, ktorý sa pokúšal predať tovar v Číne mimo tohto rámca, bol považovaný za piráta. Po skončení tribútnych misií, dynastia Ming nedovolila Japoncom obchodovať s Čínou. V tom čase bol každý Japonec obchodujúci s Čínou klasifikovaný ako pirát.²²

1.3.1 Tretí čínsko-japonský konflikt

Keď získal vládu Hidejoši Tojotomi v roku 1590, boje japonských klanov skončili a nastalo zjednotenie Japonska. Po zjednotení mal v pláne prejsť cez Kóreu a potom ďalej do Číny. V apríli 1592 Hidejoši Tojotomi nariadil prepravu bojovníkov do Pusanu. Do šiestich týždňov japonské jednotky pochodovali na sever zo Soulu do Pchjongjangu a pripravovali sa na presun do Číny. V čase, keď Japonci dobyli Pchjongjang, niekoľko tisíc čínskych vojakov, vyslaných cisárom dynastie Ming, prekročilo rieku Jalu do Kórey, ale Japonci ich rýchlo porazili. Cisár, prekvapený neúspechom svojich jednotiek, rýchlo vyslal ďalších vojakov. Japonci boli šokovaní množstvom jednotiek Ming, ktorým sa podarilo vyhnúť Japoncov z Pchjongjangu.²³

V auguste 1597 Hidejoši Tojotomi spustil druhú inváziu, aby ukončil patovú situáciu a umožnil svojim jednotkám opäť pochodovať na Čínu. Avšak japonská armáda bola zastavená na súši aj na mori. V polovici roku 1598, uprostred bojov, zomrel Hidejoši Tojotomi prirodzenou smrťou. Japonci si uvedomili, že nemali nádej na víťazstvo, a tak sa začali ustupovať. Čínske a kórejské jednotky sa zhromaždili vo veľkom počte, aby zaútočili na Japoncov, čo im spôsobilo veľké straty. Vojna bola katastrofou pre Japonsko,

²⁰ Wang Yi-T'ung, *Official relations between China and Japan 1368-1549*. s. 10.

²¹ Tamtiež s. 34.

²² Tamtiež s. 60.

²³ Jurgis Elisonas. *The Inseparable Trinity: Japan's Relations with China and Korea*. 240.

pre Čínu a pre Kóreu. Japonsko utrpelo veľké straty a vyslúžilo si dlhotrvajúce nepriateľstvo od Číny aj Kórey. Pre Čínu boli boje vyčerpaním mingských zdrojov vrátane ľudí, financií a vojenského vybavenia. To oslabilo schopnosť Ming odolávať Mandžukom, ktorí posilňovali svoju základňu v Mandžusku v rámci prípravy na boj s Ming a zakladali si vlastnú dynastiu Qing.²⁴

1.4 Dynastie Tokugawa a Qing

Obdobie Tokugawa (1603 – 1868) v Japonsku a dynastie Qing (1644 – 1911) v Číne boli schopné dosiahnuť relatívnu stabilitu viac ako dva a pol storočia, ale diplomatické vzťahy boli medzi nimi veľmi obmedzené. Boje v Japonsku pokračovali aj po smrti Hidejoši Tojotomi v roku 1598. Na podporu svojho mladého syna vymenoval za svojho nástupcu Radu regentov, ale najmocnejší z regentov Iejasu Tokugawa a jeho spojenci sa rozhodli zvrhnúť Radu regentov v bitke pri Sekigahare.²⁵

Bitka ukončila obdobie bojujúcich štátov a v roku 1603 cisár formálne vymenoval Iejasu Tokugawa za šóguna. I. Tokugawa sa najprv sústredil na vybudovanie stabilného domáceho systému a potom na snahu prekonať nepriateľstvo Kórei a Číny nad inváziou Hidejoši Tojotomi a zlepšiť vzťahy s týmito krajinami. Iejasu Tokugawa bol úspešný vo svojom úsilí vytvoriť stabilný systém, ktorý priniesol domáci mier. Iejasu zaviedol systém centralizovaného feudalizmu, v ktorom držal rodinných rukojemníkov z 270 daimjónov²⁶ v Edo, kde postavil hrad. Uznal, že nemohol odstrániť daimjóa, ktorý proti nemu bojovali pri Sekigahare a tak im dal veľkorysú množstvo pôdy a umiestnil ich ďaleko od Eda, kde predstavovali menšie riziko. Jeho spojenci na Sekigahare získali pozemky blízke k Edu a príbuzní I. Tokugawa priamo ovládali miesta, ako Nagasaki, jediný prístav na štyroch hlavných ostrovoch, ktorý zostal otvorený pre medzinárodný obchod. Japonský systém udržiaval kontrolu nad miestnymi oblasťami tým, že držal rukojemníkov v Edo a zároveň umožňoval daimjóom vybudovať si svoje domény, umožňoval silný miestny rozvoj. Každý daimjón sa hlboko zaviazal k dlhodobému rozvoju svojej vlastnej oblasti, a preto podporovali ekonomický rozvoj a vzdelávanie.²⁷

²⁴ Jurgis Elisonas. *The Inseparable Trinity: Japan's Relations with China and Korea*. 250.

²⁵ Anthony Bryant. *Sekigahara 1600: The Final Struggle For Power*. s. 7.

²⁶ Daimjóovia boli mocní japonskí magnáti, feudáli, ktorí od 10. storočia do začiatku obdobia Meiji v polovici 19. storočia ovládali väčšinu Japonska zo svojich rozsiahlych dedičných pozemkov. Boli podriadení šógunovi a menovite cisárovi. Katsuro, Hara. *An Introduction to the History of Japan*. s. 291.

²⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 51.

Mandžukuovia, podobne ako Tokugawa, dokázali v roku 1644 úspešne vybudovať stabilnú novú štruktúru, ktorá trvala až do revolúcie v roku 1911. V roku 1681, keď Mandžukuovia potlačili vzburu, boli dostatočne zjednotení. Systém vedenia jednotlivých oblastí Qing, bol na základe úradníkov, ktorí boli vybraní skúškami a znalosťou konfuciánskej klasiky. Nesmeli slúžiť vo svojej domovskej oblasti, takže sa nemohli spojiť s miestnymi ľuďmi a po dvoch až troch rokoch ich striedali medzi regiónmi, aby sa zabezpečilo, že nezapustia hlboké korene v jednej oblasti. Preto mali úradníci malú motiváciu podporovať dlhodobý rozvoj na mieste, kde boli pridelení. Tento systém mal pozoruhodnú stálosť, ale nepodporoval silný miestny hospodársky rozvoj.²⁸

1.4.1 Obchod a politické vzťahy medzi Tokugawa Japonskom a Qing Čínou

Keď sa šógun Tokugawa dostal k moci, obával sa kresťanstva, najmä katolicizmu, podporovaného portugalskými jezuitmi. V roku 1639, po vzbuře kresťanských roľníkov na Kjúšú, zakázal obchod s Portugalskom a Španielskom. Presvedčený, že Holanďania, aj keď protestanti, sú európski obchodní partneri, ktorí najmenej pôsobia problémy s kontrolou, šógun umiestnil Holanďanov na Dedžima, umelý ostrov postavený neďaleko Nagasaki, kde mohli Japonci pokračovať v obchodovaní. Holandskí obchodníci sa tak stali dôležitým oknom pre vývoj na Západe. Prostredníctvom Holanďanov sa Japonci dozvedeli o západnej medicíne a vojenských technológiách.²⁹

V rokoch 1611 až 1625 si čínski a japonskí predstavitelia vymenili sériu listov, ktoré sa týkali možnosti obnovenia vzťahov pocty. Číňania boli nespokojní s ospravedlnením Japonska za inváziu do Kórey. Kľúčovou otázkou však bolo, či Japonsko prijme štatút podriadeného. Číňania reagovali pomaly, ale v roku 1619 naznačili, že ak by Japonsko skoncovalo so všetkým pirátstvom, mohlo by dôjsť k určitému pokroku smerom k obnoveniu formálnych vzťahov. Japonci o návrhu nejaký čas diskutovali, ale v roku 1621 dali jasne najavo, že nebudú akceptovať to, že čínsky cisár má vyššie postavenie ako japonský cisár. Japonci sa tak rozhodli ne byť súčasťou čínskeho svetového poriadku.³⁰

Avšak v polovici sedemnásteho storočia vznikol prekvitajúci obchod medzi Nagasaki a provinciou Fu-ťien v Číne, ktorý dynastia Qing neblokovala a vláda Tokugawa ho aktívne podporovala. Japonci nakupovali čínsky hodváb, najmä hodvábnu priadzu, čím sa rýchlo rozšírila výroba hodvábných výrobkov. Japonsko zase urobilo veľké pokroky v

²⁸ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 211.

²⁹ Marius B. Jansen, *China in the Tokugawa World*. s. 13.

³⁰ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 57.

ťažbe striebra. Niekoľko japonských oblastí otvorilo nové bane, v ktorých sa vyrábalo striebro a bolo možné ho vymeniť za hodvábnu priadzu. Šógunát podporoval tento obchod, pretože zarábala zo zdanenia baní a strieborných mincovní. Keďže Číňania mali dopyt po medi na razenie mincí, Japonsko rapídne zvýšilo ťažbu medi, ktorá sa do roku 1685 stala jeho najväčším vývozným artiklom.³¹

Japonsko sa tiež chcelo zapojiť do zahraničného obchodu a to tak, že podporilo domácu výrobu hodvábu. Do konca osemnásteho storočia sa všetok hodváb vyrábala v Japonsku. Koncom sedemnásteho storočia, keď Japonsko kontrolovalo vývoz striebra a medi a obchod sa medzi Čínou a Japonskom spomalil a bol obmedzený aj počas väčšiny osemnásteho storočia. Japonskí dovozcovia, ktorí sa snažili udržať svoje podnikanie, diverzifikovali tovar, ktorý kupovali z Číny. Od svojho začiatku v roku 1603 až do konca v roku 1868 nemalo Japonsko Tokugawa žiadne diplomatické vzťahy s Čínou ani počas dynastie Qing. Vedúci predstavitelia Tokugawy boli taktiež veľmi prísni, pokiaľ išlo o zákaz odchodu Japoncov do zahraničia.³²

1.4.2 Obdobie Meidži a nove vedenie v Číne

V roku 1853, keď komodor Perry prišiel do Japonska, americkí dôstojníci, boli prekvapení zistením, že vedúci predstavitelia Japonska, tejto uzavretej krajiny, mali hlboké znalosti o svetovej geografii a o nedávnych západných vedeckých a priemyselných vývoch. Ihneď po tom komodor Perry a jeho armáda prinútili Japonsko otvoriť sa v roku 1853. Japonskí vodcovia si uvedomili, že sa musia naučiť viac o tom, ako jednať so zvyškom sveta.³³

Počas 60. rokov 19. storočia sa uskutočnili zásadné zmeny, ktoré formovali budúcnosť Číny a Japonska, ako aj ich vzájomné vzťahy. Čína aj Japonsko získali nové riadiace štruktúry a prvýkrát po dvoch storočiach obnovili oficiálne kontakty. Keď sa druhá ópiová vojna skončila a v Číne strácali silu, dalo to novému čínskemu vedeniu Tongzhi príležitosť zastaviť dynastický úpadok a obnoviť národnú silu. V Japonsku bol naopak šógun zvrhnutý v roku 1868 a obnova Meidži dala Japonsku novú štruktúru vedenia, aby čelilo problémom. Vedúci predstavitelia obnovy Tongzhi mali však na problémy svojho národa a na svoje priority v reakcii na výzvy zo Západu úplne iný pohľad

³¹ Xing Hang. *The Shogun's Chinese Partners: The Alliance between Tokugawa Japan and the Zheng Family in Seventeenth-Century Maritime East Asia*. s. 110.

³² Tamtiež s. 111.

³³ Masao Miyoshi. *As We Saw Them: The First Japanese Embassy to the United States*. s. 2.

ako vedúci predstavitelia obnovy Meidži. V roku 1861 Čína spustila samoposilňujúce hnutie zamerané na výcvik vlastných jednotiek, stavbu vlastných lodí a výrobu vlastných vojenských zbraní. V rokoch 1871–1873 Čína vyslala misiu do zahraničia, aby sa dozvedeli o zahraničnom vývoji, ale misia nebola taká veľká a systematická ako japonské misie. Čína urobila určitý pokrok pri budovaní modernej priemyselnej základne prostredníctvom svojho samoposilňovania, ale po roku 1885 konzervatívni predstavitelia v Pekingu spomalili úsilie o podporu nových priemyselných odvetví.³⁴

Príchod komodora Perryho v roku 1853 okamžite vyvolal diskusie v celom Japonsku o tom, ako reagovať, ale v roku 1861 šógunát dospel k záveru, že Japonsko nemá dostatočnú vojenskú silu, aby odolalo Západu. V roku 1868 stovky samurajov pochodovali z Kjóta do šógunovho paláca v Edo, kde vodcovia šógunátu Tokugawa, vedomí si toho, že stratili podporu panstiev po celej krajine, súhlasili s odovzdaním moci cisárovi, aby sa vyhlí vstupu do dlhotrvajúcej vojny. Potom došlo k zásadným zmenám a v roku 1869 sa cisár presunul v sprievode z Kjóta do Tokia, ktoré sa oficiálne stalo hlavným mestom. V roku 1871 boli feudálne oblasti zrušené a nahradené systémom prefektúr, ktoré boli pod oveľa centralizovanejšou kontrolou Tokia. Taktiež boli zrušené štyri označenia spoločenských tried, samuraj, roľníci, robotníci, obchodníci a bývalým samurajom bolo zakázané nosiť meče. Japonci sa zaviazali učiť sa zo zahraničia v oveľa väčšom rozsahu ako Čína a využili študijné cesty do zahraničia. Šógun vyslal misiu do Spojených štátov už v roku 1860.³⁵

No v roku 1868 začali vedúci predstavitelia novej vlády Meidži plánovať ešte väčšie japonské študijné cesty v zahraničí, misiu Iwakura. Misia Iwakura vyrazila v decembri 1871, navštívila pätnásť krajín a do Japonska sa vrátila v septembri 1873. Okrem stretnutia s národnými politickými lídrami a štúdiom rôznych foriem vlády v rôznych krajinách, ktoré misia navštívila, sa členovia misie rozdelili do špeciálnych skupín na štúdium vývoja v továrňach, baniach, prístavoch, železničiach, výskumných centrách, univerzitách, vojenských základniach a vojenských arzenáloch. Poslednou zastávkou cesty bol Šanghaj. Potom čo videli cestujúci zázraky, ktoré industrializácia priniesla do Spojených štátov a Európy, boli prekvapení, ako veľmi Čína zaostala.³⁶

³⁴ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 558.

³⁵ Ezra F. Vogel, *supra note 4*. s. 66.

³⁶ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 510.

Začiatkom 60. rokov 19. storočia, ešte predtým, ako sa cisár Meidži dostal k moci, sa Japonci snažili nadviazať diplomatické vzťahy s Čínou. Japonskí predstavitelia považovali Čínu za obrovskú krajinu, ktorá by mohla poskytnúť trhy pre svojich obchodníkov, ale hlavným cieľom japonských predstaviteľov v tom čase bolo spolupracovať s Čínou voči západným výzvam. Čína verila v hodnotu nadviazania vzťahov s Japonskom a tiež pomerne rýchlo uzavreli dohodu, pretože videli, že po vzniku éry Meidži Japonsko posilňuje svoju armádu rýchlejšie ako Čína. Rešpektovali Japonsko aj za to, že bránilo Západným mocnostiam v invázii do ich krajiny a obmedzovalo aktivity západných misionárov. 13. septembra 1871, rok po začatí rokovaní, sa predstavitelia krajín stretli v Tchien-ťine a podpísali zmluvu o priateľstve a obchode, prvý formálny diplomatický dokument medzi Čínou a Japonskom a po prvý raz v histórii zriadili stále veľvyslanectvá v krajinách.³⁷

V roku 1869 nová vláda Meidži premenovala ostrov na Hokkaido a spustila plán modernizácie celého ostrova, ktorý viedli priamo predstavitelia Tokia. Čoskoro po začatí vývoja Hokkaida sa Japonci presunuli, aby získali kontrolu nad ostrovmi Rjúkjú južne od štyroch hlavných japonských ostrovov, čo v tom čase viedlo k prvému skutočnému napätiu medzi Čínou a Japonskom. V rokoch 1871 až 1874 Japonsko využilo incident týkajúci sa stroskotania lode rybárov Rjúkjú pri pobreží Taiwanu na posilnenie svojich práv riadiť ostrovy Rjúkjú. Japonská vláda vtedy požadovala, aby Čína zaplatila kompenzáciu za zabitých rybárov na Taiwane, keďže Taiwan bol čínskym územím. Touto požiadavkou japonská vláda tvrdila, že ostrovy Rjúkjú patria Japonsku. Viac ako dva roky bola otázka odškodnenia nevyriešená.³⁸

V roku 1874 japonskí úradníci spustili trestnú výpravu. Čínski predstavitelia v reakcii vysvetlili, že Čína nemá účinnú kontrolu nad domorodcami na Taiwane a dodali, že ostrovy Rjúkjú sú v skutočnosti pod čínskou jurisdikciou. Japonské sily zostali na Taiwane a Číňania sa obávali, že by mohli nasledovať ďalšie japonské útoky. Pod týmto tlakom čínski predstavitelia súhlasili s vyplatením kompenzácie Japonsku za námorníkov Rjúkjú. V roku 1879, ako súčasť procesu zrušenia feudálnych oblastí a ich nahradenia

³⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra* note 4. s. 68.

³⁸ Christy, Alan. The making of imperial subjects in Okinawa. s. 172.

prefektúrami, Japonsko začlenilo ostrovy Rjúkjú ako japonskú prefektúru a pomenovalo ich Okinawa.³⁹

1.4.3 Konflikt v Kórei a japonsko-čínska vojna

V 80. rokoch 19. storočia boli Čína, Japonsko a Kórea oboznámený o pokrokoch Západu. Krajinám hrozilo nebezpečenstvo kolonizácie a vo všetkých troch štátoch boli lídri, ktorí si priali navzájom spolupracovať, aby odolali západnému kolonializmu. V tom čase sa Rusko javilo ako najväčšia vonkajšia hrozba v regióne. To sa však zmenilo v roku 1882. Čína mala stále oficiálnu suverenitu nad Kóreou, čo jej dávalo právomoc rozhodovať o kórejskej zahraničnej politike. Čína však po stáročia neuplatňovala svoju zvrchovanosť. Až keď Japonsko v 70. rokoch 19. storočia začalo diskutovať o možných presunoch do Kórey, Čína začala zvažovať aktívnejšiu úlohu. Čína bola upozornená na japonské ambície v Kórei v roku 1876, keď Japonsko prinútilo Kóreou podpísať zmluvu, ktorá nadviazala diplomatické vzťahy medzi Japonskom a Kóreou a otvorila dva nové kórejské prístavy Wonsan a Inchon. Čína, mala dlho prístup k obchodu s Kóreou prostredníctvom systému tribútu a trhov pozdĺž hranice, takže otvorenie dvoch nových prístavov malo malý rozdiel, ale umožnili Japonsku získať viac obilia z Kórey a predávať viac priemyselných výrobkov.⁴⁰

Kórea začala spolupracovať s Japonskom na začatí modernizačného programu v Kórei v štýle Meidži. V rámci svojich modernizačných snáh v roku 1880 kórejskí vojenský predstavitelia pozvali japonských vojenských predstaviteľov, aby pomohli vycvičiť osemdesiat elitných kórejských kadetov, ktorí mali tvoriť jadro modernej kórejskej armády. V júli 1882, niektorí starší kórejskí vojaci, ktorí boli vyradení proti svojej vôli a začali protestovať. Neskôr zhabali zbrane z vládneho arzenálu a vyšli do ulíc, kde zaútočili na kórejských reformátorov, ako aj na Japoncov. Japonský dôstojník a ďalší japonskí jednotlivci boli zabití na uliciach a japonská ambasáda bola vypálená. Táto udalosť sa stala známou ako Povstanie Imo z roku 1882.⁴¹

V reakcii na zabitie japonských predstaviteľov poslalo Japonsko do Kórey niekoľko stoviek japonských vojakov, aby ochránili svojich občanov a podporili japonských spojencov vo vláde. Hoci Čína nepodporila povstanie Imo, japonské jednotky ju

³⁹ Christy, Alan. The making of imperial subjects in Okinawa. s. 173.

⁴⁰ Conroy, Hilary. The Japanese Seizure of Korea, 1868–1910: A Study of Realism and Idealism in International Relations. s. 10

⁴¹ Ki-Baik Lee. A New History of Korea. s. 281.

znepokojili a v reakcii na to iniciovali prvú čínsku vojenskú intervenciu v Kórei vyslaním vojakov do Kórey. Čínske jednotky rýchlo premohli oveľa menší počet japonských vojakov a podporili konzervatívco v kórejskej vláde. Čína tak prvýkrát po 250 rokoch začala zohrávať aktívnu úlohu v kórejských vnútorných záležitostiach. Čína potom prevzala zodpovednosť za výcvik miestnych kórejských síl a tiež podpísala obchodnú dohodu s Kóreou, ktorá umožnila Číňanom ovládnuť obchod medzi Kóreou a vonkajším svetom. Číňania tak získali v Kórei väčší vplyv ako Japonci. Pre Japoncov bola porážka ich malej sily v Kórei Číňanmi v roku 1882 a obmedzenia, ktoré Číňania kládli na ich obchod s Kóreou, znepokojujúce.⁴²

Začiatkom roku 1894 bol Kim Ok-kyun, ktorý viedol prevrat v Kórei v roku 1884, pozvaný na návštevu v Šanghaji. Viac ako desať rokov žil v Japonsku, no prijal pozvanie kórejského známeho, aby s ním odcestoval do Šanghaja. 27. marca 1894, na lodi do Šanghaja, ho zastrelil ten známy, ktorý ho pozval na cestu. Príbehy o jeho atentáte v japonských novinách a vystavenie častí jeho tela sa stali senzáciou a rozhorčili japonskú verejnosť. Krátko po tom, čo bol Kim Ok-kyun zavraždený, vypuklo v Kórei tonghacké povstanie. Členov sekty hnevalo, že skorumpovaní úradníci v Soule uvalili vysoké dane. Povstanie sa rýchlo rozšírilo do okolitých okresov. Kráľ Kjong, ktorý sa obával, že Kórea nemá vojenskú silu, s ktorou by sa dalo rátať pri potlačení povstania, vyzval Číňanov, aby pomohli tým, že pošlú jednotky. Poslali ich do Asanu, aby odvrátili povstalcov z Tonghaku v nádeji, že sa Japonci rozhodnú nezapojiť sa do konfliktu.⁴³

Potom, čo Japonsko vyslalo svoje vlastné jednotky na ochranu Japoncov v Kórei, Čína navrhla Japoncom, aby obe krajiny súhlasili so stiahnutím. 16. júna 1894 Japonsko odpovedalo protinávrhom, že Čína a Japonsko by mali spolupracovať pri pomoci Kórei a podniknúť veľké kroky na podporu modernizácie. Čínski a kórejskí pozorovatelia však boli presvedčení, že Japonsko nebolo poháňané túžbou podporovať hospodársky rozvoj Kórey, ale svojimi vlastnými ekonomickými záujmami. V júni 1894, keď Čína odmietla japonský návrh, bolo Japonsko pripravené ísť do vojny. Dva dni po tom, čo Čína odmietla japonský návrh spolupracovať na modernizácii Kórey, vtrhli Japonci do kórejského kráľovského paláca a zajali kráľovnú.⁴⁴

⁴² Ki-Baik Lee. *A New History of Korea*. s. 282.

⁴³ Marius B. Jansen. *The Making of Modern Japan*. s. 431.

⁴⁴ Bruce A. Elleman, *Modern Chinese Warfare, 1795–1989*. s. 101.

1. augusta 1894 Japonci vyhlásili vojnu a vylodili jednotky v Pusan. Čína odpovedala a vyhlásila vojnu v ten istý deň. Japonsko rýchlo získalo prevahu v oblastiach južne od Soulu, no trvalo niekoľko týždňov, kým sa pripravili na bitku pri Pjongčangu, kde sa nachádzala väčšina čínskych jednotiek. Bitka o Pjongčang predstavovala pre Japoncov veľké víťazstvo. Zvyšné čínske jednotky rýchlo ustúpili na sever, prekročili rieku Jalu späť do Číny a ukončili čínsku prítomnosť v Kórei. 17. septembra 1894, deň po skončení bitky o Pjongčang, sa v Žltom mori odohrala námorná bitka na Jale. Víťazstvo japonského námorníctva dalo Japonsku velenie nad morom, čo mu umožnilo presúvať svoje jednotky voľne. V noci 24. októbra 1894 Japonci tajne postavili pontónový most cez rieku Jalu, ktorý umožnil prechod japonským jednotkám prichádzajúcim z Kórey. Do Mandžuska dorazili nasledujúce ráno. Do 9. decembra 1894 Japonci ovládli Port Arthur. Pri vstupe do takmer prázdneho mesta nekontrolovateľní vojaci zmasakrovali zvyšných obyvateľov.⁴⁵

Po dobytí Port Arthur sa Japonci presunuli do dobytia ďalšieho hlavného prístavu Weihaiwei. V januári 1895 japonské sily pristáli neďaleko Weihaiwei a koordináciou svojich pozemných a námorných síl Japonsko prevzalo kontrolu nad námornou základňou a zničilo veľkú časť čínskej flotily, ktorá tam bola. O šesť týždňov neskôr, po tom, čo Japonci zničili čínsku flotilu vo Weihaiwei a boli pripravení zaútočiť na Peking, Číňania ponúkli vyslanie mierového posla. Ústupky, ktoré Japonsko požadovalo, boli nákladné, ale dohoda o prímerí bola podpísaná. Zmluva odovzdala Taiwan a Peskadorské ostrovy Japonsku, a taktiež zaviazala Čínu platiť poplatky, zodpovedajúce trom štvrtinám ročného rozpočtu Číny, čínska suverenita nad Kóreou mala byť ukončená, veľká časť pevninského územia, ktorá zahŕňala polostrov Liao-tung, mala byť odovzdaná Japonsku, Japonsko malo v Číne rovnaké obchodné privilégiá, aké mali európske mocnosti, to znamenalo, že obchodníci už nebudú platiť tranzitnú daň a nakoniec sedem kľúčových čínskych miest sa malo otvoriť japonským obyvateľom a podnikom. Akonáhle boli v Číne známe podmienky zmluvy, čínsky ľud bol pobúrený. Čínsky cisár však vedel, že ak zmluvu nepodpíše, Peking bude čoskoro zdevastovaný, takže nemal inú možnosť, než zmluvu podpísať.⁴⁶

Keď japonské vojská prekonali Čínu, ďalšie krajiny, najmä Rusko, začali prejavovať obavy o budúce územné ambície Japonska. Po podpísaní zmluvy vyzvali ministri Ruska, Nemecka a Francúzska japonské ministerstvo zahraničných vecí, aby

⁴⁵ Piotr Olender. Sino-Japanese Naval War 1894–1895. s. 164.

⁴⁶ S. Paine. The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy. s. 40.

prijalo „priateľskú radu“. Povedali Japoncom, že polostrov Liao-tung, ktorý má byť podľa zmluvy odovzdaný Japonsku, má zostať v čínskych rukách. Poukázali na to, že ak by Japonsko obsadilo polostrov Liao-tung neďaleko Peking, spôsobilo by to zmätok, Kórea by to považovala za hrozbu a bolo by to prekážkou mieru vo východnej Ázii. Japoncom bolo jasné, že ak nebudú súhlasiť, mocnosti sú pripravené zasiahnuť silou a vedeli, že japonská armáda sa spojeným západným silám nevyrovná. 7. novembra 1895, šesť mesiacov po ratifikácii zmluvy, bola podpísaná nová zmluva, ktorá vrátila Liao-tung Číne. Keď to oznámili, neodvolávali sa na tlak zahraničných vlád, ale vysvetlili, že vracajú polostrov Liao-tung ako veľkorysé japonské gesto Číňanom.⁴⁷

Čína nielenže prehrala vojnu, ale stratila aj svoju inštinktívnu hrdosť na nadradenosť čínskej civilizácie. Hoci mnohí v Číne uznali, že nemali inú možnosť, ako sa podriaďovať japonskej dominancii, výsledok priniesol ekonomickú katastrofu. Zahraničné mocnosti, ktoré si všimli slabosť Číny po prehre s Japonskom, využili nové príležitosti na preniknutie na čínske územie. V marci 1898 Rusko dostalo na dvadsaťpäť rokov prenájom prístavu Port Arthur, prístavu, ktorý bol Japonsku odmietnutý napriek vojenskému víťazstvu. Rozširujúci sa vplyv Ruska v Číne vytvoril hrozby nielen pre Čínu, ale aj pre Japonsko, hrozby, ktoré neskôr vyvolali rusko-japonskú vojnu v roku 1904. Francúzsko, Anglicko a Spojené štáty americké tiež rozšírili svoju prítomnosť v rámci zahraničných koncesií v Šanghaji a Tiencin. V celej Číne cudzie mocnosti využívali svoje základne pozdĺž pobrežia a vnútrozemia na rozširovanie svojich ekonomických a kultúrnych aktivít.⁴⁸

Dokonca aj Japonci boli prekvapení rýchlosťou ich víťazstva. Japonskí štátnici boli presvedčení, že z ich krajiny sa stala jedna z mála moderných krajín na svete. Vo vyrovnaní s Čínou po vojne sa Japonsko stalo koloniálnou veľmocou ako vyspelé národy Európy získaním Taiwanu a pripravovalo sa ukázať svetu, že Japonci môžu byť vzornými kolonialistami. Avšak zásah západných krajín, ktorý prinútil Japonsko stiahnuť sa z polostrova Liao-tung, bol zároveň znamením, že Japonsko stále nie je úplne akceptované Západom. Napriek tomu bolo Japonsko stále relatívne chudobnou rozvojovou krajinou. V dôsledku núteného pochodu k modernizácii zažívala vážne domáce ťažkosti a vnútorné konflikty. Jeho víťazstvo v roku 1895 však posilnilo národnú hrdosť a odhodlanie

⁴⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 127.

⁴⁸ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 128.

pokračovať v modernizácii. Čínska samoposilňujúca politika sa užšie sústredila na modernizáciu svojej armády a technológie. Čína získala lode, delá a pušky. Vybuodovala arzenály a založila inštitúty na výučbu cudzích jazykov. Mala tiež veľa talentovaných jednotlivcov, ktorí sa veľa naučili o vonkajšom svete, ale Číne chýbal systém riadenia, ktorý by týchto jednotlivcov dokázal dobre využiť.⁴⁹

1.5 Nadradenosť Japonska v 20 storočí

Dôvod, prečo Čína prehrala, bol ten, že jej negramotné, demoralizované jednotky sa nevyrovnali japonskej vysoko motivovanej a dobre vycvičenej cisárskej armáde. A preto prvé desaťročia dvadsiateho storočia sa zaznamenal pozoruhodný obrat. Prvýkrát v ich spoločnej histórii došlo k obratu v jednosmernom toku kultúry z Číny do Japonska. Čína sa zapojila do účelovej série programov, aby sa poučila zo skúseností s vývojom Meidži. Napriek všetkému kritickému prínosu Číny ako modelovej civilizácie bolo japonských cestovateľov do Číny od siedmeho do sedemnásteho storočia veľmi málo. Keď sa začalo dvadsiate storočie, stovky čínskych úradníkov navštívili Japonsko, stovky japonských učiteľov a poradcov pracovali v Číne a tisíce čínskych študentov študovalo v japonských inštitúciách. Čo bolo prekvapujúce, bola náhla zmena postoja k Japonsku, ktoré bolo dlho znevažované ako kultúrne druhoradé. Avšak začiatkom dvadsiateho storočia bolo obdivované pre jeho inovatívne schopnosti a považované za možný model pre rozvoj Číny.⁵⁰

Začiatok 20. storočia bol pre čínsku mládež neistým obdobím. Pre čínskych lídrov aj pre mladých ľudí sa štúdium japonského modelu zdalo najlepším spôsobom, ako sa pripraviť na budúcnosť. Na japonskej strane boli postavené školy pre čínskych študentov a boli rozšírené špeciálne programy a v roku 1902, ako súčasť efektu nových politik, už bolo v Japonsku 400 až 500 čínskych študentov; v roku 1903 ich bolo 1 000 a v roku 1906 po výbuchu nadšenia po víťazstve Japonska nad Ruskom, počet vzrástol až na 10 000. Išlo o malé počty v absolútnom zmysle, ale o obrovské percento ľudí vo veku od sedemnást' do dvadsaťpäť rokov, ktorí vtedy dostávali moderné vzdelanie.⁵¹

Otvorenosť voči novým myšlienkam bola to, čo priviedlo čínskych študentov do Japonska na prvom mieste. Študenti začali organizovať provinčné kluby, priestory, kde sa mohli nielen sýkať, ale aj porovnávať poznámky o tom, čo sa naučili, rozprávať sa o

⁴⁹ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 129.

⁵⁰ Paula Harrell, *Asia for the Asians: China in the Lives of Five Meiji Japanese*. s. 43.

⁵¹ Paula Harrell. *Sowing the Seeds of Change: Chinese Students, Japanese Teachers, 1895–1905*. s. 65.

výzvach, ktorým Čína čelila, vyjadrovať sa o stave politiky a kritizovať Qing vládu. V najvyššej irónii takmer všetci čínski študenti opustili Japonsko v roku 1911, keď sily na zmenu pohltili 2000 rokov starý čínsky imperiálny systém. Čínska mládež vyškolená v Japonsku, ktorá mala vliť do systému nové talenty a umiernené reformné myslenie, napokon prispela k jeho zániku.⁵²

1.5.1 Pád dynastie Qing a smrť Meidžiho

V roku 1911 padla dynastia Qing pre svoju neschopnosť vyrovnat' sa s výzvami doma i v zahraničí a kvôli rastúcej opozícii voči Mandžukom ako vonkajšej skupine vládcov.⁵³ Bezprostredné udalosti, ktoré viedli k pádu Qingu, sa však stali náhodou. 9. októbra 1911 v meste Wu-chan, kde skupine rebelov náhodne vybuchla bomba. Keď ich prišla zatknúť polícia, povstalci kládli odpor. Povstalci prekvapili miestne mandžuské úrady a zvíťazili, čo vyvolalo revolúciu v roku 1911. 10. október 1911 sa tak stal oficiálnym dátumom vzniku Čínskej republiky. Neexistovala žiadna jednotná skupina pripravená prevziať vedenie revolty a na vytvorenie novej republiky, ktorá by nahradila Qing. Hlavným cieľom zjednotenia rebelov bola túžba vyhnat' Mandžukov, a keď sa im to podarilo, nemali ani politický poriadok, ani prepracovanú víziu do budúcnosti. V boji medzi Sunjatsenom a Jüan Š'-kchajom moc skončila v rukách vojaka Jüan Š'-kchaja.⁵⁴

Cisár Meidži zomrel v júli 1912 vo veku šesťdesiatich rokov, čím sa skončila štyridsaťštyriročná vláda. Zmeny, ktoré nastali po smrti Meidžiho, boli menej dramatické ako pád dynastie Qing a prišli, keď už bolo Japonsko vo svojom modernizačnom procese oveľa ďalej ako Čína. Napriek politickému chaosu na vrchole počas éry Taisho (1912 – 1926), zmeny zavedené za cisára Meidžiho prežili. Nanešťastie meidžiho syn, cisár Taisho, trpel neurologickou poruchou a nemohol vykonávať svoje povinnosti na rovnakej úrovni ako jeho otec. Japonský politický systém zakolísal v čase dôležitých historických zmien v iných krajinách. Pád dynastie Qing bol na vrchole zoznamu. Japonsko malo dôležité záujmy v Číne, o ktorých sa rokovalo s Qing, najmä na severovýchode. Západné imperialistické mocnosti boli pripravené využiť pád Qingu. Potom v roku 1914 vypukla v Európe vojna, po ktorej nasledovala bolševická revolúcia v susednom Rusku. Väčšina japonských vodcov boli realisti, čiže rozumeli obmedzeniam japonských zdrojov a

⁵² Paula Harrell. *Sowing the Seeds of Change: Chinese Students, Japanese Teachers, 1895–1905*. s. 66.

⁵³ Mandžukuovia totiž neboli etnickí „Han“ číňania.

⁵⁴ John King Fairbank. *East Asia: Tradition and transformation*. s. 740.

vojenskej sily v porovnaní so západnými mocnosťami, a preto uprednostňovali udržanie nízkej pozície pri zabezpečovaní pozície Japonska na severovýchode Ázie.⁵⁵

Japonsko malo oficiálne spojenectvo s Britániou. Postavili sa na stranu Britov proti Nemcom pri útoku na nemecké majetky na polostrove Šan-tung. V auguste 1914, sila japonských vojakov v kombinácii so symbolickou podporou britských vojakov, zaútočila na nemeckých vojakov. Japonci mali prevahu, ale bitka sa ukázala byť ťažšia, než sa očakávalo, s väčším počtom obetí a úmrtí. K veľkému šoku vedúcich armády, japonská vojenská technológia zaostala. Po víťazstve v Šan-tungu mali japonskí lídri politickú hybnosť a sebadôveru aby rokovali s režimom Jüan Š'-kchaja, aby zabezpečili práva Japonska na severovýchode Číny, ale tiež požadovali práva na novo získané nemecké územie v Šan-tungu. Dokument, ktorý japonská vláda vytvorila, bol známy ako „Twenty-One Demands“, ktorý sa stal notoricky známym ako agresívna diplomatická chyba, ktorá ešte viac vzbudila čínske nepriateľstvo voči Japonsku.⁵⁶

Mnohí v čínskej vláde upínali svoje nádeje na mierovú konferenciu vo Versailles v roku 1919, aby zablokovali expanziu Japonska do Číny. Číňania boli jednotní v ich ciele získať nemecké územia od Japoncov. Číňania nakoniec neuspeli. Žiadna ázijská otázka nebola na mierovej konferencii hlavnou prioritou, najmä pre Američanov. Potom, keď niektorí členovia japonskej delegácie pohrozili, že ak im nebude umožnené prevziať nemecké práva v Šan-tung, odídu z konferencie, americká delegácia podporila Japoncov z obavy, že ich najdôležitejší úspech, Liga národov, bude bez Japonska zrušená. Pretože Čína stratila svoje práva v Šan-tung, bola to jediná krajina, ktorá nepodpísala Versailleskú zmluvu, ktorá uzavrela 1. svetovú vojnu.⁵⁷

Po tom, čo Versailleská zmluva ukončila 1. svetovú vojnu, ale nedokázala riešiť problémy Číny alebo Ázie vo všeobecnosti, Spojené štáty zorganizovali Washingtonskú konferenciu. Bola to obrovská konferencia, na ktorej sa zúčastnilo 100 až 150 delegátov z každej zo zúčastnených krajín. Konferencia trvala od 12. novembra 1921 do 6. februára 1922. Čínski účastníci privítali konferenciu ako príležitosť napraviť krivdy Versailleskej zmluvy. Národy sa rozhodli, že budú rešpektovať suverenitu, územnú a administratívnu celistvosť Číny. Otázky, ktoré boli dôležité pre čínsku suverenitu, ako je právna jurisdikcia a prítomnosť zahraničnej vojenskej a zahraničnej polície, boli zdokumentované, ale

⁵⁵ Lu Yan, *Re-understanding Japan: Chinese Perspectives, 1895–1945*. s. 204.

⁵⁶ Goto-Shibata, Harumi. *Japan and Britain in Shanghai*. s. 31.

⁵⁷ June Teufel Dreyer. *China's Political System*. s. 60.

nevyriešené. Tvrdenie, že Čína nie je zjednotená, bolo dôvodom aj ospravedlnením pre to, aby sa s Čínou zaobchádzalo ako s menej suverénnym národom.⁵⁸

1.5.2 Neposlušnosť v Mandžusku

Po konferenciách sa Japonsko snažilo udržať dobré vzťahy s Čínou, avšak Japonsko nemalo svoju armádu tak pod kontrolou ako si myslelo a po vypuknutí dvoch incidentov, masakru v Ťi-nane v roku 1927 a atentáte na najvyššieho predstaviteľa Čang Cuo-lina v 1928, sa stali osudnými bodmi. Oba akty odhalili slabé miesta vo velení japonskej armády.⁵⁹

Koncom 20. rokov 20. storočia, keď čínsky nacionalizmus silnel, sa neposlušnosť japonských vojenských jednotiek v Mandžusku stala väčším problémom. Vojenské velenie v Tokiu príliš často ignorovalo neposlušnosť, ktorá ničila disciplínu. Čínska verejnosť bola čoraz viac protijaponská, najmä keď bola preliata čínska krv. A rastúca populácia japonských občanov žijúcich v Číne sa začala báť o svoju bezpečnosť, čo v Japonsku vyvolalo protičínsky odpor. Protičínsky postoj v Japonsku bolo koncom roku 1931 taký silný, že japonská verejnosť privítala prevzatie Mandžuska, hoci išlo o zjavný akt vojenskej neposlušnosti. Až po neúspešnom povstaní z 26. februára 1936 centrálna armáda konečne podnikla potrebné kroky na opätovné získanie kontroly a očistenie ultranacionalistov od armády.⁶⁰

18. septembra 1931 skupina japonských vojakov, prezlečených za Číňanov, nastražila výbušný materiál blízko tratí Mantecu. Explózia spôsobila menšie škody, ale následný rozruch dal skupine sprisahancov zámienku na začatie invázie Japonska do Mandžuska. Kancelária generálneho štábu armády v Tokiu vydala rozkaz, aby sa zabránilo rozširovaniu konfliktu. Počas niekoľkých nasledujúcich dní armáda však neposlúchla a zinscenovala ďalšie provokácie. Armáda postupne rozširovala svoj dosah po Mandžusku. Domáca reakcia na rozšírenie mandžuského konfliktu bola pozitívna. V decembri 1931 všetky politické strany v sneme podporili návrh zákona na poďakovanie armáde za ochranu japonských práv v Číne.⁶¹

Aj keď bola armáda neposlušná, cisár Hirohito vydal 8. januára 1932 cisársky reskript, ktorý chválil armádu za to, že odvážne bojovala v „sebaobrane“ proti čínskym

⁵⁸ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 770.

⁵⁹ Ezra F. Vogel, *supra note 4*. s. 225.

⁶⁰ Edward Behr, *The Last Emperor*. s. 202.

⁶¹ Luise Young, *Japan's Total Empire: Manchuria and the Culture of Wartime Imperialism*. s. 83.

„banditom“ a za to, že „posilnila autoritu cisárskej armády“. Čo bolo prekvapujúce na japonskej invázii, bola úplná absencia odporu jednotiek Číny. Z celkovej armády 200 000 vojakov bolo menej ako 50 000 severne od Veľkého múru v Mandžusku, zvyšok bol južne od múru, kde boli sily boli zaujaté v provincii Ťiang-si v dlhotrvajúcej bitke s komunistickými jednotkami. Keďže jednotky boli obmedzené, generál Čankajšek usúdil, že si musí vybrať medzi bojom proti komunistom alebo bojom proti Japoncom. Vybral si komunistov.⁶²

Japonsko v marci 1933 vystúpilo zo Spoločnosti národov a armáda už nebola obmedzovaná predstieraním medzinárodných pravidiel spolupráce.⁶³ Japonsko sa stalo agresorom. Najväčšou starosťou Číny bolo nestratiť Tchien-ťin alebo Peking, okrem toho boli ochotní urobiť kompromis. Obe strany vypracovali dohodu, ktorá vytvorila zónu odzbrojenia od Veľkého múru po Peking. Dohoda bola známa ako prímerie Tangku z 31. mája 1933. Z pohľadu Tokia bolo prímerie Tangku ďalším z dlhého zoznamu opatrení, ktoré urobila miestna armáda v Číne a ktoré sa potom Tokiu oznámilo ako hotovú vec.⁶⁴

Tokio nemalo žiadne plány a žiadne stratégie, ako sa vysporiadať so svojimi jednotkami v Číne, ktoré boli obľúbené u japonskej verejnosti. Mandžuská armáda mala nielen vlastnú stratégiu, ale aj vlastné prostriedky z predaja ópia z Rehe do Mandžuska a iných častí Číny. S prímerím Tangku a zriadením demilitarizovanej zóny bolo obdobie rokov 1933 až 1935 pre japonskú armádu v severnej Číne relatívne pokojné. V prejave k svojim jednotkám v júni 1934 Čankajšek uviedol, že nie je správny čas na bitku s Japonskom. V decembri 1936 v Čankajšek odišiel do Si-anu, aby sa stretol so skupinou vodcov Guomindangu. Komunisti ale uniesli Čankajška v snahe prinútiť ho, aby sa zaviazal pripojiť ku komunistom v kombinovanej kampani za porážku Japonska. Po dvoch týždňoch Čankajšek kapituloval a súhlasil, že spojí sily s komunistami v boji proti Japoncom.⁶⁵

1.5.3 Čínsko-japonská vojna, 1937-1945

7. júla 1937 sa japonský vojak nachádzajúci sa neďaleko mosta Marca Pola na predmestí Pekingu oddelil od svojej jednotky. Malá skupina japonských vojakov prešla cez most a požiadali o vstup do dediny, aby vykonali pátranie. Čínske jednotky strážiace

⁶² Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 233.

⁶³ Holmes & Meier. *Northedge: The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946*. s. 156.

⁶⁴ Jonathan Fenby. *Chiang Kai-shek: China's Generalissimo and the Nation He Lost*. s. 282.

⁶⁵ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 246.

dedinu však odmietli japonským vojakom povoliť vstup a pred úsvitom sa medzi čínskymi a japonskými vojakmi strhla menšia šarvátka. Pre Číňanov bola akcia na moste Marca Pola plánovanou agresiou a bolo to prvým krokom v japonskom pláne začať totálnu vojnu s Čínou. Rýchlosť s akou Japonci vyslali ďalšie jednotky, odhalila, že Japonci boli pripravení na rozsiahlu vojnu.⁶⁶

Keď v roku 1937 vypukla vojna, Japonsko ako industrializovaná krajina vyrábalo lietadlá, lode a delostrelectvo, ako aj dostatok zbraní na vyzbrojenie každého jednotlivca v Japonsku. Celé obyvateľstvo bolo gramotné a vojaci v celej krajine mali aj základné mechanické zručnosti. Všetci dospelí Japonci zdieľali spoločnú kultúru, pretože všetci dostali japonské štandardizované vzdelanie. Čína bola stále chudobnou vidieckou krajinou, ktorá nemala dostatok zbraní ani pre každého vojaka. V porovnaní s Japonskom mala Čína nedostatok lietadiel, lodí a delostrelectva. Mnohí vojaci boli stále negramotní. Hovorili miestnymi dialektmi, ktoré boli pre vojakov, ktorí hovorili inými dialektmi, nezrozumiteľné. Výhodou Číny bola jej obrovská veľkosť a obrovská populácia 500 miliónov, čo bolo sedemkrát viac ako Japonsko. Japonské sily mohli obsadiť mestá a železnice, ale nemali dostatok jednotiek na kontrolu celej okolitej krajiny.⁶⁷

Japonské jednotky pochodovali do Tchien-t'ínu a 31. júla 1937 a podarilo sa im mesto ovládnuť. 8. augusta 1937 potom japonské jednotky vpochodovali do Pekingu, kde sa stretli s malým odporom. 14. augusta 1937 sa Čankajšek rozhodol vyčistiť Japoncov zo Šanghaja, čím sa stal prvým veľkým bojiskom. 1. augusta 1937, keď jednotky japonského námorníctva začali prichádzať do Šanghaja, vypukli zrážky, keď sa Číňania pokúsili zabrániť vylodeniu japonských námorných pešiakov. Na druhý deň japonské bojové lietadlá začali bombardovať Šanghaj, ako aj Nanking a Nančang. Japonskí námorní pešiaci, ktorí dorazili do Šanghaja, nedokázali odraziť väčší počet Číňanov a tak 18. a 19. augusta 1937 dorazili ďalšie tri japonské oddiely námorných pešiakov. Japonci využili svoju vynikajúcu palebnú silu a oveľa väčšie letectvo, ale Číňania priviedli viac vojakov a až po viac ako dvoch mesiacoch ťažkých bojov začalo Japonsko premáhať čínsku obranu. 25. októbra 1937 Čankajšek, ktorý nedokázal zastaviť japonské útoky, začal sťahovať svoje jednotky zo Šanghaja, jednotky, ale zadržali Japoncov až do 1. novembra 1937. Tri mesiace bojov o Šanghaj predstavovali jednu z najväčších konfrontácií druhej čínsko-

⁶⁶ Mark R. Peattie. *The Battle for China: Essays on the Military History of the Sino-Japanese War of 1937–1945*. s. 115.

⁶⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 250.

japonskej vojny. Až na zahraničné štvrte v Šanghaji, na ktoré Japonci nevtrhli, ležalo mesto Šanghaj v ruinách. Japonci vyhrali bitku o Šanghaj, no svoj cieľ ukončiť vojnu rýchlym útokom sa im nepodarilo dosiahnuť.⁶⁸

Čankajšek vedel, že Japonci sú príliš silní na to, aby dokázali Číňania vyhrať boj na obranu svojho hlavného mesta Nanking. Svoje vojenské veliteľstvo preto začal presúvať do Wu-chanu, kde by jeho jednotky kládli silný odpor. Nanking nebol veľkým ekonomickým ani vojenským centrom, no keďže to bolo hlavné mesto, japonskí vodcovia dúfali, že jeho dobytím môžu ovládnuť krajinu a rýchlo ukončiť vojnu. Nanking mal symbolickú hodnotu nielen ako hlavné mesto, ale aj ako historické miesto. S malou prestávkou po bitkách v Šanghaji japonské jednotky rýchlo začali pochodovať smerom k Nankingu. Správy, ktoré sa dostali do Nankingu o blížiacich sa japonských jednotkách, ich popisovali ako strašného nepriateľa s neposlušnými vojakmi, ktorí kradli jedlo a tovar a strieľali ľudí pozdĺž ich trasy.⁶⁹

Do 9. decembra 1937 boli Japonci pred bránami mesta. Japonskí predstavitelia požadovali, aby sa Číňania vzdali a vyhli sa boju. Čankajšek však cítil, že ak sa nepokúsia brániť Nanking, vyslalo by to nesprávny signál čínskej verejnosti. Odmietol sa vzdať. Potom japonské delostrelectvo vystavilo mesto masívnemu bombardovaniu a zanechalo ho v plameňoch. 13. decembra 1937 vpochodovali do mesta japonské jednotky. Večer, keď sa bombardovanie zastavilo, japonskí vojaci začali rabovať. Zahraniční reportéri napísali, že nekontrolované japonské jednotky mimo bezpečnej zóny divoko zabíjali miestnych ľudí a znásilňovali ženy. Počas niekoľkých nasledujúcich týždňov Japonci pozbierali tisíce čínskych vojakov, ktorí zostali v meste a zastrelili ich guľometmi.⁷⁰

Japonci plánovali, že po dobytí Nankingu vyšlú svoje víťazné jednotky, aby získali kontrolu nad hlavným železničným uzlom Chuzhou. Začiatkom februára 1938 vypukli boje severne od Chuzhou, keď čínske jednotky vzdorovali blížiacim sa japonským silám. Bitka o Chuzhou trvala päť mesiacov a bola nákladné pre obe strany. 19. mája 1938 Japonci vpochodovali do mesta, aby obkľúčili čínske jednotky a dobyli mesto. Číňania považovali svoj boj v Chuzhou za veľké víťazstvo, pretože zabili alebo zranili mnoho

⁶⁸ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 799.

⁶⁹ Fu Jing-hui. *An Introduction of Chinese and Foreign History of War*. s. 109.

⁷⁰ David Askew, *Part of the Numbers Issue: Demography and Civilian Victims in The Nanking Atrocity, 1937–1938*. s. 86.

japonských vojakov, vyčerpali Japoncov, zmarili japonské plány na rýchle dobytie Číny a umožnili väčšine čínskych vojakov utiecť.⁷¹

Niektoré z najťažších bojov počas vojny sa odohrali počas priblíženia sa k Wu-chanu v lete 1938 a boje pokračovali vo Wu-chane až do 25. októbra 1938. Japonci dúfali, že víťazstvo vo Wu-chane im umožní prístup do centrálnej časti Yangtze, čo bola veľká východozápadná dopravná cesta, a ukončí čínsky odpor. Čankajšek sa rozhodol sústrediť veľké množstvo jednotiek v oblastiach východne od Wu-chanu v nádeji, že zničí japonskú hrozbu. V predvečer bitky Číňania zhromaždili približne 1,1 milióna vojakov na obranu Wu-chanu. Do júna Japonci zhromaždili asi 400 000 vojakov. Po ťažkých bojoch počas čínskej obrany Wu-chanu boli japonské aj čínske jednotky vyčerpané. Po dobytí Wu-chanu sa obe strany na niekoľko mesiacov odmlčali, aby načerpali nové sily. Začiatkom roku 1939 potom Japonci začali ofenzívu v centrálnych čínskych mestách. V bojoch o každé z týchto miest kládli čínske sily odpor a v niektorých prípadoch prekvapili japonských veliteľov svojou zručnosťou a nasadením. Čínske jednotky dokonca iniciovali útoky na miesta, ktoré Japonci predtým obsadili.⁷²

Po Wu-chane sa japonskí vojenský veliteľia obávali poklesu kvality vlastných síl, keďže japonská armáda musela znížiť svoje náborové štandardy, aby uspokojila dopyt po ďalších vojakoch. Bitky pri Chuzhou a Wu-chane boli zlomovým bodom v čínsko-japonskej vojne, pretože po týchto bitkách vyčerpaní Japonci spomalili svoje úsilie podmaniť si Čínu. Na jar 1940, keď Nemecko okupovalo Francúzsko a Holandsko, Japonsko videlo nové príležitosti zaútočiť na európske kolónie v juhovýchodnej Ázii a priviesť ich do sféry prosperity Veľkej východnej Ázie, ktorej lídrom bolo Japonsko. Po odchode z Wu-chanu sa Čankajšek a jeho priaznivci presunuli cez hory do Čunkingu v juhozápadnej Číne, ktorý sa stal hlavným mestom na zvyšok vojny.⁷³

Od decembra 1941 do roku 1944, kým bolo Japonsko zaujaté bojom proti Spojeným štátom, si udržalo kontrolu nad svojimi okupovanými oblasťami v Číne, ale nepodniklo žiadne veľké nové výboje. Do januára 1945 Japonci splnili väčšinu svojich cieľov kampane. Zničili niekoľko letísk, ktoré mohli Spojené štáty použiť na bombardovanie Japonska. Nakoniec to však boli spojenecké sily na čele s Američanmi, ktoré podnikli nálety a následne zhodili dve atómové bomby, čo spôsobilo, že sa Japonci

⁷¹ Ezra F. Vo Gel. *supra* note 4. s. 262.

⁷² Stephen R. MacKinnon. *Wuhan 1938: War, Refugees, and the Making of Modern China.* s. 121.

⁷³ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation.* s. 804.

vzdali. Vojnová kapacita Japonska bola mimoriadna. Japonci žijúci na štyroch ostrovoch s malou celkovou rozlohou obsadili Čínu, juhovýchodnú Áziu a držali ich v šachu až do augusta 1945. Japonsko malo lojálnych občanov, ktorí boli ochotní obetovať sa a urobiť to, čo im bolo povedané. Vláda kontrolovala všetky informácie v Japonsku, takže verejnosť sa dozvedela iba o slávnych úspechoch armády a nedozvedela sa o hrozných činoch spáchaných japonskými jednotkami ani o ich zlyhaniach.⁷⁴

1.5.4 Vplyv vojny na Čínu a Japonsko

Čínske straty vo vojne boli nemerateľné. Niektorí odhadujú, že zomrelo až 3 milióny vojakov, 18 miliónov civilistov a až 100 miliónov ľudí zostalo bez domova. Mestá a priemyselné odvetvia boli zdevastované, a napriek tomu v dôsledku následnej čínskej občianskej vojny sa seriózna obnova nemohla začať až po roku 1949. Invázia a okupácia Japonskom viedli k rozšíreniu prudkého nacionalizmu, ktorý prekvital medzi mestskou vzdelanou elitou vo veľkých mestách počas prvej svetovej vojny a potom sa rozšíril na obyvateľov menších vnútrozemských miest a roľníkov na vidieku. Vojna umožnila komunistom premeniť sa z malej skupiny rebelov na veľkú skupinu vlastencov pripravených súťažiť o právo vládnuť Číne. Dalo im to čas a priestor na vypracovanie plánov boja v občianskej vojne a náčrt programov, ktoré by použili na riadenie Číny. Komunistom to poskytlo príležitosť rozšíriť svoje kľúčové organizácie, armádu a stranu, čo neskôr poslúžilo ako základ pre zjednotenie celej Číny. Na konci čínskej vojny mali nacionalisti stále oveľa viac úradníkov a vojakov ako komunisti. Ale ani ako strana pri moci sa nemohli ľahko vyrovnáť prítlačlivosti komunistov. Keď komunisti 1. októbra 1949 prevzali moc, využili vízie a organizačnú štruktúru, ktorú vytvorili počas vojny.⁷⁵

V roku 1945 sa sen, ktorý sa začal koncom devätnásteho storočia, že Japonsko môže zohrať vedúcu úlohu pri osвете a modernizácii krajín Ázie, zrútil a zmenil sa na nočnú moru. Milióny Japoncov zomreli nielen v Číne, ale aj v Japonsku. Japonské mestá boli zničené a ich priemysel ležal v troskách. V rokoch po vojne boli skl'účení nielen kvôli zničeniu svojej krajiny, chudobe, podvýžive a nedostatku pracovných príležitostí, ale aj preto, že verili, že cestou, ktorou sa Japonsko uberalo a na ktorú vydali svoje životy zlyhali a boli morálne nesprávne. Japonci boli rozhodnutí, že ich krajina by sa mala vzdať militarizmu a ísť cestou mieru. Japonci, ktorí tvrdo pracovali pred vojnou aj počas nej,

⁷⁴ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 280.

⁷⁵ Lyman Van Slyke. *The Chinese Communist Movement during the SinoJapanese War 1937–1945*. s. 629.

začali s čistením trosiek a obnovou svojej krajiny. S pomocou Spojených štátov premenili svoje meče na radlice a vybudovali civilnú ekonomiku s využitím zručností, ktoré si vypestovali počas vojny. Japonci akceptovali potrebu vzdať sa autoritárskej politickej štruktúry a boli pripravení presadzovať demokraciu. Rozhodli sa, že pristúpia k politickej modernizácii v nadväznosti na západné demokratické krajiny a budú spolupracovať s ostatnými krajinami na vytvorení a udržaní mierového sveta.⁷⁶

⁷⁶ Ezra F. Vo Gel. *supra* note 4. s. 283.

2 Ciele a metodika práce

Cieľom práce je analyzovať prvé nadviazanie vzťahov až po súčasnú situáciu hospodárskych a politických vzťahov Číny a Japonska. Za účelom objasnenia ich súčasného stavu a možného budúceho vývoja. Práca sa sústreďuje hlavne na zachytenie jednotlivých období, ktoré boli kritické pri formovaní vzťahov týchto krajín. Taktiež sa venuje vývoju a zánikom jednotlivých ér a ich vzájomnej spolupráce aj v období bez diplomatických kontaktov. Kľúčovým krokom pri vypracúvaní práce bolo zhromaždenie potrebnej literatúry. Pri práci využívame najmä zahraničné monografie zaoberajúce sa problematikou vzťahov Číny a Japonska, historickými udalosťami a články, ktoré opisujú súčasnú situáciu alebo štatistické záznamy zachytávajúce obchod medzi štátmi. Keďže využívame zahraničné zdroje používame anglickú transkripciu názvov ér v štátoch aby boli pre čitateľa jasné a zrozumiteľné. Na porovnanie sme pri každej téme využili z dôvodu objektívnosti viacero dostupných zdrojov.

Prvá kapitola mala za cieľ vysvetliť čitateľovi historické budovanie vzťahov medzi Čínou a Japonskom, ktorá je podstatná pre pochopenie súčasnej situácie medzi štátmi. Kapitola zachytáva obdobie keď bolo Japonsko ešte nerozvinutý štát a učilo sa od Číny a jeho postupnú premenu na agresora v 20. storočí. V kapitole sa tiež venuje vývoju Číny a Japonska a taktiež vznikom a pádom jednotlivých ér. V tejto časti využívame hlavne historicko-deskriptívnu metódu pre opis historických udalostí a momentov. V tejto časti sme analyzovali dostupné články a odborné knižné zdroje.

Tretia kapitola čitateľovi približuje situáciu po udalostiach druhej svetovej vojny a to obnovenie diplomatických vzťahov, ekonomickú spoluprácu a turbulentné fungovanie až po súčasnosť. Kapitola tiež rozoberá zlaté obdobie čínsko-japonských vzťahov, keď mali k sebe štáty najbližšie a podpísali dohody o vzájomnej spolupráci. V tejto časti sa tiež venujeme sporom medzi štátmi, ktoré sú veľmi doležité pre pochopenie určitých reakcií zo strany Číny alebo Japonska. V tejto kapitole sme využili metódu syntézy pre dosiahnutie objektívneho pohľadu pri spájaní komentárov a názorov autorov z viacerých použitých knižných diel. Taktiež sme využili metódu komparácie pre porovnanie jednotlivých vyjadrení autorov na tému vzťahov Číny a Japonska. Použité informácie v tejto kapitole boli z knižných zdrojov a dôveryhodných internetových zdrojov.

Cieľom štvrtej kapitoly bola analýza a porovnanie súčasného stavu exportu, importu a obchodnej bilancie medzi Japonskom a Čínou. Kapitola opisuje i druhy tovarov, ktoré si krajiny vzájomne importujú. V tejto časti sa tiež venujeme tarifám, ktoré sú zavedené medzi štátmi a možnosť ich prípadného zrušenia v budúcnosti. V kapitole bola použitá hlavne metóda komparácie a analýzy ekonomických výmen.

3 Vývoj vzťahov Japonska a Číny po druhej svetovej vojne

V roku 1945 Japonsko prehralo nielen vojnu, ale stratilo aj svoje koloniálne impérium a začalo sa zmenšovať späť do svojej veľkosti z roku 1894, pred čínsko-japonskou vojnou. Mandžusko sa stalo súčasťou Číny, Kórea sa osamostatnila a Taiwan zostal čínskym. Japonci sa vrátili z Číny a iných krajín Ázie na svoje štyri domovské ostrovy. Po porážke bolo Japonsko nútené spojiť svoje záujmy so západnými krajinami, najmä s USA. Počas nasledujúcej studenej vojny bolo Japonsko povzbudzované, aby nadviazalo obchodné vzťahy a politické vzťahy s ostatnými spojencami USA, pričom bolo odrádzané od nadväzovania väzieb s komunistickými krajinami ako Čína a ZSSR. Preto bolo japonské povojnové spojenectvo s USA hlavným dôvodom, prečo Japonsko a Čína obnovili diplomatické vzťahy až v roku 1972.⁷⁷

3.1 Povojnový vývoj Japonska a Číny

Japonská porážka nielenže ukončila japonský imperializmus, ale aj jeho imperiálne ambície. Japonská verejnosť v roku 1945 bola ohromená tým, že ich krajina utrpela takú ohromujúcu porážku. Tak ako Číňania pred rokom 1895 nepochybovali o nadradenosti čínskej civilizácie, japonská verejnosť, hrdá na víťazstvá svojho národa, bola presvedčená o úlohe Japonska ako vodcu Ázie.⁷⁸ Porážka Číny v roku 1895 prinútila Číňanov uznať, že ich imperiálny systém už nie je funkčný a porážka Japonska v roku 1945 prinútila Japoncov uznať, že ich imperializmus ovládaný vojenskou prevahou taktiež nie je životaschopný. A tak ako sa Čína po roku 1895 dozvedela o novom svete od Japonska, Japonsko po roku 1945 sa dozvedelo o novom svete od Spojených štátov amerických, od krajiny, ktorá ho porazila.⁷⁹

V týždňoch po formálnej kapitulácii Japonska 3. septembra 1945 sa japonskí velitelia v celej Číne vzdali čínskym predstaviteľom a odovzdali japonské zariadenia Číňanom. Po skončení druhej svetovej vojny nedokázali nacionalisti a komunisti udržať jednotný front, ktorý vytvorili proti spoločnému nepriateľovi počas vojny. Obe strany začali manévrovať, aby prevzali japonské zariadenia a postavili sa do možnej občianskej

⁷⁷ Mori Kazuko. *Japan–China Relations: from Post-War to a New Era*. s. 35.

⁷⁸ Franziska Seraphim. *War Memory and Social Politics in Japan*. s. 12.

⁷⁹ Lori Watt. *When Empire Comes Home: Repatriation and Reintegration in Postwar Japan*. s. 1.

vojny. V decembri 1945 vyslali Spojené štáty generála Georgea Marshalla do Čunkingu, kde usporiadal rokovania medzi Mao Ce-tungom a Čankajškom v snahe uľahčiť vytvorenie koalície vlády a vyhnúť sa občianskej vojne. Avšak ukázalo sa, že obe strany nedokážu spolupracovať. Niekoľko týždňov po skončení vojny sa víťazné jednotky, komunistické, nacionalistické a ruské prešli do Mandžuska, kde súperili o získanie kontroly nad zariadeniami, ktoré Japonci vybudovali počas štyroch desaťročí od roku 1905. Mandžusko bolo najväčšou priemyselnou oblasťou Číny a miestom s najväčším súborom moderných vojenských zbraní kdekoľvek v Číne.⁸⁰

Nebyť japonskej invázie, nacionalisti by možno v polovici 30. rokov porazili komunistov. Po tom, čo bol Čankajšek v decembri 1936 prinútený vytvoriť s komunistami Spojený front na odpor proti Japonku, nacionalisti už nemohli na komunistov útočiť. Keď sa nacionalisti stiahli na juhozápad, bolo pre nich ťažké udržať si národnú podporu, pretože nemohli urobiť nič na ochranu ľudí v iných častiach Číny. Komunisti so sídlom na severozápade Číny využili príležitosť keď neboli pod útokom nacionalistov, na vybudovanie úzkej organizácie, získanie skúseností s realizáciou pozemkovej reformy, výcvik armády, ktorá by bola pripravená bojovať proti nacionalistom a vytvoriť všeobecnú dohodu medzi ich stúpenkami o tom, aké politiky by mali nasledovať po dobytí celej Číny.⁸¹ Počas niektorých prvých bitiek čínskej občianskej vojny v severovýchodnej Číne boli nacionalisti komunistom vyrovnaným súperom. Postupne však komunisti naberali na sile, keď ich jednotky vyhrávali kľúčové bitky na severovýchode a prevzali japonské zbrane, zásoby a ich priemyselnú základňu.⁸²

Čankajšek sa rozhodol skôr bojovať, než sa sústrediť na to, aby dostal ekonomiku pod kontrolu. Ale výsledná divoká inflácia, nedostatok tovaru a korupcia medzi nacionalistickými jednotkami, od neho odcudzili širokú verejnosť. Pretože sľúbili pozemkovú reformu, komunisti mali popularitu u roľníkov, ktorí dúfali, že ich rodiny by mohli získať pôdu, ak komunisti vyhrajú občiansku vojnu. 1. októbra 1949, ešte predtým, ako sa ich jednotky dostali na juhozápad, komunisti vyhlásili založenie Čínskej ľudovej republiky. Potom upevnili svoju moc a prostredníctvom kampaní na vyhladenie kontrarevolucionárov, zlikvidovali triedu statkárov a rozdelili pôdu chudobným roľníkom.

⁸⁰ James P. Harrison. *The Long March to Power: A History of the Chinese Communist Party*. s. 20.

⁸¹ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 937.

⁸² James P. Harrison. *The Long March to Power: A History of the Chinese Communist Party*. s. 21.

Vybudovaním straníckych a mládežníckych organizácií verných prívržencov sa im podarilo zjednotiť krajinu prvýkrát od rozpadu cisárskeho poriadku v roku 1911.⁸³

Od septembra 1945, keď generál Douglas MacArthur začal okupáciu Japonska, až do apríla 1952 zaviedli spojenecké okupačné sily zmeny v japonskom politickom, ekonomickom a vzdelávacom systéme a kontrolovali zahraničnú politiku Japonska. Nenávisť Ameriky voči Japonsku nebola taká hlboká, dlhotrvajúca ani osobná ako tá čínska. Po zvážení tejto otázky predstavitelia okupácie dospeli k záveru, že na to, aby japonská verejnosť prijala rozhodnutie vzdať sa a riadiť sa pokynmi spojeneckých síl, potrebovali podporu cisára. Cisár sa zriekol svojho božstva, oznámil kapituláciu a verejne vystúpil s generálom D. MacArthurom, čím ukázal japonskej verejnosti, že podporuje okupáciu.⁸⁴

V Japonsku dávali pokyny spojenecké mocnosti, no vládu riadili Japonci. To si vyžadovalo úzku spoluprácu. Ako celok boli Japonci usporiadaní, prijali smernice spojeneckej okupácie a pracovali na ich plnení. Spojenecká okupácia bola úspešná vo svojom útoky na militarizmus a okupácia zrušila japonské vojenské sily, navyše sa stali nezákonnými. Zničila továrne a zatvorila veľké podniky, ktoré vyrábali vojenskú techniku.⁸⁵

Výrobou väčšieho množstva tovaru začalo Japonsko vytvárať príjem na zaplatenie potravín a iných dodávok, ktoré Spojené štáty vyvážali do Japonska. Americké priemyselné firmy začali prenášať výrobné zručnosti do Japonska. Japonský priemysel bol zdecimovaný masívnym bombardovaním počas vojny, ale obchodné a technologické zručnosti, ktoré si vyvinul od obdobia Meidži, prežili a japonské podniky začali rýchlo rásť. Po strate kolónií, ktoré zásobovali Japonsko potravinami, si japonskí vodcovia uvedomili, že musia zvýšiť export, aby zarobili peniaze na nákup potravín zo zahraničia. Spojené štáty americké do značnej miery nahradili Mandžusko ako hlavný zdroj surovín a sójových bôbov pre Japonsko. V roku 1951 Spojené štáty dodávali 34 percent japonskej železnej rudy, 71 percent uhlia a 97 percent dovozu sóje.⁸⁶

⁸³ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 940.

⁸⁴ Tamtiež s. 817.

⁸⁵ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 297.

⁸⁶ Tsukasa Takamine. *Japan's Development Aid to China: The Long-Running Foreign Policy of Engagement*. s. 27

Japonci čerpali zo svojich vojnových skúseností pri riadení ekonomiky, rozhodli sa však zaviesť orientačné plánovanie, čiže stanovovanie cieľov, ale umožnili spoločnostiam slobodne sa rozhodnúť, ako svoje ciele dosiahnuť namiesto vnucovania vládou riadeného plánovania v socialistickom štýle. Japonskí lídri si uvedomili, že povest' Japonska, ktorá vyrába tovar nízkej kvality, negatívne ovplyvní ich export, a preto venovali veľkú pozornosť tomu, čo bolo potrebné na zlepšenie kvality, priviedli amerických špecialistov a venovali sa experimentovaniu s novými technikami. V priebehu niekoľkých rokov si Japonsko získalo povest' výroby vysokokvalitného tovaru.⁸⁷

3.1.1 Kórejská vojna a zmrazenie čínsko-japonských vzťahov

Na konci druhej svetovej vojny Spojené štáty odmietli Stalinovu žiadosť rozdeliť Japonsko tak ako bolo rozdelené Nemecko, na samostatné okupačné zóny. Ale 10. augusta 1945, keď sa blížil koniec vojny, americkí predstavitelia súhlasili s tým, že sovietske sily v Kórei by mohli obsadiť oblasť severne od 38. rovnobežky a Spojené štáty by obsadili oblasť pod 38. rovnobežkou. Ustanovenie Južnej Kórey ako samostatného národa s vlastnou vládou bolo oficiálne vyhlásené 15. augusta 1948. Pod sovietskym vedením sa Kim Ir Sen stal vodcom Severnej Kórey a pod vedením USA I Sung-man sa stal vodcom Južnej Kórey.⁸⁸

Americký minister zahraničných vecí Dean Acheson vo svojom prejave z 12. januára 1950 nezaradil Južnú Kóreu medzi národy v rámci obranného perimetra USA.⁸⁹ Je pravdepodobné, že vďaka tomu Čína a Rusko predpokladali, že Spojené štáty nepodporia Južnú Kóreu, ak by sa Severná Kórea rozhodla pre inváziu. Na jar 1950 Kim Ir Sen, ktorý dostal Stalinovo povolenie na inváziu do Južnej Kórey, pripravoval svoje jednotky na prekročenie 38. rovnobežky. Do apríla 1950 bolo so súhlasom Mao Ce-tunga viac ako 47 700 etnických Kórejčanov-Číňanov v čínskej armáde, presunutých do Severnej Kórey, aby podporili Kim Ir Sena. Vojaci zo severu prekročili 25. júna 1950 s ťažkou vojenskou technikou 38. rovnobežku. Rýchlo postupovali k Soulu, ktorý dobyli 27. júna 1950, pričom cestou zničili desaťtisíce južných jednotiek.⁹⁰

⁸⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra* note 4. s. 299.

⁸⁸ Chak Wing David Tsui, *China's Military Intervention in Korea: Its Origin and Objectives*. s. 30

⁸⁹ Dean G. Acheson, Albert Wedemeyer, and Louis A. Johnson, *Testimony to US Congress, 81st Congress, 1st Session, US Senate Joint Committee on Armed Services and Foreign Relations*. s. 1672, 2286.

⁹⁰ Chak Wing David Tsui, *China's Military Intervention in Korea: Its Origin and Objectives*. s. 45

Prezident Truman, ktorý sa obával, že ak nebude konať, Sovietsky zväz zaberie celú Kóreu, si uvedomil, že intervencia USA si bude vyžadovať veľké nasadenie jednotiek. Truman sa rozhodol požiadať o podporu Organizáciu Spojených národov pre okamžité rozmiestnenie jednotiek v Kórei. Truman vyslal do Taiwanského prielivu aj siedmu flotilu amerického námorníctva, čím zabránil čínskym komunistom zaútočiť na Taiwan. 7. júla 1950 OSN súhlasila s vyslaním veliteľských síl OSN do Kórey a do Kórey začali prichádzať americké jednotky.⁹¹

Do 15. septembra 1950 začali do Inchonu prichádzať sily OSN a o dva týždne neskôr opäť dobyli Soul. 3. októbra 1950 požiadal Čou En-laj indického veľvyslanca v Číne, aby svetu oznámil, že ak sa sily OSN presunú na sever cez 38. rovnobežku, Čína vstúpi do vojny. Generál Douglas MacArthur a ďalší americkí vodcovia, verili, že Čou En-laj blafuje a jednotky OSN prekročili 38. rovnobežku. Počnúc 19. októbrom 1950 asi 200 000 čínskych vojakov prekročilo rieku Jalu do Severnej Kórey. Následne jednotky OSN opäť postupovali a došlo k patovej situácii. Bolo to o viac ako dva roky neskôr, 27. júla 1953, keď obe strany podpísali dohodu o prímerí a oficiálne ukončili boje. Odhaduje sa, že vo vojne zomrelo alebo bolo zranených 900 000 Číňanov, 520 000 Severokórejčanov a 400 000 vojakov OSN.⁹²

Aj keď sa japonskí vojaci nezúčastnili vojny, ako sa Čína obávala, japonské prístavy slúžili ako miesto na oddych pre jednotky OSN. Oživenie japonskej ekonomiky výrazne posilnilo obstarávanie japonských produktov zo strany OSN na zásobovanie vojakov v Kórei či opravy vojenského vybavenia vykonané v Japonsku. Ešte dôležitejšie bolo, že kórejská vojna posilnila ochotu Spojených štátov podporovať japonskú ekonomiku. Na rozdiel od toho bola kórejská vojna vážnym vyčerpaním čínskych zdrojov. To tiež viedlo americkú vládu k zákazu obchodu s Čínou, zmrazeniu čínskych aktív v Spojených štátoch a blokovaniu ďalších krajín v pomoci čínskemu priemyslu.⁹³

3.1.2 Taiwanská transformácia z kolónie na obchodného partnera

Keď sa japonskí utečenci vrátili z Číny, pragmatickí japonskí vodcovia sa pokúsili udržať obchodné vzťahy s pevninou otvorené, ale americkí predstavitelia, ktorí boli rozhodne proti komunistickému bloku, prísne obmedzili japonský obchod s komunistickou

⁹¹ United Nations Security Council Resolution 82.

⁹² Don Oberdorfer, *Two Koreas: A Contemporary History*. s. 9.

⁹³ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 306.

Čínou. Japonci však pokračovali v úzkych vzťahoch s Taiwanom, najmä s miestnymi ľuďmi, s ktorými mali kontakty od kolonizácie Taiwanu v roku 1895. Japonskí vodcovia tiež nadviazali vzťahy s Nacionalistickou armádou a ich spojencami, ktorí začali vo veľkom prichádzať na Taiwan v roku 1947, keď ustupovali pred komunistickými postupmi.⁹⁴

Keď pevninskí utečenci dorazili na Taiwan, ovládali nielen armádu, ale aj vládu. Napätie medzi obyvateľmi pevniny a miestnymi obyvateľmi rýchlo stúpalo. Nepokoje vypukli najprv v Taipeí a potom v ďalších mestách. 28. februára 1947 nacionalistický generál Chen Yi, ktorého Čankajšek poslal, aby na Taiwane nastolil poriadok, zaviedol tvrdý zásah. Podľa správy výkonnej rady z roku 1992 sa odhaduje, že pevninské nacionalistické jednotky zabili 18 000 až 28 000 miestnych obyvateľov. Po celé desaťročia bol dátum zásahu, „28. február“, silným symbolom nenávisti miestnych obyvateľov voči obyvateľom pevniny. Prejavovanie uznania japonskej kultúre sa stalo spôsobom nepriameho protestu proti vláde pevniny.⁹⁵

Keďže mzdy priemyselných robotníkov v Japonsku v 60. rokoch 20. storočia rástli, Japonsko prenieslo časť svojej výroby textilu a obuvi na Taiwan, kde boli mzdy nižšie. Industrializácia Taiwanu teda nasledovala krátko po povojnovom oživení japonského priemyslu. Predstavitelia pevninskej Číny v 50. a 60. rokoch neschvaľovali chovanie Japonska, ktoré udržiavalo blízke vzťahy s Taiwanom. Taiwan nedovolil japonským spoločnostiam, ktoré podnikali na Taiwane, aby podnikali na pevnine. Ak tak urobili, boli upozornení, že budú z Taiwanu vyhnaní. Podobne pevnina neumožnila japonským firmám podnikajúcim na pevnine obchodovať s Taiwanom. Do roku 1964 Japonsko predávalo viac produktov na Taiwane ako v Číne.⁹⁶

3.2 Čínsko-japonské vzťahy bez diplomatických kontaktov v období 1949–1972

Od roku 1949 do roku 1972, Čínska ľudová republika (ČLR) a Japonsko nemali žiadne formálne vzťahy medzi vládami, ale obchod medzi nimi pokračoval. ČLR bola

⁹⁴ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 896.

⁹⁵ Taipei Journal; *The Horror of 2-28: Taiwan Rips Open the Past*. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 10. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://web.archive.org/web/20181213014207/https://www.nytimes.com/1992/04/03/world/taipei-journal-the-horror-of-2-28-taiwan-rips-open-the-past.html>>.

⁹⁶ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 309.

spojencom sovietskeho bloku, mala plánované hospodárstvo a zdôrazňovala triedny boj. Naproti tomu Japonsko bolo spojencom západných krajín, malo trhové hospodárstvo a zdôrazňovalo spoluprácu medzi rôznymi sociálnymi vrstvami.⁹⁷

Pred normalizáciou čínsko-japonských vzťahov v roku 1972 Čínska komunistická strana udržiavala kontakty s japonskými socialistickými, komunistickými stranami a využívala tieto kontakty na vyjadrenie sťažností na japonskú politiku a na snahu získať podporu pre ČLR v rámci Medzinárodného komunistického hnutia. Medzi čínskymi lídrami boli tieto politické kanály pred rokom 1960 kľúčové, pretože politika bola vtedy považovaná za dôležitejšiu ako ekonomika.⁹⁸

V roku 1953, keď ČLR predstavila svoj Prvý päťročný plán pre ekonomiku, jej lídri sa snažili odtrhnúť Japonsko spod kontroly USA a získať prístup k japonským technológiám. Aby ČLR ovplyvnila politický proces v Japonsku, nadviazala spojenie s japonskými občianskymi skupinami, najmä ľavicovými organizáciami a mládežníckymi skupinami a povzbudila „japonských priateľov“, aby v japonských médiách kritizovali nadvládu USA a americko-japonskú bezpečnostnú zmluvu. Väčšina Japoncov, vrátane konzervatívnych vodcov, ako jej premiér Šigeru Jošida, boli presvedčení, že podobne ako v predvojnovom období Japonsko potrebuje dovážané potraviny z ČLR a že Japonsko musí predávať vyrobené tovary do ČLR, aby zarobilo peniaze na zaplatenie dovozu. Avšak Spojené štáty obmedzili Š. Jošidu v obchode s ČLR.⁹⁹

V roku 1952, výmenou za súhlas s ukončením spojeneckej okupácie a umožnením Japonsku, aby si vládlo samo, John Foster Dulles požiadal Š. Jošidu, aby súhlasil s tým, že keď Japonsko bude môcť robiť vlastné rozhodnutia, nadviaže vzťahy s Taiwanom. Š. Jošida bol tiež požiadaný, aby napísal to, čo sa stalo známym ako „Yoshida Letter“, v ktorom vyhlásil, že Japonsko nemá v úmysle podpísať bilaterálnu dohodu s ČLR. 28. apríla 1952, v deň, keď nadobudla platnosť mierová zmluva ukončujúca okupáciu, Japonsko a Spojené štáty podpísali bezpečnostný pakt, ktorý trvá dodnes. Š. Jošida súhlasil s pokračovaním embarga na tovar do ČLR, ktoré bolo zavedené počas kórejskej vojny. V liste sa mu však podarilo prinútiť Spojené štáty, aby prijali vyhlásenie, ktoré znelo:

⁹⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 311.

⁹⁸ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 312.

⁹⁹ John W. Dower. *Empire and Aftermath: Yoshida Shigeru and the Japanese Experience*. s. 403.

„Japonská vláda si v konečnom dôsledku želá dosiahnuť plný politický mier a obchodný styk s Čínou.“¹⁰⁰

V roku 1953, po podpísaní kórejského prímeria, ČLR dosiahla dostatočnú stabilitu na spustenie svojho prvého päťročného plánu. Mobilizácia pre kórejskú vojnu sa skončila, inflácia vyvolaná vojnovým nedostatkom bola pod kontrolou, masívne presídľovanie ľudí po čínskej občianskej vojne sa skončilo. Čínski lídri začali podnikáť kroky na zlepšenie vzťahov s inými krajinami, aby zabezpečili mierové vonkajšie prostredie pre rozvoj obchodu a technológií, ktoré by podporili ekonomický rast. Vedeli, že japonské spoločnosti majú kapacitu aj túžbu pokračovať v obchodovaní s ČLR. Hoci Mao Ce-tung viedol krajinu a robil konečné rozhodnutia, implementácia politiky na zlepšenie vzťahov s inými krajinami bola vo všeobecnosti v rukách premiéra Čou En-laja. Dominantná konzervatívna politika v Japonsku bola počas okupácie natoľko podriadená politike USA, že Čou En-laj mal málo príležitostí na zlepšenie vzťahov s Japonskom.¹⁰¹

Na Ženevskej konferencii o Indočíne (26. apríla – 20. júla 1954) Čou En-laj predstavil päť princípov koexistencie, ktoré vyjadrili túžbu ČLR mať dobré vzťahy s inými krajinami. Počas konferencie mal Čou vedľajšie rokovania s Japoncami v rámci úsilia o uvoľnenie väzieb medzi Japonskom a Spojenými štátmi, rozšírenie obchodných vzťahov s Japonskom, oslabenie väzieb medzi Taiwanom a Spojenými štátmi a zníženie pravdepodobnosti, že by sa Japonsko opäť stalo vojenskou mocnosťou. Japonskí predstavitelia mali obavy z reakcií USA, pretože Spojené štáty stále dúfali, že sa obmedzia kontakty Japonska s ČLR. Japonská vláda reagovala opatrne, no začala hľadať spôsoby, ako rozšíriť čínsko-japonské vzťahy.¹⁰²

V decembri 1954 premiér J. Hatojama zaujal postoj k zlepšeniu vzťahov s ČLR práve v čase, keď bol Čou En-laj pripravený osloviť Japonsko. Čou En-laj nadviazal na ženevskú konferenciu konferenciou v Bandungu v Indonézii (18. – 24. apríla 1955), aby podporil mierové spolužitie. Napriek námietkam Spojených štátov poslal premiér J. Hatojama na konferenciu v Bandungu japonskú delegáciu. Šťastné načasovanie priniesli

¹⁰⁰ John W. Dower. *Empire and Aftermath: Yoshida Shigeru and the Japanese Experience*. s. 407.

¹⁰¹ Chae-Jin Lee. *Japan Faces China: Political and Economic Relations in the Postwar Era*. s. 79.

¹⁰² Tamtiež s. 81.

určitý pokrok. V roku 1955 mala ČLR svoj prvý veľtrh v Tokiu a Osake a Japonsko malo svoj prvý veľtrh v Šanghaji a Pekingu.¹⁰³

Politické sprísňovanie v ČLR sa začalo v lete 1957 s prvou fázou antipravicovej kampane. V roku 1958 spustili Veľký skok vpred¹⁰⁴ a v lete 1958 ČLR začala ostreľovať Kinmen a Matsu, dva ostrovy pri pobreží Fu-t'ien, ktoré ovládal Taiwan, v rámci prípravy na možnú inváziu na Taiwan.¹⁰⁵ V Japonsku vystriedal premiéra vo februári 1957 Nobusuke Kiši. Čínski komunisti boli pobúrení, že za predsedu vlády bude vybraný niekto podozrivý z vojnových zločinov. V júni 1957 sa N. Kiši stal prvým povojnovým premiérom, ktorý navštívil Taiwan, čo ešte viac znepriatelilo ČLR. Krátko nato na výstave výrobkov z ČLR v obchodnom dome v Nagasaki Číňania vyvesili čínsku vlajku. 2. mája 1958 japonský mladík strhol túto vlajku a ČLR reagovala prerušením všetkých ekonomických a sociálnych vzťahov s Japonskom a vyhlásili, že politiku nemožno oddeliť od ekonomiky.¹⁰⁶

Hoci japonská ekonomika začala rásť, ČLR so svojou oveľa širšou ekonomickou základňou tiež urobila veľký pokrok počas prvého päťročného plánu. V lete 1959 čínski predstavitelia uznali, že zatiaľ čo japonská ekonomika pokračovala vo svojom zdravom raste, prvý rok Veľkého skoku bol pre ČLR ekonomickou katastrofou. V roku 1960, keď japonská ekonomika neustále napredovala, bola čínska ekonomika v katastrofálnom stave. ČLR naliehavo potrebovala rozšíriť výrobu potravín, aby zmiernila hladomor, ktorý už spôsobil desiatky miliónov úmrtí. ČLR potrebovala pomoc v oblasti vyspelej vedy a techniky a považovala Japonsko za najsľubnejší zdroj pomoci. Čínski lídri však nemali pocit, že by mohli spolupracovať s premiérom N. Kišim, ktorý podporoval Taiwan.¹⁰⁷

V júli 1960, len desať dní po tom, čo Hajato Ikeda nahradil N. Kišiho vo funkcii premiéra, pricestovala do Japonska vysoko postavená čínska delegácia, prvá obchodná delegácia, ktorá išla do Japonska od prerušenia obchodu v roku 1958. Hajato Ikeda veril,

¹⁰³ Mayumi Itoh. *Pioneers of Sino-Japanese Relations: Liao and Takasaki*. s.101.

¹⁰⁴ Bola ekonomická a sociálna kampaň vedená Čínskou komunistickou stranou v rokoch 1958 až 1962. Mao nariadil, aby sa zvýšilo úsilie znásobenia výnosov obilia a prinesenie priemyslu na vidiek. Miestni úradníci sa báli a súťažili o splnenie kvót, ktoré boli založené na Maových prehnaných nárokoch, zbierali neexistujúce „prebytky“ a nechali farmárov hladovať. Vyšší predstavitelia sa neodvážili nahlásiť ekonomickú katastrofu, ktorú táto politika spôsobila. Počas Veľkého skoku zomreli v ČLR milióny ľudí, pričom odhady sa pohybujú od 15 do 55 miliónov, čím sa Veľký čínsky hladomor stal najväčším v histórii.

¹⁰⁵ Bill Kte'pi. *Chinese Famine: Encyclopedia of Disaster Relief*, Thousand Oaks. s. 70.

¹⁰⁶ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 954.

¹⁰⁷ Tamtiež s. 850.

že obchod medzi týmito dvoma krajinami môže pomôcť dosiahnuť jeho ekonomické ciele pre Japonsko. V auguste 1960, mesiac po tom, čo sa H. Ikeda stal premiérom, Čou En-laj predstavil koncept „priateľských firiem“. V roku 1960 fungovala politika priateľských firiem spôsobom, že japonské firmy, ktoré neobchodovali s Taiwanom, mohli byť certifikované a mohli obchodovať s ČLR. Súkromné japonské firmy rýchlo zareagovali na nové príležitosti pre obchod a vývoz do ČLR.¹⁰⁸

V decembri 1962 podpísali päť ročnú dohodu, Memorandum o čínsko-japonskom dlhodobom komplexnom obchode, tiež známe ako obchodná dohoda LiaoTakasaki, na základe ktorej vlády uzavreli obchodné a finančné opatrenia pre konkrétne položky napriek tomu, že nemali formálne diplomatické vzťahy. Dohoda tiež umožnila „priateľský obchod“ súkromným spoločnostiam mimo formálnej obchodnej dohody. Obchodnú dohodu L-T ostro kritizovali pro-taiwanské skupiny v Japonsku a vláda USA. Po roku 1964 kvôli tlaku Taiwanu japonská vláda prestala financovať export priemyselných závodov do ČLR. Hoci formálny vládny obchod sa dramaticky nezvýšil, priateľský obchod súkromných spoločností schválený obchodnými úradmi LiaoTakasaki naďalej rýchlo rástol.¹⁰⁹

Čínski predstavitelia, ktorí si v polovici 60. rokov 20. storočia boli vedomí toho, že japonský obchod s ČLR čoskoro prekoná ich obchod s Taiwanom a že čínska ekonomika rastie rýchlejšie ako taiwanská, oznámili, že nepovolajú obchod s japonskými firmami, ktoré obchodujú s Taiwanom. Japonské firmy prerušili svoje vzťahy s Taiwanom, ale potom založili vedľajšie spoločnosti na obchodovanie s Taiwanom alebo sa rozhodli pre obchod s Taiwanom a potom založili proxy spoločnosti na obchodovanie s ČLR. ČLR sa snažila obmedziť japonské spoločnosti, ktoré založili takéto fiktívne firmy, ale bolo ťažké sledovať všetky novovznikajúce spoločnosti a táto politika neprinútila japonské spoločnosti ukončiť obchod s Taiwanom.¹¹⁰

Počas vrcholných rokov kultúrnej revolúcie¹¹¹, zaútočila Červená garda na úrad Liao-Takasakiho za pomoc Japonsku. V dôsledku toho klesol počet japonských

¹⁰⁸ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 319.

¹⁰⁹ Mayumi Itoh. *Pioneers of Sino-Japanese Relations: Liao and Takasaki*. s. 181.

¹¹⁰ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 321.

¹¹¹ Bolo to sociálnopolitické hnutie v ČLR od roku 1966 až do Mao Ce-tungovej smrti v roku 1976. Revolúcia znamenala Maov návrat na ústrednú mocenskú pozíciu v ČLR po období menej radikálneho vedenia, aby sa zotavil z neúspechov Veľkého skoku vpred. Revolúcia však nedokázala dosiahnuť svoje hlavné ciele. Mao vyzval mladých ľudí, že vzbúriť sa je oprávnené. Mládež odpovedala vytvorením

podnikateľov pracujúcich v Pekingu. Útoky Červenej gardy ustúpili začiatkom roku 1968, keď Čou En-laj povedal japonským predstaviteľom, že môžu uzavrieť novú dohodu. Obchodná dohoda, ktorá bola kritizovaná už skôr počas kultúrnej revolúcie, bola v roku 1968 nahradená obchodnou dohodou Memorandum, ktorá mala podobnú funkciu. Obchod sa následne zvýšil v rokoch 1969 a 1970. V roku 1970 mala ČLR s Japonskom väčší objem obchodu ako s ktoroukoľvek inou krajinou. Rozsah čínsko-japonského obchodu v 60. rokoch poskytol ČLR kľúčovú podporu pri zotavovaní sa z katastrofy Veľkého skoku vpred.¹¹²

Keď ČLR po hraničných stretoch so Sovietskym zväzom v roku 1969 začala oslovovať ďalšie krajiny, japonskí podnikatelia a politici, verili, že obnovia a rozšíria vzťahy s pevninskou ČLR. Od roku 1945 Japonsko nechotne nasledovalo požiadavky USA na obmedzenie svojho obchodu s ČLR. Po vzore USA udržiavalo diplomatické vzťahy s Taiwanom a hlasovali za to, aby sa Peking nedostal do Organizácie Spojených národov. Začiatkom roku 1970 sa niektorí japonskí diplomati začali obávať, že americkí predstavitelia menia svoj pohľad na ČLR a nie sú úplne otvorení v zdieľaní zmien s Japonskom. V januári a februári 1970 sa vo Varšave obnovili americko-čínske rozhovory a Spojené štáty urobili ČLR niekoľko malých obchodných ústupkov. Japonskí diplomati mali dôvod obávať sa, že Spojené štáty môžu zvažovať zmeny vo svojich vzťahoch s ČLR.¹¹³

15. júla 1971 prezident Richard Nixon vystúpil s prejavom, v ktorom oznámil, že H. Kissinger bol v Pekingu a že on sám odcestuje do ČLR začiatkom nasledujúceho roka. Premiér E. Sató a všetci v Japonsku boli šokovaní, že Spojené štáty, ich spojenec, ktorý ich inštruoval, aby odložili nadviazanie vzťahov s ČLR, náhle a bez konzultácie predbehli Japonsko v otvorení sa ČLR. Ale pre R. Nixona a H. Kissingera bolo absolútne utajenie nevyhnutné. Ak by sa to zverejnilo, Taiwan by tlačil na Kongres, aby zablokoval plán Nixon-Kissinger. Nielen Japonsko, ale ani ministerstvo zahraničných vecí USA a Kongres neboli informované o H. Kissingerových plánoch letieť do Pekingu. V júli 1971 Henry Kissinger podľa starostlivo vypracovaných plánov s Pakistanom a Pekingom predstieral

Červených gárd. Kultúrnu revolúciu charakterizovalo násilie a chaos. Počet obetí odhaduje, že počas revolúcie zahynulo 250 000 až 20 miliónov ľudí.

¹¹² Barbara Barnouin. *Changgen. Chinese Foreign Policy during the Cultural Revolution*. s. 113.

¹¹³ Caroline Rose. *Interpreting History in Sino-Japanese Relations*. s. 48.

žalúdočné ťažkosti, ospravedlnil sa z večere a tajne odletel z Pakistanu do Pekingu, kde sa stretol so Čou En-lajom a Mao Ce-tungom.¹¹⁴

Premiér E. Sató očakával, že bude zbavený úradu premiéra pre zlé riadenie vzťahov so Spojenými štátmi a pre nie príliš dobré vzťahy s Pekingom. R. Nixon a H. Kissinger boli nespokojní s premiérom E. Satóm, pretože nedokázal implementovať tajnú dohodu, ktorú predtým uzavrel s Američanmi, že obmedzí vývoz textilu do Spojených štátov. Druhý šok zo Spojených štátov prišiel 15. augusta 1971, mesiac po Nixonovom prejave. Spojené štáty, opäť bez varovania Japonska, oznámili, že zavedú 10-percentnú prirážku na dovoz z Japonska a že výmenný kurz, ktorý bol od začiatku okupácie fixovaný na 360 jenov za dolár, sa potom bude môcť pohybovať. Trhy okamžite zvýšili hodnotu jenu vo vzťahu k doláru.¹¹⁵

5. júla 1971 premiér Eisaku Sató vymenoval Kakuei Tanaku, ministra obchodu a priemyslu, aby vyriešil obchodný spor so Spojenými štátmi. Problém s príplatkami vyriešil tak, že zariadil platby japonským textilným spoločnostiam a textilným pracovníkom tak, aby im kompenzovali obmedzovanie vývozu na minimum požadované Spojenými štátmi. Neschopnosť premiéra E. Satá udržiavať dobré vzťahy so Spojenými štátmi a zároveň normalizovať vzťahy s ČLR pomohli K. Tanakovi do pozície nástupcu na post premiéra. K. Tanaka nastúpil do úradu ako nový premiér 7. júla 1972. Do 25. septembra 1972, sotva dva mesiace po nástupe do úradu, bol premiér K. Tanaka v Pekingu.¹¹⁶

ČLR dala jasne najavo, že na normalizáciu musia byť splnené tri základné princípy: Japonsko muselo uznať, že existuje len jedna Čína, že ľudová republika je jedinou vládou Číny a Japonsko muselo zrušiť zmluvu s nacionalistami na Taiwane. S týmto tlakom mali tí, ktorí chceli normalizovať vzťahy s ČLR, dostatočnú podporu na prerušenie diplomatických vzťahov s Taiwanom. V dňoch 18. a 19. septembra 1972 bol bývalý minister zahraničných vecí vyslaný na Taiwan s úlohou povedať jeho lídrom o plánoch

¹¹⁴ Dube, Clayton. "Getting to Beijing: Kissinger's Secret 1971 Trip". [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 11. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://china.usc.edu/getting-beijing-henry-kissingers-secret-1971-trip>>.

¹¹⁵ Ronald Dolan., Japan: A Country Study. s. 389.

¹¹⁶ Johnson, Chalmers. The pattern of Japanese relations with China, 1952–1986. s. 410.

Japonska na normalizáciu vzťahov s Pekingom a mal tiež prediskutovať plány na pokračovanie obchodných a kultúrnych vzťahov.¹¹⁷

Premiér K. Tanaka bol od 25. do 30. septembra 1972 v Pekingu rokovať o normalizácii vzťahov medzi oboma krajinami. K. Tanaka sa na svoju návštevu dôkladne pripravil tým, že dostal súhlas od Spojených štátov, zariadili pokračovanie spolupráce s Taiwanom a dosiahli základnú dohodu s Čou En-lajom o hlavných otázkach. Napriek všetkým starostlivým prípravám bola atmosféra v Pekingu počas prvých dvoch dní K. Tanakovej návštevy v Pekingu napätá. Gang štyroch¹¹⁸, bol stále silný a čínski predstavitelia vyjadrili nespokojnosť s pretrvávajúcimi väzbami Japonska s Taiwanom a jeho odmietnutím špecifikovať dátum, kedy tieto vzťahy preruší. Hoci Čou En-lajen pôvodne trval na tom, aby Japonsko oznámilo dátum, kedy preruší vzťahy s Taiwanom, Japonsko sľúbilo, že ukončí diplomatické vzťahy a Čou sľub prijal. 29. septembra 1972 premiér K. Tanaka a premiér Čou En-laj podpísali normalizačnú dohodu. ČLR pôvodne požadovala, aby Japonsko uznalo, že Taiwan je súčasťou ČLR, ale nakoniec obe strany prijali vzorec, podľa ktorého Japonsko porozumelo čínskemu názoru, ale nepovedalo, že ho akceptuje.¹¹⁹

Pre mnohých Japoncov, ktorí boli v ČLR pred rokom 1945, vyvolalo otvorenie ČLR spomienky na vojnu a znamenalo to pre nich priznanie si viny za škody, ktoré spôsobili oni alebo ich príbuzní. Niektorí dúfali, že Číňania Japonsku odpustia zverstvá, ku ktorým došlo. V ČLR o normalizácii vzťahov s Japonskom rozhodla malá skupina lídrov. Pre širšiu čínsku verejnosť médiá neposkytli komplexné vysvetlenie japonskej politiky a spoločnosti. Bez pochopenia zložitosti japonskej politiky a nálady japonského ľudu bolo pre Číňanov ťažké vcítiť sa do Japoncov a pochopiť ich perspektívu.¹²⁰

3.3 Zlaté obdobie čínsko-japonských vzťahov

Od roku 1972, kedy došlo k normalizácii vzťahov, až do roku 1978, kedy bola podpísaná Zmluva o mieri a priateľstve, počet japonských návštevníkov ČLR a počet

¹¹⁷ MOFA. Joint Communique of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 11. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint72.html>>.

¹¹⁸ Bola to maoistická politická frakcia zložená zo štyroch predstaviteľov Komunistickej strany Číny. Do povedomia sa dostali počas kultúrnej revolúcie a neskôr boli obvinení zo série vlastizradných zločinov. Hlavnou postavou gangu bola Jiang Qing, posledná manželka Mao Ce-tunga.

¹¹⁹ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 330.

¹²⁰ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 332.

stretnutí medzi Čou En-lajom, Tengom Siao-pchingom a japonskými predstaviteľmi rapídne narastal, ale obchodné vzťahy medzi ČLR a Japonskom sa rozvíjali pomaly. V posledných rokoch pred svojou smrťou v roku 1976 Mao C. nedal jasný súhlas na to, aby sa zlepšili vzťahy s Japonskom. Mao C. naďalej dovoľoval svojej manželke Ťiang Čching a ostatným členom Gangu štyroch, kritizovať tých, ktorí chceli presadzovať reformu a postupne otvorenie ekonomiky ČLR. Prostredníctvom diskusií medzi Čou En-lajom, Tengom Siao-pchingom a japonskými predstaviteľmi začali čínski lídri rozvíjať pozitívnejší pohľad na japonskú aj americkú politiku. Čínski predstavitelia sa však naďalej obávali, že keď japonská ekonomika rastie, Japonsko môže využiť svoju ekonomickú silu na rozvoj armády. Mnoho Japoncov bolo pripravených byť voči ČLR veľkorysí, pretože sa cítili vinní za japonskú agresiu a utrpenie, ktoré to prinieslo čínskemu ľudu a verili, že Číňanom dlhujú láskavosť.¹²¹

Vzťahy medzi Japonskom a ČLR neprosperovali hneď od roku 1972, pretože pri riadení svojich vzťahov stále potrebovali riešiť množstvo praktických problémov. Nová zmluva, známa ako Zmluva o mieri a priateľstve, mala poskytnúť rámec pre uzatváranie obchodných dohôd, vydávanie víz, vyberanie colných poplatkov, zriaďovanie konzulátov a stanovovanie práv leteckých spoločností. 21. júla 1978 začali ČLR a Japonsko rokovania o zmluve. 10. augusta 1978, po pätnástich kolách rokovaní, Číňania prijali japonský návrh.¹²²¹²³

Japonskí diplomati pochopili, že čínske rozhodnutie prišlo priamo od Tenga Siao-pchinga. Hoci premiér K. Tanaka odišiel v roku 1972 do Pekingu, aby podpísal normalizačnú dohodu, až do roku 1978 žiadny vysoko postavený čínsky predstaviteľ neuskutočnil recipročnú návštevu Tokia. Po podpísaní Zmluvy o mieri a priateľstve sa pochopilo, že najvyšší čínsky vodca by mal navštíviť Japonsko. No žiadny čínsky vodca nikdy v histórii nenavštívil Japonsko a nikdy sa za 2200 rokov ich histórie nestretol s

¹²¹ John King Fairbank, *East Asia: Tradition and transformation*. s. 972.

¹²² Yung H. Park. *The "anti-hegemony" controversy in Sino-Japanese relations*. s. 476.

¹²³ Čínski vyjednávači presadzovali klauzulu o „antihegemonii“ v zmluve, ktorá, hoci nebola explicitná, bola zameraná na to, aby zabránila Sovietskemu zväzu získať vplyv v regióne. Japonskí lídri nechceli spôsobiť Sovietskom ťažkosti a tiež sa obávali, že by takáto klauzula mohla v budúcnosti spôsobiť problémy v ich vzťahoch s USA, a preto požadovali vägnejšiu klauzulu proti akejkoľvek hegemonii v regióne.

japonským cisárom. Preto bolo prekvapujúce Tengovo naplánovanie cesty do Japonska v októbri 1978.¹²⁴

Po príchode do Japonska Teng oznámil, že prišiel z troch dôvodov: vymeniť si formálne dokumenty Zmluvy o mieri a priateľstve, poďakovať japonským priateľom, ktorí pracovali na zlepšení vzťahov medzi oboma krajinami, a nájsť „kúzelnú drogu“, ktorá Xu Fu¹²⁵ hľadal. Teng vysvetlil, že magická droga, ktorú hľadal, bola tajomstvom modernizácie. Návšteva Tenga v Japonsku v dňoch 19. – 29. októbra 1978 bola mimoriadna nielen preto, že bola historicky jedinečná, ale aj preto, že predznamenovala najužšie vzťahy medzi ČLR a Japonskom v ich histórii. Na Tengovej tlačovej konferencii v zahraničnom tlačovom stredisku v Tokiu sa zúčastnilo viac ako 400 reportérov. Pri vysvetľovaní situácie v ČLR Teng povedal, že ČLR nebude ako škaredá osoba, ktorá sa snaží vyzeráť krásne a oblieka si pekné šaty. Keď sa ho spýtali na čínsky názor na spor o ostrovy Senkaku/Diaoyu, povedal, že ČLR a Japonsko nedospeli k žiadnej dohode o ostrovoch a poukázal na to, že každá krajina tieto ostrovy dokonca nazývala rôznymi názvami. Povedal však, že ČLR a Japonsko by mali odložiť svoje nezhody týkajúce sa ostrovov a spolupracovať pri hľadaní spôsobov spolupráce.¹²⁶

Keď Teng navštívil Japonsko, Kakuei Tanaka bol v domácom väzení za svoju úlohu v škandále Lockheed, kedy spoločnosť Lockheed Martin dávala úplatky, aby All Nippon Airways kúpila jeho lietadlá, ale Teng trval na návšteve K. Tanaku, aby vyjadril svoje uznanie za to, čo K. Tanaka urobil pre zlepšenie vzťahov medzi oboma krajinami. Povedal Tanakovi: "Nemôžeme zabudnúť, čo si urobil pre naše vzťahy," a pozval K. Tanaku na návštevu ČLR ako hosťa vlády. Po ich stretnutí K. Tanaka novinárom povedal, že podpísanie Zmluvy o mieri a priateľstve s ČLR bolo to najlepšie, čo sa Japonsku stalo od obnovenia Meidži. Dodal, že zo všetkých zahraničných vodcov, s ktorými sa predtým stretol, bol Čou En-laj najpôsobivejší a že mal podobné pocity, keď sa stretol s Tengom Siao-pchingom.¹²⁷

¹²⁴ Yung H. Park. The "anti-hegemony" controversy in Sino-Japanese relations. s. 480.

¹²⁵ Legenda Xu Fu, dobre známa v Číne a Japonsku, hovorí o Číňanovi, ktorý sa asi pred 2200 rokmi vybral do Japonska hľadať drogu, ktorá by mu priniesla večný život.

¹²⁶ Robert Hoppens. Deng Xiaoping Visits Tokyo, October 1978 and February 1979. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 11. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/deng-xiaoping-visits-tokyo-october-1978-and-february-1979>>.

¹²⁷ Pei Hua. Deng Xiaoping in the whirlwind of Sino-Japanese relations. s. 12.

Japonská organizácia pre zahraničný obchod pod ministerstvom obchodu a priemyslu reagovala na čínske žiadosti o technologickú pomoc vyslaním špecialistov v sektore po sektore, aby pomohli Číňanom s ich priemyselným rozvojom. Počas roku 1981 počet čínskych návštevníkov Japonska prekročil 17 000 a počet japonských návštevníkov ČLR dosiahol 110 000. Celkový počet návštevníkov bol takmer päťkrát vyšší ako v roku 1978.¹²⁸

V roku 1981 navštívilo Japonsko približne 250 vedeckých a technických delegácií z ČLR s celkovým počtom 1100 členov, aby sa oboznámili s vývojom v Japonsku vo svojich špecializáciách. V rokoch 1979 až 1982 približne 480 japonských študentov vstúpilo do čínskych inštitúcií vyššieho vzdelávania a približne 960 čínskych študentov vstúpilo do japonských univerzít a výskumných ústavov na pokročilé štúdium. Okrem toho počet čínskych študentov v Japonsku naďalej rýchlo rástol. Počas tejto doby Japonsko poskytlo približne 261 miliárd jenov vo forme grantov alebo pôžičiek čínskym žiadateľom.¹²⁹

3.3.1 Čínske sprísnenie rozpočtu a japonská pomoc

Nový predseda ČLR Chua Kuo-feng, ktorý nahradil Maa C. po jeho smrti v septembri 1976, prestal používať heslá z kultúrnej revolúcie a začal dovážať nové technológie zo zahraničia, aby poskytol pevný základ pre ekonomický rast. Čínski predstavitelia diskutovali so zahraničnými spoločnosťami a povzbudzovali ich, aby predložili ponuky na projekty. Japonské firmy, ktoré využili zlepšené vzťahy od normalizácie v roku 1972, boli obzvlášť aktívne pri podpísaní zmlúv na budovanie čínskej infraštruktúry a priemyselných zariadení. Aktívne pomáhali aj pri výstavbe elektrární a petrochemických závodov. Slávnostné polozenie základov pre obrovskú oceliareň Baoshan, do ktorého sa zapojilo mnoho rôznych japonských spoločností, sa konalo 24. decembra 1978, len dva mesiace po Tengovej návšteve Japonska.¹³⁰

Niektorí čínski úradníci sa obávali, že postupujú príliš rýchlo bez dostatočného kapitálu a prípravy. Vo februári 1979, po invázii ČLR do Vietnamu, sa ukázalo, že vojna si vyžaduje značné finančné prostriedky a ČLR si už nemôže dovoliť všetky zmluvy, ktoré čínski predstavitelia podpísali na výstavbu nových tovární. V posledný februárový deň roku 1979 zmrazili rozpočtové balansy zmluvy s japonskými spoločnosťami v hodnote

¹²⁸ Chae-Jin Lee. *China and Japan: New Economic Diplomacy*. s. 19.

¹²⁹ Tamtiež s. 140.

¹³⁰ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 343.

približne 2,6 miliardy dolárov, vrátane zmlúv pre Baoshan. Projektoví manažéri a japonské spoločnosti sa stále snažili nájsť spôsoby, ako sa posunúť vpred. Vo väčšine prípadov japonské firmy a banky zariadili odloženie splátok platieb a pôžičiek.¹³¹

Politika úprav z konca roku 1980 vyžadovala zrušenie alebo odloženie projektov, ktoré predtým odsúhlasili zahraničné krajiny. Viac ako polovica všetkých zahraničných zmlúv, ktoré si vyžadovali úpravu, boli japonské. V januári 1981 boli japonským firmám zaslané telegramy oznamujúce, že prvá fáza stavebných prác Baoshan, ktorá sa už začala, bola zrušená. Zrušenie prác na projekte Baoshan bolo obzvlášť problematické pre Japoncov, pretože jeho rozsah bol veľký, bolo zapojený veľký počet japonských spoločností a mnohé už do projektu investovali obrovské investície. Japonskí predstavitelia boli nespokojní kvôli financiám, ktoré stratia a kvôli ignorovaniu medzinárodných zmlúv Číňanmi. Keď Teng prijal japonských predstaviteľov, ktorí boli nespokojní so situáciou, že ČLR nie je schopná splniť svoje záväzky, vysvetlil im čínsku situáciu. Teng bol priamočiar v priznaní čínskych chýb a v uznaní, že ČLR chýbajú skúsenosti. Úprimne povedal, že Číňania urobili chyby, chýba im zahraničný kapitál a nemôžu si dovoliť zaplatiť všetky továrne, na ktoré podpísali zmluvy. Dal tiež jasne najavo, že ČLR má v úmysle pokročiť v projektoch hneď, ako si ich bude môcť dovoliť.¹³²

Okita Saburo, uznávaný ekonomický plánovač, bol v januári 1979 vyslaný do ČLR. Stretol sa s podpredsedom vlády Ku Mu. Okita Saburo ho varoval, že zrušenie zmlúv zo strany Pekingú by mohlo ovplyvniť reputáciu ČLR v medzinárodnom obchode. Počas pobytu v ČLR sa Okita Saburo snažil pochopiť, čo by ČLR a Japonsko mohli urobiť, aby obnovili prácu na zmluvných projektoch. Navrhol program japonskej pomoci na zmiernenie nedostatku devíz v ČLR, a keď sa vrátil do Tokia, obrátil sa na politických lídrov a byrokratov, aby získal ich podporu pre program pomoci.¹³³

V novembri 1979 sa Okita Saburo stal japonským ministrom zahraničných vecí a v nasledujúcom mesiaci sa vrátil do Pekingú s premiérom M. Ohirom na oficiálne spustenie japonského programu zahraničnej rozvojovej pomoci pre ČLR. Počas nasledujúcich dvoch desaťročí, od roku 1979 do roku 1999, Japonsko poskytlo približne 56 percent všetkej bilaterálnej pomoci poskytnutej ČLR, ktorá pozostávala z troch druhov pomoci: grantovej

¹³¹ Ezra F. Vo Gel. *supra note* 4. s. 345.

¹³² Ezra F. Vo Gel. *supra note* 4. s. 346.

¹³³ Masuda Masayuki. *Japan's Changing ODA Policy Towards China*. s. 3.

pomoci, predovšetkým na zdravotníctvo, vzdelávanie a inú sociálnu infraštruktúru; technická pomoc a pôžičky, predovšetkým na rozvoj infraštruktúry.¹³⁴

Do roku 1982 sa výstavba mnohých projektov v ČLR, ktoré sa oneskorili, obnovila vďaka japonským pôžičkám, vrátane výstavby druhej fázy Baoshan Steelworks, najväčšieho zo všetkých spoločných projektov. Dokončenie oceliarní Baoshan umožnilo ČLR urýchliť výrobu strojov a konštrukcií a Baoshan sa stal vzorom pre ďalšie moderné oceliarnie v ČLR. Japonsko-čínska ekonomická asociácia odhadla, že v rokoch 1978 až 1984 ČLR uzavrela zmluvy na celé závody a technológie zo zahraničia v hodnote približne 11,7 miliardy USD a Japonsko získalo z týchto zmlúv viac ako 6 miliárd USD. Japonci mali v ČLR vedúce postavenie nielen v oceliarskom a petrochemickom sektore, ale aj v oblasti syntetických textílií a chemických hnojív, ktoré zohrali kľúčovú úlohu pri výrobe látok a zvyšovaní poľnohospodárskej produkcie.¹³⁵

3.3.2 Nezhody v 80. a 90 rokoch

Roky 1978 až 1992 predstavovali zlatý vek politickej spolupráce, kultúrnej výmeny, rozširovania ekonomických spojení a medziludských výmen. Aj počas tohto zlatého veku sa však vyskytli politické trenice, ktoré predznamenal problémy, ktoré sa v 90. rokoch 20. storočia stali vážnejšími. 26. júna 1982 japonské noviny kritizovali ministerstvo školstva za pokus o zmenu smerníc pre kurzy modernej histórie, aby zmiernili kritiku japonského militarizmu, ktorý viedol k druhej svetovej vojne a navrhli, aby namiesto slova „agresia“ boli texty by mal odkazovať na „postup“ japonských jednotiek. 20. júla 1982 čínske médiá spustili útok na podľa nich japonskú kampaň s cieľom bagatelizovať desivé správanie japonských vojakov počas druhej svetovej vojny. V čínskej tlači sa objavili grafické obrázky japonských vojakov dekapitujúcich čínskych väzňov a hromady čínskych tiel. V článkoch o masakre v Nankingu sa uvádzalo, že bolo zabitých 360 000 Číňanov a v novinách sa objavili obrázky rozsekaných čínskych tiel. Japonské vojnové experimenty v bakteriologickej vojne na živých subjektoch boli uvedené v príbehoch a obrázkoch. Mediálna kampaň dosiahla vrchol 15. augusta 1982, na tridsiate siedme výročie japonskej kapitulácie v roku 1945. Čínska mediálna kampaň, ktorá sa

¹³⁴ Tsukasa Takamine. Japan's Development Aid to China: The Long-Running Foreign Policy of Engagement s. 6.

¹³⁵ Ryosei Kokubun. The Politics of Foreign Economic Policy-Making in China: The Case of Plant Cancellations with Japan. s. 34.

začala, keď Číňania uverili, že Japonci začínajú mierniť kritiku svojej vlastnej úlohy v čínsko-japonskej vojne, odrážala hlboký hnev nad japonskými zverstvami, ale bola aj varovaním pre Japoncov, aby sa vyhýbali návratu k militarizmu.¹³⁶

Napriek tomu mala ČLR v 80. rokoch 20. storočia bližšie k Japonsku ako k akejkoľvek inej cudzej krajine. Japonskí podnikatelia a diplomati mali lepší prístup k Číňanom ako predstavitelia ktorejkoľvek inej krajiny. Japonsko zohralo významnú úlohu pri prenose technológií a manažérskych zručností do ČLR a medzi čínskymi a japonskými zúčastnenými často nadviazali veľmi dobré osobné vzťahy.¹³⁷

Po tragédii na Námestí nebeského pokoja¹³⁸ 4. júna 1989 japonskí občania, podobne ako tí v západných krajinách, odsúdili zabíjanie nevinných demonštrantov v uliciach Pekingu. Japonská vláda spolu so západnými vládami uvalili sankcie na ČLR za jej útok na demonštrantov. Japonskí vodcovia, vedomí si utrpenia, ktoré Japonsko spôsobilo Číňanom počas čínsko-japonskej vojny, však vedeli, že Japonsko nie je v silnej morálnej pozícii kritizovať iných, ktorí zabíjali čínskych občanov. Vedeli tiež, že sankcie poškodia japonský obchod s ČLR a v konečnom dôsledku aj budúcnosť čínsko-japonských vzťahov.¹³⁹ V porovnaní s prísnyimi sankciami západných vlád voči ČLR boli sankcie uvalené japonskou vládou relatívne mierne. Na ekonomickom summite skupiny G7, ktorý sa konal v polovici júla 1989, len niekoľko týždňov po tragédii na Námestí nebeského pokoja sa Japonsko pripojilo k ostatným mocnostiam v kritike ČLR, no zároveň vyzvalo ostatné krajiny, aby neeskalovali svoje sankcie.¹⁴⁰

O rok neskôr, na ekonomickom summite G7 v júli 1990, premiér Tošiki Kaifu oznámil, že Japonsko obnoví poskytovanie pôžičiek ČLR, ktoré pozastavilo po 4. júni 1989. Žiadna západná krajina tak rýchlo nezrušila svoje sankcie. V auguste 1991 bol premiér T. Kaifu prvým lídrom, ktorý navštívil ČLR po tragédii na námestí Nebeského pokoja. Japonsko ako jediná krajina, ktorá bola bombardovaná jadrovými zbraňami,

¹³⁶ Ezra F. Vo Gel. *supra note* 4. s. 351.

¹³⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note* 4. s. 354.

¹³⁸ Protesty na Námestí nebeského pokoja boli demonštrácie vedené študentmi, ktoré sa konali na Námestí nebeského pokoja v Pekingu v roku 1989. Pri masakre na Námestí nebeského pokoja vojaci vyzbrojení útočnými puškami a sprevádzaní tankami strieľali na demonštrantov a tých, ktorí sa pokúšali zablokovať postup armády.

¹³⁹ Takahara Akio. Japanese government polling. s. 256.

¹⁴⁰ Clayton Dube. Talking Points, June 3–18. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://china.usc.edu/talking-points-june-3-18-2014>>

prevzalo vedenie v podpore medzinárodného nešírenia jadrových zbraní. Kým bol T. Kaifu v Pekingu, čínski predstavitelia, ktorí si vážili vedúce postavenie Japonska pri ukončení sankcií podpísali Zmluvu o nešírení jadrových zbraní. T. Kaifu a čínski lídri tiež diskutovali o tom, ako využiť rok 1992, dvadsiate výročie normalizácie vzťahov, na ďalšie posilnenie vzťahov medzi oboma krajinami. Najodvážnejšou myšlienkou, bola možnosť, že by japonský cisár mohol navštíviť ČLR.¹⁴¹

Iba raz za 2000 rokov kontaktu medzi Čínou a Japonskom navštívil japonský alebo čínsky cisár druhú krajinu. Bolo nepredstaviteľné, že by Číňania niekedy privítali cisára Hirohita, najvyšší symbol japonských útočníkov. V roku 1989 však nastúpil na trón Akihito, ktorý mal na konci druhej svetovej vojny iba jedenásť rokov, takže sa naskytla príležitosť novej éry mierových vzťahov medzi oboma krajinami. Dalo to tiež ČLR šancu predviesť svoj návrat do sveta medzinárodnej diplomacie.¹⁴²

Generálny tajomník Ťiang Ce-min navštívil Japonsko od 6. do 10. apríla 1992, aby položil základy návštevy cisára Akihita v ČLR. V Tokiu sa Ťiang Ce-min stretol s cisárom Akihitom a vysokými japonskými predstaviteľmi. Japonskí predstavitelia sa chceli uistiť, že návštevu cisára Akihita v ČLR nevyužijú Číňania na propagovanie japonských brutalít počas vojny a ČLR takéto záruky poskytla. 23. októbra 1992 pricestovali cisár Akihito a cisárovná Mičiko do ČLR na päťdňovú návštevu. Cisára srdečne privítali generálny tajomník Ťiang Ce-min a prezident Jang Šang-kchun. Čínska televízia opísala návštevu cisára Akihita ako symbol, že Japonsko je mierumilovná krajina. Na otváracom bankete v Pekingu cisár Akihito uznal japonskú agresiu počas druhej svetovej vojny a utrpenie, ktoré Japonsko spôsobilo, a povedal: „Počas dlhej histórie čínsko-japonských vzťahov bolo krátke obdobie, keď Japonsko spôsobilo čínskemu ľudu život v hroznej biede, nad ktorou cítim hlbokú ľútosť.“ Počas celej cesty nedošlo k žiadnym nepríjemným incidentom a návšteva bola vrcholom v histórii vzťahov medzi oboma krajinami.¹⁴³

V roku 1992 sa však objavili nové problémy, ktoré by mali vplyv na vzájomný vzťah. ČLR prijala zákon, ktorý po prvý raz poskytol právny základ pre jej tvrdenie, že

¹⁴¹ Takahara Akio. Japanese government polling. s. 259.

¹⁴² David E. Sanger. Japan's Emperor Tells China Only of His 'Sadness' on War. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 11. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://www.nytimes.com/1992/10/24/world/japan-s-emperor-tells-china-only-of-his-sadness-on-war.html>>.

¹⁴³ Tamtiež [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 11. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://www.nytimes.com/1992/10/24/world/japan-s-emperor-tells-china-only-of-his-sadness-on-war.html>>.

ostrovy Senkaku/Diaoyu sú súčasťou čínskeho územia. V roku 1996 ČLR vykonávala prieskum výskytu ropy v okolí ostrovov. ČLR následne začala zvyšovať tlak v otázke ostrovov Senkaku/Diaoyu a nárastom napätia sa verejná mienka v oboch krajinách začala meniť.¹⁴⁴

3.4 Spor o ostrovy Senkaku / Diaoyu

Osem malých ostrovov, ktoré Japonsko nazýva ostrovy Senkaku a ČLR ostrovy Diaoyu. Japonská centrálna vláda anektovala ostrovy začiatkom roku 1895, zatiaľ čo stále bojovala s ČLR v prvej čínsko-japonskej vojne. Okolo roku 1900 japonský podnikateľ Koga Tatsushirō postavil na ostrovoch závod na spracovanie rýb. Obchod zlyhal okolo roku 1940 a odvtedy zostali ostrovy opustené. V 70. rokoch 20. storočia predal syn Koga Tatsushirō ostrovy rodine Kurihara.¹⁴⁵

V roku 1971 dohoda USA o vrátení Okinawy pod japonskú nadvládu a prenesení správy ostrovov Senkaku/Diaoyu do Japonska vyvolala na Taiwane a na čínskej pevnine obavy, že Japonsko sa opäť začína rozširovať ako vojenská veľmoc. Taiwanská vláda a čínski aktivisti z Hongkongu a Taiwanu podporili pevninu v tvrdení, že ostrovy sú čínskym územím. Ostrovy sa stali ohniskom sporu o práva na rybolov, keď rybári z ČLR a Japonska, ktorí vyčerpali zdroje blízko svojich brehov, začali loviť ďalej od pobrežia a v blízkosti ostrovov sa navzájom zrážali. V sedemdesiatych rokoch sa zdalo, že v blízkosti ostrovov by sa mohli nachádzať aj významné podmorské zásoby ropy, čo zvýšilo záujem o kontrolu tejto oblasti.¹⁴⁶

Keď sa ostrovy Senkaku/ Diaoyu stali stredobodom pozornosti, ČLR aj Japonsko stiahli svoje historické záznamy, aby posilnili svoje nároky na ostrovy. ČLR predložila dokumenty, ktoré hlásili, že čínske lode prvýkrát zmapovali ostrovy v roku 1534. ČLR tiež tvrdila, že Postupimská dohoda z roku 1945 stanovila, že Taiwan a pridružené ostrovy budú vrátené ČLR. Japonsko poukázalo na to, že Postupimská dohoda výslovne nespomínala ostrovy Senkaku/ Diaoyu medzi ostrovy v blízkosti Taiwanu, ktoré mali byť vrátené ČLR. Tvrdilo, že ostrovy sa tradične používali ako orientačné body pre všetkých

¹⁴⁴ Fravel, M. Taylor. Explaining China's Escalation over the Senkaku (Diaoyu) Islands. s. 24.

¹⁴⁵ Ito, Masami. Owner OK with metro bid to buy disputed Senkaku Islands. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.japantimes.co.jp/news/2012/05/18/national/owner-ok-with-metro-bid-to-buy-disputed-senkaku-islands/>>

¹⁴⁶ Unryu Sukanuma. Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations: Irredentism and the Diaoyu / Senkaku Islands. s. 42.

navigátorov v regióne, ale nepatrili žiadnej krajine. Japonsko oznámilo, že v 80. rokoch 19. storočia vykonalo prieskum ostrovov a zistilo, že sú neobývané. Preto rozhodnutím kabinetu v januári 1895, pred koncom čínsko-japonskej vojny, vyhlásila zvrchovanosť nad ostrovmi. Japonsko dodalo, že tieto ostrovy vrátili Japonsku Spojené štáty v roku 1971 ako súčasť návratu Okinawy Japonsku. ČLR tvrdila, že ostrovy boli na konci prvej čínsko-japonskej vojny pridelené Japonsku zmluvou Šimonoseki z roku 1895 a že po kapitulácii Japonska v roku 1945 sa suverenita nad ostrovmi vrátila ČLR. Spojené štáty americké zaujali stanovisko, že otázka suverenity nie je vyriešená, ale administratívnu kontrolu nad ostrovmi majú Japonci. Keď čínske lode a lietadlá začali operácie v blízkosti ostrovov, americkí predstavitelia dali jasne najavo, že ak by mali byť Japonci napadnutí na ostrovoch alebo v ich blízkosti, Spojené štáty by podľa článku 5 americko-japonskej bezpečnostnej dohody prišli Japonsku pomôcť.¹⁴⁷

Spory sa vyostřili v 90. rokoch, keď Japonsko začalo preberať väčšiu zodpovednosť za obranu vôd okolo japonských ostrovov a ČLR začala rozširovať svoje vojenské kapacity na širšiu geografickú oblasť. V roku 1994 začala ČLR posielat' vedecké výskumné plavidlá do blízkosti teritoriálnych vôd, aby preskúmali morské dno. Po napätí v Taiwanskom prielive v roku 1995 Číňania výrazne zvýšili svoje investície do námorných zdrojov, aby boli lepšie pripravení v prípade stretu pri Taiwane. Emócie nad ostrovmi Senkaku/ Diaoyu dosiahli svoj vrchol práve vtedy, keď ČLR nahradila Japonsko ako najväčšia ekonomika vo východnej Ázii.¹⁴⁸

3.5 Prechod k dominancii ČLR

V roku 1995 japonský premiér Murayama Tomiichi vyvinul úsilie, aby zastavil zhoršovanie vzťahov. Po tom, čo napätie vyvrcholilo, keď ČLR ignorovala požiadavku Japonska, aby ukončilo jadrové testovanie, odcestoval premiér Murayama Tomiichi v máji 1995 do ČLR, aby sa pokúsil zlepšiť vzťahy. 15. augusta, pri príležitosti päťdesiateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny, predseda vlády Murayama Tomiichi vystúpil s prejavom a vyjadril nádej na úzku spoluprácu medzi ČLR a Japonskom v 21. storočí. Jeho

¹⁴⁷ Unryu Suganuma. *Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations: Irredentism and the Diaoyu / Senkaku Islands*. s. 84.

¹⁴⁸ Lee, Seokwoo. *Territorial Disputes among Japan, China and Taiwan concerning the Senkaku Islands*. s. 20.

prejav bol najplnším ospravedlnením, aké kedy najvyšší japonský vodca vyslovil za japonskú agresiu počas druhej svetovej vojny.¹⁴⁹

Na dvadsiate výročie Zmluvy o mieri a priateľstve a návštevy Tenga Siao-pching v Japonsku v roku 1998 uskutočnil prezident Ťiang Ce-min prvú formálnu štátnu návštevu čínskeho vodcu v Japonsku v histórii týchto dvoch krajín. Keď Teng Siao-pching navštívil Japonsko v októbri 1978, nebol oficiálne najvyšším čínskym vodcom, a preto ho neprijali s protokolom o formálnej štátnej návšteve. Návšteva bola plánovaná s cieľom upevniť dobré vzťahy medzi oboma krajinami, no napokon viedla k zvýšenému napätiu. Štátna návšteva Ťiang Ce-mina sa mala pôvodne uskutočniť pred návštevou juhokórejského prezidenta Kima Dae-junga, ale vážne záplavy v ČLR spôsobili, že Ťiang Ce-min odložil svoju cestu až po Kimovej návšteve.¹⁵⁰

Keď Ťiang Ce-min navštívil Japonsko, päť rokov po období rýchleho čínskeho rastu, ktorý sa obnovil v roku 1993, zastupoval ČLR, ktorá bola čoraz sebavedomejšia a práve prekonala ázijskú finančnú krízu v roku 1997 s oveľa menšími škodami ako Japonsko. Pred návštevou Ťiang Ce-mina boli čínski a japonskí predstavitelia zapojení do rokovaní o obsahu vyhlásenia, ktoré by obe strany podpísali počas Ťiangovej Ce-min návštevy v Tokiu a ktoré by Japonsku umožnilo vyjadriť ľútosť bez dlhého ospravedlňovania za zločiny počas 2. svetovej vojny. Ale po tom, čo Japonsko podpísalo dlhé písomné ospravedlnenie s prezidentom Kimom, čínski predstavitelia požiadali Japonsko, aby podpísalo podobné ospravedlnenie. Ťiang Ce-min a drvivá väčšina čínskeho ľudu si nemyslela, že Japonsko robilo dosť, aby sa ospravedlnilo za svoju históriu. Ťiang Ce-min si však neuvedomil, že japonská nálada sa zmenila. Japoncov už unavovalo neustále prednášanie ČLR o japonských zverstvách a jej nekonečných žiadostiach o ospravedlnenie, jej neuznanie ospravedlnení, ktoré Japonsko urobilo a nechote dbať na požiadavky Japonska, aby sa ČLR zdržala jadrových testov.¹⁵¹

Počas štátnej návštevy sa uskutočnil večerný banket pre Ťianga Ce-mina s cisárom Akihitom a vo svojej krátkej prezentácii na bankete Ťiang Ce-mina vyjadril svoj názor na

¹⁴⁹ Nicholas D. Kristof. China Gets An Apology From Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 13. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/1998/11/27/world/china-gets-an-apology-from-japan.html>>.

¹⁵⁰ Peter Hays Gries. China's New Nationalism: Pride, Politics, and Diplomacy. s. 86.

¹⁵¹ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 376.

to, ako by Japonsko malo vnímať históriu. Pre Číňanov boli Ťiangove komentáre vhodné, ale pre Japoncov bolo nanajvýš nevhodné ich použiť na bankete, ktorý mal byť slávnostnou príležitosťou, pretože im to prišlo ako prednáška učiteľa, ktorý hovorí žiakovi, čo má robiť. Správy japonských novinárov o Ťiangovej návšteve, odrážajúce rastúce podráždenie, zvýšili vnímanie rastúcej čínskej arogancie.¹⁵²

Keď Ťiang Ce-min tlačil na premiéra K. Obučiho, aby podpísal písomné vyhlásenie podobné tomu, ktoré podpísal s Kimom Dae-jungom, Ťiang očakával, že tak ako v minulosti Japonsko ustúpi. K. Obuči sa však rozhodol ospravedlniť ústne a nie písomne. Odmietnutie premiéra podpísať písomné ospravedlnenie odrážalo jeho politický úsudok, že japonská verejnosť je unavená z čínskych prednášok a jeho úsudok sa ukázal ako správny. Z čínskeho pohľadu to ukázalo, že Japonci popierali históriu a nedokázali prejavovať náležitú úctu čínskemu predsedovi. Napriek tomuto napätiu japonskí a čínski predstavitelia počas Ťiangovej návštevy diskutovali o spôsoboch, ako by tieto dve krajiny mohli spolupracovať. Podpísali spoločnú deklaráciu o spolupráci v tridsiatich troch oblastiach, ktorá zahŕňa výmeny úradníkov, hospodársku a vedeckú spoluprácu, kultúrne výmeny a environmentálne projekty.¹⁵³

Rok po Ťiangovej návšteve v rámci ďalšieho úsilia o zlepšenie vzťahov navštívil Peking premiér Keizó Obuči, aby sa pripojil k oslavám 50. výročia založenia Ľudovej republiky. Čínski diplomati, vedomí si negatívnej japonskej reakcie na Ťiangov tlak v otázke histórie, boli zdržanlivejší pri žiadaní japonského ospravedlnenia. Premiér Obuči sa stretol s Ťiangom Ce-minom, ktorý mu poďakoval za jeho pohostinnosť v Tokiu. Na stretnutí s premiérom Ču Žung-t'i, K. Obuči vyjadril svoju podporu vstupu ČLR do WTO. Pokračoval v presadzovaní tridsiatich troch oblastí spolupráce, ktoré boli určené počas Ťiangovej návštevy Japonska. Návšteva pomohla trochu zmierniť zhoršovanie vzťahov.¹⁵⁴

Krátko po tom, ako sa v roku 2001 stal premiérom, sa D. Koizumi pokúsil nájsť rovnováhu medzi odporovaním čínskych tlakov a ospravedlnením sa za úlohu Japonska v druhej svetovej vojne. Jeho politický spojenec mu poradil, že ak by D. Koizumi navštívil

¹⁵² Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 377.

¹⁵³ S. Harris. *Greater China and Japan: Prospects for an Economic Partnership in East Asia*. s. 177.

¹⁵⁴ Tamtiež s. 177.

svätyňu Jasukuni¹⁵⁵ 13. augusta 2001, namiesto 15. augusta 2001, v deň oficiálneho výročia konca vojny, čínska reakcia by nebola taká prudká. Napriek tomu, keď D. Koizumi navštívil svätyňu Jasukuni 13. augusta 2001, čínska tlač bola veľmi kritická voči návšteve a požadovala, aby D. Koizumi už svätyňu nenavštevoval. Číňania napriek tomu dovolili D. Koizumimu navštíviť ČLR krátko po jeho návšteve svätyne a uznal, že Japonsko začalo vojnu nesprávne a ospravedlnil sa čínskemu ľudu. Potom D. Koizumi navštevoval svätyňu Jasukuni každý rok. Vedel, že o niekoľko rokov bude mať ČLR väčšiu ekonomiku ako japonská, ale nepoklonil sa. Svoju poslednú návštevu svätyne Jasukuni uskutočnil 15. augusta v deň výročia konca vojny. Povedal: „Nejdem ospravedlňovať minulú vojnu ani oslavovať militarizmus. Idem s pocitom, že by sme už nemali viesť vojnu a že nesmieme zabúdať na obeť tých, ktorí išli do vojny a zomreli. Nejdem tam kvôli vojnovým zločincovi triedy A.“ Čínske ministerstvo zahraničných vecí oznámilo, že D. Koizumiho návšteva „zranila city čínskeho ľudu“ a „podkopala politický základ pre vzťahy medzi ČLR a Japonskom.“ Kým bol D. Koizumi v úrade v rokoch 2001 až 2006, čínsko-japonské vzťahy dosiahli nové povojnové minimum.¹⁵⁶

V čase, keď sa v OSN začínalo diskutovať o rozšírení stáleho členstva v Bezpečnostnej rade OSN, japonský národný futbalový tím navštívil rôzne čínske mestá pred Ázijským pohárom Ázijskej futbalovej konfederácie v roku 2004, ktorý sa mal konať v Pekingu. V každom meste vyhral zápas japonský tím a proti Japoncom prepukli vášnivé demonštrácie. Vo finále Ázijského pohára v Pekingu viedlo Japonsko nad ČLR 3:1, avšak vypukli protesty proti Japoncom počas zápasu. Čínska polícia odprevadila japonský tím do bezpečia, ale nahnevaný dav pokračoval v demonštrácii. Emocionálne prejavy nevraživosti a nacionalizmu v oboch krajinách dosiahli vysokú úroveň. Predtým, ako emócie utíchli, vyvrcholila otázka miesta Japonska v OSN.¹⁵⁷

V marci 2005 počas diskusií o nadchádzajúcom rozhodnutí o budúcom stálom členstve v Bezpečnostnej rade OSN generálny tajomník Kofi Annan povedal, že podporuje

¹⁵⁵ Je šintoistická svätyňa nachádzajúca sa v Tokiu. Založil ju cisár Meidži v júni 1869 a pripomína tých, ktorí zomreli vo vojnách zahŕňajúcich celé obdobie Meidži a Taishō a skoršiu časť obdobia Shōwa. Svätyňa uvádza mená, pôvod, dátumy narodenia a miesta úmrtia 2 466 532 mužov, žien, detí. Medzi nimi je 1 068 odsúdených vojnových zločincov, z ktorých 14 patrilo do triedy A (odsúdených za to, že sa podieľali na plánovaní, príprave, iniciovaní alebo vedení vojny). To viedlo k mnohým kontroverziám s Čínou okolo svätyne.

¹⁵⁶ Justin McCurry. Koizumi's Final Shrine Trip Draws Protests. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 13. 02. 2022. Dostupné na internete: < www.theguardian.com/world/2006/aug/15/japan.justinmccurry >.

¹⁵⁷ Ezra F. Vo Gel. *supra note* 4. s. 382.

členstvo Japonska a zdalo sa, že Japonsko má podporu viac ako dvojtretinovej väčšiny v OSN potrebných na schválenie. Rozhodnutie si vyžadovalo aj podporu všetkých existujúcich stálych členov Bezpečnostnej rady. Avšak ČLR, ktorá sa stala stálym členom pri prvom vytvorení OSN bezprostredne po druhej svetovej vojne, mala právomoc zabrániť Japonsku stať sa stálym členom. Odovzdať jediný záporný hlas proti Japonsku by spôsobilo, že ČLR by ukázala pomstychtivosť v čase, keď sa snažila zlepšiť svoje medzinárodné postavenie rastúcej veľmoci.¹⁵⁸

Čínski diplomati presvedčili predstaviteľov krajín juhovýchodnej Ázie, ktorí počas vojny tiež trpeli japonskou agresiou, aby sa postavili proti členstvu Japonska. 12. apríla 2005 čínsky premiér Wen Ťia-pao, vyjadril svoj nesúhlas so stálym členstvom Japonska v Bezpečnostnej rade OSN a povedal, že zodpovednosť v medzinárodnom spoločenstve môže prevziať len krajina, ktorá rešpektuje históriu. Pre vlasteneckých Číňanov oboznámených s ich históriou to bol úžasný zvrát udalostí z roku 1920, keď sa Japonsko stalo stálym členom Rady Spoločnosti národov a ČLR musela súťažiť o zvolenie za nestáleho člena, a z obdobia pred rokom 1971, keď Japonsko podporilo Spojené štáty v zabránení pevninskej ČLR nahradiť Taiwan v čínskom sídle OSN.¹⁵⁹

Protijaponské demonštrácie v ČLR na jar a v lete 2005 mali svetu oznámiť, že Japonsko si nezaslúži stále miesto v Bezpečnostnej rade, pretože sa nedokázalo náležite vysporiadať so svojou históriou. V apríli 2005 ČLR uskutočnila celoštátne online úsilie zbierať podpisy od tých, ktorí sú proti udeleniu trvalého kresla v bezpečnostnej rade Japonsku. Vláda na podporu protestov doviezla viac ako 10 000 študentov do centra Pekingu, aby sa zapojili do demonštrácií. Demonštranti rozbíjali okná japonských reštaurácií a obchodov, ktoré predávali japonský tovar, rozbíjali japonské autá a strhávali nápisy propagujúce japonské výrobky. K najhorším násilnostiam došlo v Šanghaji, kde demonštrovalo desaťtisíce ľudí, rozbili mnohé výklady japonských obchodov a zaútočili na japonský konzulát. Keď bolo jasné, že Japonsko nebude prijaté za stáleho člena Bezpečnostnej rady OSN, demonštrácie utíchli. Japonskí diplomati sa cítili byť ČLR zradení. Japonsko podporovalo vstup ČLR do WTO a iných svetových organizácií a napriek tomu čínski predstavitelia podnietili populárne protijaponské nálady medzi čínskou

¹⁵⁸ Sheila A. Smith. *Intimate Rivals: Japanese Domestic Politics and a Rising China*. s. 229.

¹⁵⁹ Tamtiež s. 232.

verejnou a v juhovýchodnej Ázii, aby zablokovali Japonsko, druhú najväčšiu ekonomiku sveta, aby sa stala stálym členom Bezpečnostnej rady. Po demonstráciách a zničení japonského majetku v ČLR v roku 2005 sa lídri na oboch stranách pokúsili zmierniť napätie. Japonsko sa stalo najväčším obchodným partnerom ČLR v roku 2005 napriek útokom na japonský futbalový tím a odvtedy zostalo jedným z jej troch najvýznamnejších obchodných partnerov.¹⁶⁰

Čínski lídri sa po udalostiach s premiérom D. Koizumim v súvislosti s návštevou svätyne Jasukuni snažili zlepšiť vzťahy s D. Koizumiho nástupcom Šinzóm Abem. Za normálnych okolností by nový japonský premiér uskutočnil svoju prvú zahraničnú návštevu v Spojených štátoch, ale 8. októbra 2006, len dva týždne po tom, čo sa stal premiérom, bol Šinzó Abe privítaný v Pekingu na summite. Na stretnutí sa Šinzó Abe ospravedlnil Číňanom za obrovské škody a bolesť, ktoré Japonsko spôsobilo ČLR počas čínsko-japonskej vojny. Prezident Chu Ťin-tchao, vedomý si toho, že čínsky tlak na japonských vodcov, aby nenavštevovali svätyňu Jasukuni, viedol k patovej situácii vo vzťahoch, vyhýbal sa verejnemu tlaku na Šinzá Abeho v tejto otázke a Šinzó Abe sa rozhodol svätyňu nenavštíviť.¹⁶¹

Keď sa blížil čas olympijských hier v Pekingu v roku 2008, čínski lídri sa snažili zabezpečiť plnú spoluprácu všetkých krajín vrátane Japonska. Nástupca Šinzá Abeho na poste premiéra Jasuo Fukuda sa tiež snažil o dobré vzťahy s ČLR. V máji 2008, dva mesiace pred olympijskými hrami v Pekingu, privítal J. Fukuda prezidenta Chu Ťin-tchaa v Tokiu. Bola to prvá návšteva Japonska čínskym prezidentom od návštevy prezidenta Ťiang Ce-mina v roku 1998. Podobne ako Ťiang Ce-min, aj prezident Chu sa stretol s japonským cisárom.¹⁶²

Číňania, ktorí chceli spolupracovať pri príprave olympijských hier a dovolili Japoncom poslať záchranné tímy v reakcii na ničivé zemetrasenie, ktoré zasiahlo mesto Wenchuan 12. mája 2008 a spôsobilo odhadom 69 000 úmrtí. Japonsko vyslalo 61 pracovníkov, aby ponúkli pomoc a popri Pakistane bolo najväčším darcom finančných prostriedkov pre obeť. Hoci Číňania verejne neuznali Japoncov, keď sa záchranné snahy skončili, dali Japonsku pozitívnu reklamu za jeho príspevky na pomoc ľuďom, ktorí prežili

¹⁶⁰ S. Harris. Greater China and Japan: Prospects for an Economic Partnership in East Asia. s. 230.

¹⁶¹ Linus Hagström. Sino-Japanese Relations: The Ice That Won't Melt. s. 223.

¹⁶² Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 384.

zemetrasenie. Premiér Fukuda osobne zastupoval Japonsko na otváracom ceremoniáli olympijských hier a účasť Japonska na olympijských hrách v Pekingu, ktoré sa konali 8. – 24. augusta 2008, prebehla hladko.¹⁶³

3.6 Zrážka pri ostrovoch Senkaku/Diaoyu

Počas niekoľkých týždňov od oznámenia Svetovej banky, že veľkosť čínskej ekonomiky prekonala japonskú, došlo k incidentu, ktorý viedol k stretu medzi oboma krajinami. Dňa 7. septembra 2010 si hliadková loď japonskej pobrežnej stráže všimla, že čínska rybárska loď sa nachádza sedem a pol míle severovýchodne od sporných ostrovov Diaoyu/ Senkaku a nachádza sa v teritoriálnych vodách spravovaných Japonskom. Keď Japonsko v roku 1972 prevzalo administratívnu kontrolu nad ostrovmi, obe krajiny dospeli k dohode, že čínske lode nevstúpia do japonských teritoriálnych vôd v blízkosti ostrovov, aby sa predišlo incidentom. Ak by náhodou vstúpili a japonská hliadková loď ich požiadala, aby odišli, bolo dohodnuté, že tak urobia okamžite.¹⁶⁴

V tomto prípade, keď hliadková loď požadovala, aby čínska loď opustila teritoriálne vody Japonska, loď sa nepohla. Loď japonskej pobrežnej stráže potom požadovala, aby japonským predstaviteľom bolo umožnené nalodiť sa na loď aby ju skontrolovali. Loď sa pokúsila o únik, ale niekoľko japonských hliadkových člnov, obklúčilo rybársku loď a odrezalo jej cestu. Potom predstavitelia japonskej pobrežnej stráže nastúpili na čínsku loď a vzali kapitána a posádku. Neskôr sa zistilo, že prítomnosť v tejto oblasti neschválili čínske úrady a navyše, kapitán lode bol opitý. Keďže čínsky kapitán poškodil japonský čln, Japonci trvali na tom, že kapitána je potrebné stíhať na japonskom súde. Táto správa sa rýchlo dostala do Pekingu, kde čínski predstavitelia zavolali japonskému veľvyslancovi a požadovali okamžité odovzdanie posádky ČLR. Japonsko neustúpilo a Číňania deň po incidente začali s demonštráciami pred japonskou ambasádou v Pekingu. Čínski predstavitelia naďalej požadovali, aby Japonci urýchlene odovzdali kapitána a posádku. Na druhý deň Japonsko v obave z ďalšej eskalácie odovzdalo členov posádky a plavidlo, ale kapitán zostal v Japonsku, pretože spôsobil škodu na japonskom majetku a bol zadržaný na vypočutie na japonskom domácom súde.¹⁶⁵

¹⁶³ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 385.

¹⁶⁴ James J. Przystup. Japan-China relations: Troubled waters. *Comparative Connections*. s. 101.

¹⁶⁵ Johnston, Alastair Iain. How new and assertive is China's new assertiveness? s. 37.

ČLR, ktorá vtedy kontrolovala 97 percent svetových zdrojov vzácnych zemín, chemických prvkov potrebných pre elektronický priemysel, obmedzila vývoz vzácnych zemín do Japonska. Japonské elektronické spoločnosti okamžite začali diskusie s inými krajinami o rozšírení ťažby a výroby kovov vzácnych zemín inde. 19. septembra ČLR oznámila, že všetky výmeny na vysokej úrovni s Japonskom budú zmrazené. Japonskí lídri považovali čínsku reakciu za prehnanú, chceli sa však vyhnúť ďalšej eskalácii situácie. O dva dni neskôr japonskí predstavitelia uznali, že napätá situácia poškodzuje čínsko-japonské vzťahy, prepustili kapitána Číňanom bez toho, aby požadovali, aby sa postavil pred súd. V týždňoch nasledujúcich po incidente boli čínske a japonské médiá plné správ o incidente a jeho výsledku. Konfrontácia zvýšila nepriateľské pocity medzi čínskymi a japonskými predstaviteľmi, ako aj medzi bežným obyvateľstvom oboch krajín.¹⁶⁶

Po incidente čínska vláda zvýšila svoje hliadky vo vodách v blízkosti ostrovov Diaoyu/Senkaku, japonská vláda rozšírila svoje úsilie na obranu ostrovov Senkaku /Diaoyu a vláda USA opätovne potvrdila svoj záväzok brániť Japonsko, ak by bolo napadnuté na území pod japonskou vládou. Napätie medzi oboma krajinami sa mierne uvoľnilo po zemetrasení v Tóhoku z 11. marca 2011. Rovnako ako Japonsko v roku 2008 poslalo pomoc ČLR po zemetrasení v Wenchuan, po zemetrasení Tóhoku Číňania poslali pomoc Japonsku. V septembri 2011, keď sa Jošihiko Noda stal premiérom, zariadil dvojdnú návštevu Pekingu, počas ktorej vyjadril uznanie za pomoc ČLR po zemetrasení. Vzťahy medzi ČLR a Japonskom však zostali napäté.¹⁶⁷

3.6.1 Japonské „znárodnenie“ ostrovov Diaoyu/ Senkaku

7. júla 2012 sa japonskí lídri rozhodli, že vláda kúpi ostrovy od rodiny Kurihara za 25 miliónov dolárov, no svoj plán chceli utajiť. Na druhý deň však noviny Asahi odhalili plán. Číňania vyslovili nesúhlas proti japonskému „znárodneniu“ ostrovov. Až do tohto bodu ČLR posielala do vôd blízko ostrovov iba lode čínskej pobrežnej stráže, ale 14. septembra 2012, tri dni po tom, čo japonská vláda tieto tri ostrovy kúpila, ČLR začala plaviť vojenské hliadkové lode blízko sporných ostrovov, ktoré Japonsko spravovalo.

¹⁶⁶Jeremy Page. China suspends talks with Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022.

Dostupné na internete:<<https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703556604575501483896375018>>

¹⁶⁷ Sakutarō Tanino. The secrets of China policy: Recollections of a China hand. s.315.

Týmito činmi dala čínska vláda Japonsku jasne najavo, že je pripravená zújsť až do krajnosti, aby ukázala, že je dominantnou veľmocou v Ázii.¹⁶⁸

Až v októbri 2013 sa vzťahy medzi ČLR a Japonskom v oblasti ostrovov začali stabilizovať. Dovtedy ČLR posielala do výsostných vôd ostrovov až štyri hliadky týždenne. Potom každých niekoľko týždňov vyslala iba jednu hliadku, čím sa znížila pravdepodobnosť incidentu. Japonci sa tiež snažili vyhnúť akejkol'vek eskalácii sporu tým, že na ostrovoch nestavali. Japoncom sa čínska reakcia na ich kúpu troch ostrovov zdala prehnaná, no v roku 2012 bolo japonským lídrom jasné, že čínska vojenská a ekonomická sila prekonala japonskú a nemali inú možnosť, ako akceptovať túto realitu. Podobne ako v predchádzajúcich storočiach sa však Japonsko rozhodlo nepokloniť sa. Požiadavka, aby Japonsko uznalo svoju históriu, pre nich znamenala nielen to, že musí uznať minulé krutosti, ale aj to, že musí uznať, že ČLR sa stala vedúcou krajinou v Ázii.¹⁶⁹

3.7 Stabilizácia vzťahov

Po rýchlych výmenách premiérov v Japonsku v rokoch 1994 až 2012 umožnil dlhodobý a stabilný vzťah Šinzá Abe, ktorý bol znovu zvolený v roku 2012 a Si Ťin-pchinga. Obaja lídri, po upevnení príslušných politických základní, pomaly a stabilne smerovali k stabilizácii vzťahov medzi ČLR a Japonskom. V decembri 2013, rok po svojom návrate do úradu, Š. Abe ukázal svoje konzervatívne nastavenie návštevou svätyne Jasukuni. Kritizovali ho za to nielen Číňania, ale aj Kórejci a západ. Š. Abe bol hrdý a patriotický, ale potom, čo urobil svoje politické vyhlásenie návštevou svätyne Jasukuni, sa rozhodol byť pragmatický. Kým bol v úrade, už nenavštívil svätyňu Jasukuni.¹⁷⁰

Počas prvého roka po návrate do funkcie predsedu vlády v roku 2012 Š. Abe zaviedol hospodársku politiku známu ako „Abenomika“, ktorá poskytla krátkodobý stimul pre ekonomiku a zvýšila jeho popularitu. Š. Abe naďalej podporoval obrannú alianciu so Spojenými štátmi, ale vyhýbal sa provokáciám ČLR. Š. Abemu sa podarilo udržať si podporu a získať tretie funkčné obdobie, čo mu umožnilo zostať vo funkcii až do roku

¹⁶⁸ Joseph S. Nye. Our Pacific Predicament. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://web.archive.org/web/20130315085228/http://www.theamericaninterest.com/article.cfm?piece=1388>>.

¹⁶⁹ Tamtiež [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://web.archive.org/web/20130315085228/http://www.the-american-interest.com/article.cfm?piece=1388>>.

¹⁷⁰ Howard W. French. Everything Under the Heavens: How the Past Helps Shape China's Push for Global Power. s. 21.

2021. Š. Abe nastúpil do úradu v priebehu niekoľkých mesiacov po konfrontáciách v roku 2012 ohľadom japonskej kúpy troch ostrovov Senkaku/ Diaoyu. Čínske lode a lietadlá naďalej vyvíjali tlak na Japonsko v tejto oblasti. Japonsko následne zriadilo identifikačnú zónu protivzdušnej obrany (ADIZ), ktorá vyžadovala, aby každé lietadlo letiace nad ostrovmi vopred informovalo Japonsko a v roku 2013 ČLR oznámila, že nad ostrovmi zriaďuje svoj vlastný ADIZ.¹⁷¹

Dva roky po návrate Š. Abeho na post premiéra v roku 2012 ČLR odmietala japonské žiadosti o stretnutie medzi Š. Abem a Si Ťin-pchingom. Keď sa Š. Abe zúčastnil stretnutia Ázijsko-tichomorskej hospodárskej spolupráce (APEC) v Pekingu v novembri 2014. Obaja lídri sa stretli na konferencii APEC. Personál na oboch stranách však informoval, že obaja vodcovia boli počas krátkeho stretnutia v skutočnosti celkom srdeční. V apríli 2015 na oslavu šesťdesiateho výročia Bandungskej konferencie sa Š. Abe a Si Ťin-pching stretli na polhodinu a znovu diskutovali o tom, ako by tieto dve krajiny mohli spolupracovať pri znižovaní napätia. Pre verejnosť odzrkadľovali pokrok vo vzťahu. Japonskí predstavitelia boli pripravení na častejšie a produktívnejšie interakcie, ale ČLR obmedzila kontakty.¹⁷²

Čínski lídri privítali pragmatický postoj Š. Abeho administratívy a jej starostlivosť vyhýbať sa provokatívnym vyhláseniam proti ČLR. Čínska publicita útočiaca na Japonsko začala klesať. Japonské dojmy z ČLR sa menili oveľa pomalšie. Spomienky na ČLR, ktorá vyvíjala tlak na Japonsko v rokoch 2010 a 2012, na televízne zábery japonských podnikov v ČLR, ktoré boli zničené davmi demonštrantov, na nespočetné množstvo filmov z druhej svetovej vojny zobrazujúcich hrdinských čínskych vojakov bojujúcich proti japonským nepriateľom a protijaponské čínske filmy a propaganda vo všeobecnosti boli príliš silné a nedávne na to, aby sa Japonci cítili uvoľnene z toho, ako sa bude správať ČLR. Do roku 2017 začali Číňania znižovať počet nových filmov z druhej svetovej vojny vyrobených pre čínsku televíziu a počet čínskych lietadiel a lodí, ktoré sa plavili blízko ostrovov Senkaku/ Diaoyu.¹⁷³

V máji 2018, štyridsať rokov po tom, čo ČLR a Japonsko začali pripravovať zmluvu o mieri a priateľstve, premiér Li Kche-čchiang navštívil Japonsko, kde sa stretol s

¹⁷¹ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 397.

¹⁷² Chae-Jin Lee. *Japan Faces China: Political and Economic Relations in the Postwar Era*. s. 144.

¹⁷³ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 401.

cisárom Akihitom a diskutoval s premiérom Š. Abem o tom, ako zlepšiť vzťahy. Japonsko a ČLR sa dohodli na ďalších mechanizmoch pre zvýšenie komunikácie. ČLR dala jasne najavo, že víta ochotu Japonska spolupracovať na projektoch v rámci svojho plánu na posilnenie medzinárodnej spolupráce a rozšírenie väzieb pre rozvoj infraštruktúry, investícií a obchod s krajinami na európsko-ázijskom kontinente. Návšteva Li Kche-čchiang tiež odrážala jeho uznanie, že Japonsko a ČLR majú spoločné záujmy v reakcii na obchodné tlaky prezidenta Donalda Trumpa. V októbri 2018 premiér Š. Abe uskutočnil prvú oficiálnu návštevu japonského premiéra v ČLR od roku 2011, keď boli vzťahy medzi oboma krajinami oveľa napätejšie. Premiér Š. Abe a prezident Si Ťin-pching diskutovali o opatreniach na zlepšenie komunikácie medzi oboma krajinami a možnostiach spolupráce na projektoch v iných krajinách.¹⁷⁴

Počas času, ktorý strávil Š. Abe v Pekingu, 25. až 27. októbra 2018, ČLR a Japonsko oznámili menový swap v hodnote 30 miliárd dolárov na podporu väčšej stability svojich dvoch mien. Š. Abe povedal, že tieto dva národy by teraz mohli prejsť od súťaženía k spolupráci. V čase návštevy bolo úplne jasné, že ČLR je dominantnou ekonomickou a vojenskou veľmocou. Po návrate Š. Abeho do Japonska, diplomati z oboch strán pokračovali v plánovaní priviesť Si Ťin-pchinga do Japonska v roku 2019, čo by bola prvá návšteva Si Ťin-pchinga v Japonsku odkedy sa v roku 2012 stal najvyšším lídrom ČLR.¹⁷⁵

Prezident Si Ťin-pching priletel 27. júna 2019 do Osaky. Na pozvanie japonského premiéra Šinzá Abe sa prezident Si Ťin-pching zúčastnil na 14. samite G20.¹⁷⁶ Ten istý deň sa stretol Šinzó Abe a Si Ťin-pching. Šinzó Abe vrelo privítal účasť prezidenta Si Ťin-pchinga na samite G20 v Osake v Japonsku a bol vďačný za podporu čínskej strany pre organizáciu samitu japonskou stranou. Si Ťin-pching poukázal na to, že ČLR a Japonsko majú stále viac spoločných záujmov a obáv. Ten rok si pripomenuli 70. výročie založenia Čínskej ľudovej republiky a Japonsko vstúpilo do éry Reiwa. Si Ťin-pching zdôraznil, že obe strany by mali vždy dodržiavať všetky zásady stanovené v štyroch politických

¹⁷⁴ Mofa. Premier of the State Council of China Li Keqiang Visits Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_000857.html>.

¹⁷⁵ Mofa. Prime Minister Abe Visits China. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < https://www.mofa.go.jp/a_o/c_m1/cn/page3e_000958.html >.

¹⁷⁶ Mfa. Xi Jinping Arrives in Osaka, Japan for the 14th G20 Summit [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceegy/eng/zgyw/t1676587.htm>>.

dokumentoch medzi ČLR a Japonskom, implementovať politický konsenzus, že ČLR a Japonsko sa navzájom považujú skôr za spolupracujúcich partnerov než za hrozby. Šinzó Abe povedal, že sa japonsko-čínske vzťahy vrátili na cestu normálneho vývoja. Japonská strana dodržiava japonsko-čínsku zmluvu o mieri a priateľstve a ďalšie dôležité politické dokumenty medzi oboma krajinami a naďalej vyvíja spoločné úsilie s čínskou stranou na budovanie japonsko-čínskych vzťahov. Japonsko bolo názoru, že obe krajiny by mali udržiavať úzke výmeny a dialógy na vysokej úrovni. Na konci diskusie v mene japonskej vlády Šinzó Abe pozval prezidenta Si Ťin-pchinga na jar 2020 na oficiálnu štátnu návštevu Japonska s cieľom posunúť bilaterálne vzťahy na vyššiu úroveň.¹⁷⁷

Koncom roka 2019 Si Ťin-pching potom naplánoval prvú štátnu návštevu Japonska v apríli 2020.¹⁷⁸ Si Ťin-pching by bol prvým čínskym prezidentom, ktorého Japonsko prijalo ako štátneho hosťa za viac ako desať rokov, mal sa stretnúť s cisárom Naruhitom a usporiadať summit s premiérom Šinzóm Abem. Prípravám však zabránil koronavírus. Jošihide Suga, hovorca japonskej vlády, uviedol, že krajiny sa dohodli, že Si Ťin-pchingová návšteva sa uskutoční v čase, ktorý "vyhovuje obom stranám" a že zostanú v úzkom kontakte, aby sa dohodli podrobnosti. Očakávalo sa, že Š. Abe a Si Ťin-pching podpíšu nový politický dokument pokladajúci základy budúcich bilaterálnych vzťahov, piaty svojho druhu od normalizácie diplomatických vzťahov medzi oboma krajinami v roku 1972. Peking tiež túži po prehĺbení hospodárskej spolupráce s Japonskom, keďže druhá najväčšia svetová ekonomika spomalila v dôsledku obchodnej vojny so Spojenými štátmi.¹⁷⁹

Japonsko pozvalo Si Ťin-pchinga na štátnu návštevu v júni 2019, keď bol premiérom Šinzó Abe. Ale ešte predtým, ako bolo oznámené odloženie, niektorí v rámci LDP boli ostro proti Š. Abemu, najmä kvôli rastúcemu prenikaniu čínskych vládných lodí okolo neobývaného Senkaku. Tento odpor sa ešte viac zakorenil po prijatí zákona o štátnej bezpečnosti, ktorý sa vzťahuje na Hongkong. Predpokladá sa, že Si Ťin-pching uskutoční

¹⁷⁷ Mfa. Xi Jinping Meets with Prime Minister Shinzo Abe of Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://www.mfa.gov.cn/ce/cohk//eng/Topics/gjz/t1677210.htm>>.

¹⁷⁸ Tsukasa Hadano. Xi Jinping set to make first state visit to Japan in April. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Xi-Jinping-set-to-make-first-state-visit-to-Japan-in-April>>.

¹⁷⁹ Kyodo News. China's Xi postpones state visit to Japan amid virus outbreak. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: < <https://english.kyodonews.net/news/2020/03/d7482e808313-breaking-news-chinas-xi-postpones-state-visit-to-japan-amid-virus-outbreak.html>>.

štátnu návštevu v roku 2022, čím si pripomenú 50. výročie normalizácie diplomatických vzťahov Japonska s ČLR.¹⁸⁰

Na začiatku pandémie Covid 19 ČLR bojovala s epidémiou koronavírusu a Japonsko sa ukázalo ako spojenec. Začiatkom pandémie hovorca čínskeho ministerstva zahraničných vecí pochválil Japonsko za podporu ČLR. Naproti tomu obvinil Spojené štáty z prehnanej reakcie a šírenia strachu tým, že ako prvý evakuoval personál zo svojho konzulátu vo Wu-chane a uvalil zákaz cestovania pre čínskych cestujúcich.¹⁸¹

ČLR oznámila Japonsku, že zvažuje uskutočnenie slávnostného stretnutie pri príležitosti septembrového 50. výročia normalizácie vzťahov medzi oboma národmi. Tento krok naznačil, že ČLR, ktorá je v spore so Spojenými štátmi v otázkach bezpečnosti a ľudských práv, túži po stabilizácii vzťahov s Japonskom. Je to prvýkrát, čo bol odhalený plán ČLR na 50. výročie, keďže vzťahy krajiny s Japonskom, sa tiež zhoršujú v súvislosti s bezpečnostnými výzvami vlády vedenej komunistami voči demokratickému Taiwanu.¹⁸²

¹⁸⁰ The Asahi Shimbun. Xi visit on hold, probably until 2022 when key anniversary held. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.asahi.com/ajw/articles/13968011>>.

¹⁸¹ Emiko Jozuka. China and Japan's relationship is thawing in the time of coronavirus. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2020/02/25/asia/japan-china-coronavirus-enemies-to-friends-hnk-intl/index.html>>.

¹⁸² Japantimes. China considers in-person event to mark normalization of ties with Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 14. 02. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.japantimes.co.jp/news/2022/01/19/national/china-japan-normalization/>>.

4 Súčasné ekonomické vzťahy

Koncom devätnásteho storočia boli Číňania takí chudobní, že len málokto si tu mohol dovoliť kupovať produkty, ktoré vtedy ponúkalo Japonsko ako napríklad hodváb, bavlnenú látku a podobne. Dnes je čínska populácia desaťkrát väčšia ako Japonská a pre japonské spoločnosti to znamená trh s 1,4 miliardy spotrebiteľov s čoraz sofistikovanejším vkusom a značným disponibilným príjmom.

V prípade mnohých japonských spoločností sú tržby a zisky z operácií mimo Japonska vyššie ako z ich domáceho podnikania. Ročná repatriácia ziskov zo zámorských investícií Japonska sa od roku 2000 päťnásobne zvýšila a do roku 2019 predstavovala približne 200 miliárd dolárov ročne. Počas posledných desaťročí, keď domáci HDP rástol o 1 percento alebo menej, japonské zámorské operácie rástli ročne o 5 percent alebo viac. Obchodná bilancia Japonska s ČLR bola vo všeobecnosti pozitívna. Japonské investície v ČLR začali rásť v polovici 90. rokov, keď sa čínsky ekonomický rast zrýchlil a opäť sa zvýšili po vstupe ČLR do WTO v roku 2001. Množstvo nových investícií po roku 2010 mierne kleslo, no obchod začal v roku 2014 opäť rásť.¹⁸³

Viac spoločností z Japonska podniká v ČLR ako spoločnosti z ktorejkoľvek inej krajiny. Napríklad v októbri 2016 pôsobilo v ČLR približne 32 300 japonských firiem. Japonské firmy sa prispôbili meniacim sa príležitostiam v ČLR a prešli od výroby ľahkého priemyselného tovaru s nízkou technológiou k výrobe ťažkého priemyselného tovaru a tovaru s vyššou technológiou. V dvadsiatom prvom storočí, keď príjmy čínskych rodín narástli, Japonsko zvýšilo svoj predaj spotrebného tovaru v ČLR a rozšírilo svoje investície do sektora služieb.¹⁸⁴

Napriek politickému napätiu majú najväčšie japonské obchodné spoločnosti administratívne kancelárie po celej ČLR. Japonské firmy udržiavajú v ČLR nízky profil, aby sa vyhli protijaponským výbuchom, a majú tendenciu platiť svojim čínskym zamestnancom o niečo viac ako čínske alebo západné firmy, aby kompenzovali protijaponské nálady. Všetky tieto snahy pomohli japonským spoločnostiam zostať v ČLR aj v obdobiach zvýšeného politického napätia.¹⁸⁵

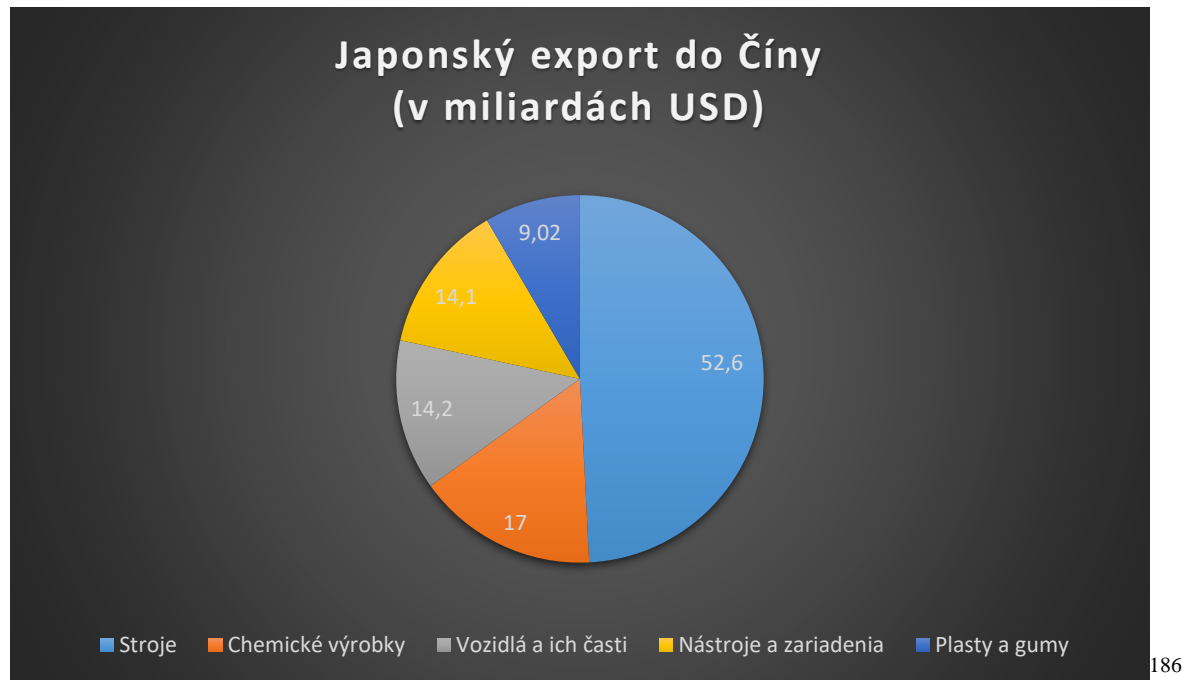
¹⁸³ OEC. Japan. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://oec.world/en/profile/country/jpn>>.

¹⁸⁴ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 421.

¹⁸⁵ Ezra F. Vo Gel. *supra note 4*. s. 423.

4.1 Obchodná výmena

Graf č. 1

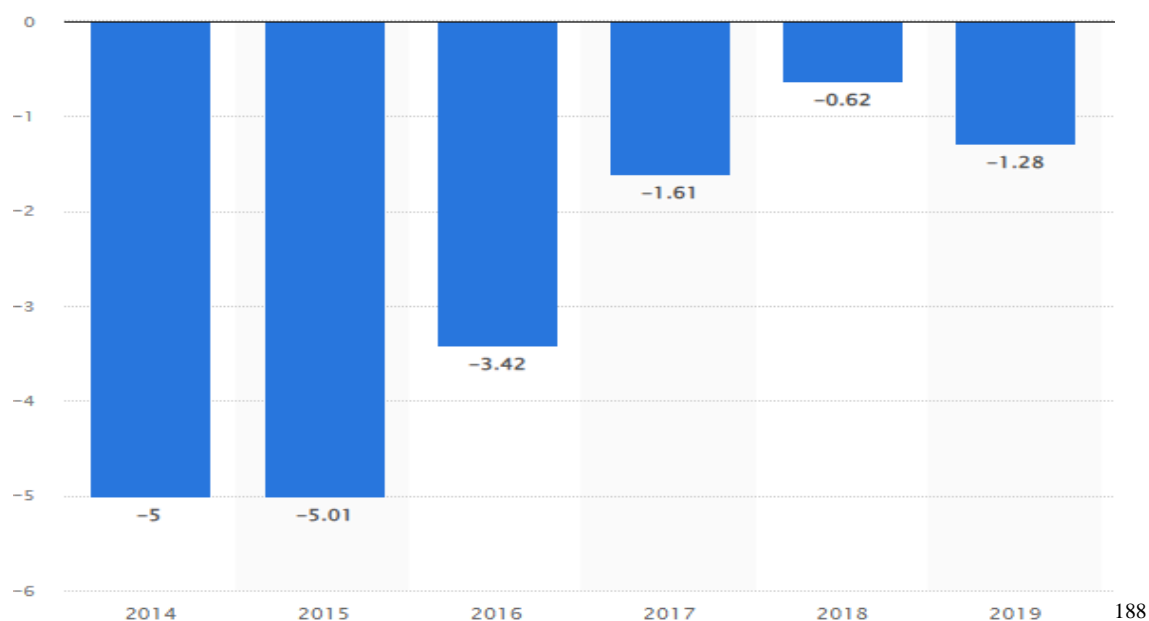

V roku 2019 Japonsko exportovalo do ČLR 128 miliárd dolárov. Ako je uvedené v grafe č. 1 hlavnými produktami, ktoré Japonsko vyvážalo do ČLR, boli stroje (52,6 miliardy USD), chemické výrobky (17 miliárd USD), vozidlá a ich časti (14,2 miliardy USD), nástroje a zariadenia (14,1 miliardy USD) a plasty a gummy (9,02 miliardy USD). Najpopulárnejší japonský tovar pre čínske trhy zahŕňal stroje s individuálnymi funkciami (8,5 miliardy USD), autá (7,51 miliardy USD) a integrované obvody (7,24 miliardy USD). Za posledných 24 rokov vzrástol vývoz Japonska do ČLR ročným tempom 7,56 %, z 22,3 miliardy USD v roku 1995 na 128 miliárd USD v roku 2019.¹⁸⁷

Obrázok č. 1 (V biliónoch japonských jenov)

¹⁸⁶ Vlastné spracovanie grafu podľa OEC. Japan and China. online: < <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/jpn/partner/chn?redirect=true> >.

¹⁸⁷ OEC. Japan and China. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/jpn/partner/chn?redirect=true>>.

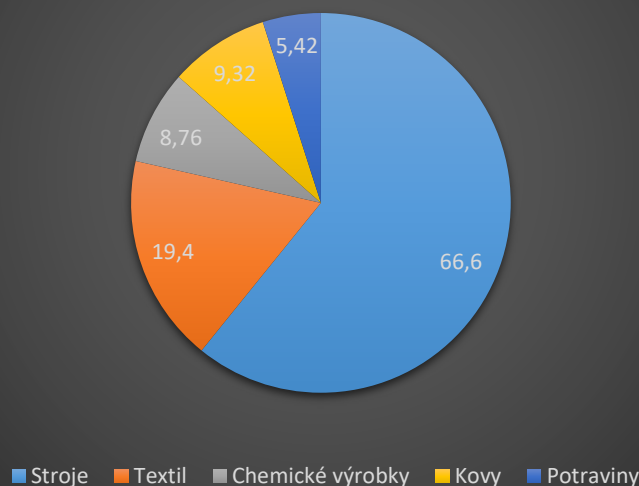
V posledných rokoch Japonsko zaznamenáva deficit v obchodnej bilancii s tovarom a službami s ČLR, ako je uvedené v obrázku č. 1 v roku 2019 približnej hodnote 1,3 bilióna japonských jenov. Zatiaľ čo obchodný deficit sa v porovnaní s rokom 2014 znížil, obchodná bilancia zostáva záporná, keďže dovoz prevyšuje hodnotu vývozu.¹⁸⁹

Graf č. 2

¹⁸⁸ Statista. Balance of trade (BOT) on goods and services. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.statista.com/statistics/1221057/japan-trade-balance-china/>>.

¹⁸⁹ Tamtiež [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.statista.com/statistics/1221057/japan-trade-balance-china/>>.

Čínsky export do Japonska (v miliardách USD)

190

V roku 2019 ČLR exportovala do Japonska tovar v hodnote 152 miliárd dolárov. Ako je uvedené v grafe č. 2 hlavnými produktmi, ktoré ČLR vyvážala do Japonska stroje (66,6 miliardy USD), textil (19,4 miliardy USD), chemické výrobky (8,76 miliardy USD), kovy (9,32 miliardy USD) a potraviny (5,42 miliardy USD). Hlavnými čínskymi exportnými produktmi do Japonska boli vysielacie zariadenia (11,5 miliardy USD), počítače (10,1 miliardy USD) a súčasti kancelárskych strojov (4,32 miliardy USD). Za posledných 24 rokov sa vývoz ČLR do Japonska zvýšil ročným tempom 6,87 %, z 30,8 miliardy USD v roku 1995 na 152 miliárd USD v roku 2019.¹⁹¹

4.2 Colné záväzky medzi ČLR a Japonskom

Keďže Japonsko a ČLR nikdy nepodpisali dohodu o voľnom obchode, obchodné tarify medzi ČLR a Japonskom prijímajú doložku najvyšších výhod stanovenú Svetovou obchodnou organizáciou (WTO). Podľa údajov z World Integrated Trade Solution (WITS) v roku 2018 bolo medzi čínskym dovozom z Japonska 7,79 percenta z počtu colných

¹⁹⁰ Vlastné spracovanie grafu podľa OEC. Japan and China. online: < <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/jpn/partner/chn?redirect=true> >.

¹⁹¹ OEC. Japan and China. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/jpn/partner/chn?redirect=true>>.

položiek bez cla a naopak 59,98 percenta z počtu čínskych colných položiek je oslobodených od japonských ciel.¹⁹²

Keď Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)¹⁹³ nadobudne účinnosť, podľa čínskeho zoznamu colných záväzkov ČLR nakoniec zníži clá na nulu pri 86 percent japonského tovaru, čo je veľký nárast z približne ôsmich percent v súčasnosti. Podľa japonského zoznamu colných záväzkov Japonsko nakoniec zníži clá na nulu z 88 percent čínskeho tovaru, taktiež zvýšenie zo súčasných 60 percent.¹⁹⁴

Podľa plánov ČLR a Japonska čoskoro po nadobudnutí platnosti dohody RCEP a) nerastné suroviny, textil a odevy, chemikálie a kovy vyvážené z Japonska do ČLR a plasty a b) kaučuky, textílie a odevy a chemikálie vyvážené z ČLR do Japonska, budú mať nulové alebo znížené clá. ČLR prisľúbila postupné zníženie ciel na dovoz japonských produktov na nulu v prvom roku po účinnosti dohody RCEP. Japonsko sa na oplátku tiež zaviazalo postupne znižovať clá na väčšinu čínskych dovozov až na nulu počas obdobia viac ako 20 rokov.¹⁹⁵

¹⁹² China Briefing. Developing Your China Trade with Japan and South Korea Under RCEP. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.china-briefing.com/news/developing-your-china-trade-with-japan-and-south-korea-under-rcep/>>.

¹⁹³ Regionálne komplexné ekonomické partnerstvo (RCEP) je dohoda o voľnom obchode medzi ázijsko-pacifickými národmi Austrálie, Bruneja, Kambodže, Číny, Indonézie, Japonska, Južnej Kórey, Laosu, Malajzie, Mjanmarska, Nového Zélandu, Filipíny, Singapur, Thajsko a Vietnam. Týchto 15 členských krajín predstavuje približne 30 % svetovej populácie a 30 % svetového HDP, čo z neho robí najväčší obchodný blok v histórii. RCEP, podpísaná v novembri 2020, je prvou dohodou o voľnom obchode medzi najväčšími ázijskými ekonomikami vrátane Číny, Indonézie, Japonska a Južnej Kórey.

¹⁹⁴ China Briefing. Developing Your China Trade with Japan and South Korea Under RCEP. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.china-briefing.com/news/developing-your-china-trade-with-japan-and-south-korea-under-rcep/>>.

¹⁹⁵ Tamtiež. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.china-briefing.com/news/developing-your-china-trade-with-japan-and-south-korea-under-rcep/>>.

Záver

Diplomová práca mala za cieľ analyzovať a vysvetliť čitateľovi vzťahy medzi Čínou a Japonskom od prvej zmienky, v čase keď bolo Japonsko ešte zaostala ostrovná krajina a učilo sa od Čínskeho impéria až po súčasnosť, kde obe krajiny patria medzi najväčšie ekonomiky sveta a aj napriek tomu majú medzi sebou rozpory. Keďže vzťahy medzi krajinami majú dlhú a komplexnú históriu, preto, aby čitateľ pochopil súčasnú situáciu, musí vedieť čo jej predchádzalo. Prvá kapitola sa týkala historickej časti vzťahov, mala za cieľ vysvetliť fungovanie krajín v minulosti a ich spoločnému nažívaniu vo východoázijskom priestore. Kapitola je rozdelená na päť podkapitol, kde každá opisuje dôležité obdobie histórie Číny a Japonska. Prvá podkapitola vysvetľuje obdobie prvých stretov a začiatky diplomatických vzťahov. V tom období bolo Japonsko ešte malá zaostala krajina a tá si za vzor rozvoja zobrala Čínske impérium, ktoré malo v tom období post hegemóna. Japonsko sa naučilo od Číny podstatné znalosti, ktoré jej pomohli rozvinúť sa a zreformovať krajinu. Záver podkapitoly vysvetľuje odtrhnutie sa Japonska z Čínskeho systému pocty a prerušenie oficiálnych diplomatických kontaktov na niekoľko stoviek rokov. Druhá podkapitola opisuje dané obdobie. Počas týchto rokov sa podarilo rozvíť obchod medzi oboma krajinami vďaka jednotlivým skupinám ľudí, ktorí výmenu tovarov korigovali a podporovali. Krajiny priamo nezakázali výmennú takže obchod prosperoval a vďaka týmto obchodníkom sa krajiny dozvedeli o informácie o druhom štáte. Záver podkapitoly patrí prvým väčším čínsko-japonským konfliktom a výsledkom týchto stretov. Tretia podkapitola sa venuje obdobiu, keď Čína zakázala presun tovarov do Japonska, a to si uvedomilo, že obchod s Čínou potrebuje. Japonsko bolo znovu ochotné prejsť na systém pocty, ale aj napriek tomu bol obchod medzi krajinami obmedzený. Japonsku sa nepáčil tento podriadený systém a napokon ho opäť zrušilo. To malo za následok úplne prerušenie diplomatických vzťahov. Podkapitola na konci opisuje tretí Čínsko-japonský konflikt, ktorého koniec bol zlomový pre vytvorenie Tokugawa a Qing, dvoch dynastií, ktoré pretvorili krajiny a vydržali vládnuť niekoľko storočí. Štvrtá podkapitola sa venuje danému obdobiu. Opisuje budovanie a reformy v krajine po získaní nadvlády týchto rodov. Ďalej sa venuje obchodu štátov, aj keď nemali žiadne oficiálne kontakty tak obchod medzi nimi prekypoval a bol podporovaný. Japonsko navyše začalo obchodovať s Holandskom a začalo sa od neho učiť, Čína však západným krajinám neverila. Prebiehalo aj niekoľko

rozhovor na vytvorenie diplomatických vzťahov medzi Čínou a Japonskom, avšak nebolo dotiahnuté do konca a obe krajiny sa uzatvorili voči zahraničnému obchodu. Táto situácia trvala až do polovice 19. storočia, keď Japonsko aj Čína boli donútené otvoriť sa zahraničnému obchodu na podnet západných krajín. To však pohlo pre otvorenie novému vedeniu, Japonsku to bol Meidži a Číne Tongzhi a taktiež v oboch krajinách zaviedli nový systém vládnutia. Pre Čínu to bol systém samoposilňovania a Japonci sa začali učiť od západu. To bolo pre Japonsko zlomové pretože reformovalo celú krajinu a postupne sa mu podarilo predbehnúť Čínu v roli dominantnej krajiny v Ázii. Japonsko to plne využilo a záver podkapitoly približuje konflikt v Kórei, ktorý sa prehĺbil do stretu medzi Čínou a Japonskom. Japonsko suverénne zvíťazilo vďaka zmodernizovanej armáde a technológiám, Čínu to prinútilo stiahnuť sa a podvoliť sa Japonsku. Piata podkapitola sa venuje Japonskej dominancii v začiatkoch 20. storočia, ktoré bolo vysoko modernizované a Čína, ktorá sa ťažko vyrovnávala s prehrou s Japonskom. Čína sa nedokázala vyrovať s výzvami doma a ani v zahraničí, a to viedlo k rozpadu dynastie Qing. Avšak ani rozpadom dynastie sa nič nevyriešilo a Čína sa stala nejednotnou. Japonsko malo tiež vnútorné problémy vo vláde a neposlušnú armádu. Armáda sa vymykla kontrole a začala obsadzovať čínske územia bez dovolenia vlády. Čína, ktorá v tom období viedla boje s komunistami bola nútená sa s komunistami spojiť a postavili sa na odpor proti Japonsku. To viedlo k Čínsko-japonskej vojne, ktorá sa stala známa aj kvôli masakrom a neľudským praktikám z Japonskej strany. Záver celej kapitoly sa venuje následkom vojny na obe krajiny.

Druhá kapitola si dala za cieľ vysvetliť metodiku, ktorá bola využitá pri písaní diplomovej práce. Ďalej sú v tejto kapitole uvedené hlavné ciele, ktoré si práca stanovila a ciele jednotlivých kapitol.

Tretia kapitola mala za cieľ vysvetliť budovanie vzťahov Japonska a Číny po konci druhej svetovej vojny až po súčasnosť. Kapitola pojednáva o tom, ako Japonsko zmenilo myslenie po výsledku druhej svetovej vojny a ako sa začalo ekonomicky pretvárať na dnešnú podobu. Z Čínskeho pohľadu sa zase venuje zjednoteniu Čínskej ľudovo-demokratickej republiky, a tiež dôvodom prečo plne nespolupracuje s Japonskom. Kapitola je rozdelená na sedem podkapitol. Prvá podkapitola sa venuje Japonsku, ktoré prechádzalo kompletnou ekonomickou, politickou a vzdelávacou reformou pod kontrolou USA, ktorého okupovalo a Čína, ktorá sa po niekoľkých rokoch stala opäť jednotnou pod vládou

komunistov. Kapitola tiež pojednáva o Kórejské vojne, ktorej sa Čína priamo zúčastnila a kvôli čomu USA prestalo obchodovať s Čínou a nepovolilo to ani Japonsku. Záver podkapitoly sa venuje Taiwanu, na ktorý ušli Čínsky demokrati a jeho spolupráci s Japonskom, čo sa nepáčilo Číne. Druhá podkapitola pojednáva o období keď sa Japonsku podarilo uvoľniť z okupácie USA avšak nemohli uzatvoriť s Čínou žiadne obchodné dohody kvôli zmluve s USA. V tomto období sa obe strany snažili zlepiť vzťahy, čo sa však nepodarilo a krajiny ostali bez oficiálnych diplomatických kontaktov, čo bolo z časti kvôli dobrým vzťahom Taiwanu s Japonskom, kvôli neschopnosti Japonska uznať minulosť a kvôli vnútorným rozbrojom v Číne a ich prehnaných reakciách voči Japonsku. Záver kapitoly pojednáva o vytvorení dohody USA s Čínou a o dohodách medzi Japonskom a Čínou. Japonsko sa muselo vzdať obchodu s Taiwanom a súhlasiť s ďalšími ústupkami kvôli normalizáciu vzťahov. Tretia podkapitola mala za cieľ opísať normalizáciu vzťahov, podpísania Zmluvy o mieri a priateľstve a návšteve Tenga v Japonsku. Vďaka tomu sa rozšíril obchod medzi oboma krajinami a japonské firmy začali stavať podniky v Číne. Čína však časom zistila, že nedokáže financovať všetky projekty a bola nútená niektoré zamraziť. Japonsko preto vyslalo ekonómov do Číny a založilo aj rozvojovú pomoc pre Čínu, čo pomohlo tieto projekty dokončiť. Bolo to zlaté obdobie najlepších vzťahov medzi Čínou a Japonskom - nie len kvôli ekonomickým vzťahom, ale aj politickým, prvýkrát v histórii japonský cisár navštívil Čínu a naopak predseda ústredného výboru komunistickej strany Číny navštívil Japonsko. V tomto období boli aj menšie nezhody najmä kvôli Japonsku, ktoré zakrývalo činy z druhej svetovej vojny a kvôli sporom o ostrovy Senkaku/Diaoyu, ktoré sa ťahajú už od konca 19. storočia. Sporu sa venuje štvrtá podkapitola. Otázka komu ostrovy patria nebola vyriešená, ale Japonsko ich má pod správou, čo sa Číne nepáčilo a vzniklo aj niekoľko konfliktov pri ostrovoch. Piata podkapitola opisuje postupné ochladzovanie vzťahov Číny a Japonska z časti kvôli prechkosti a činom, ktoré Čína vykonala. Avšak krajiny sa stále snažili vzťahy zachrániť formou spolupráce, oficiálnej návštevy prezidenta Číny a návštevy Šinzá Abeho. Šiesta podkapitola opisuje vyostrenie vzťahov, po tom čo sa rybárska loď z Číny plavila vo vodách pri ostrovoch Senkaku/Diaoyu. Japonci dali do väzby kapitána lode pretože bol pod vplyvom alkoholu a poškodil japonskú loď. Číne sa to nepáčilo a celý konflikt pomerne nafúkla. Japonci nakoniec kapitána prepustili. Konflikt o ostrovy opäť ožil, keď Japonci tieto ostrovy znárodnili, na čo reagovala Čína zvýšením hliadok pri ostrovoch.

Siedma kapitola sa zaoberá zlepšením vzťahov, keď znovu nastúpil na post premiéra Šinzó Abe. Číňania sa zo začiatku zdráhali častejším kontaktom s Japonskom, avšak zapáchil sa im prístup Šinzá Abeho. Do roku 2017 začali Číňania znižovať počet čínskych lietadiel a lodí, ktoré sa plavili blízko ostrovov Senkaku/ Diaoyu. V 2018 premiér Š. Abe uskutočnil štátnu návštevu v Číne. Po tejto návšteve prezident Si Ťin-pching priletel do Osaky. Na pozvanie japonského premiéra Šinzá Abeho sa prezident Si Ťin-pching zúčastnil na samite G20. Na samite sa dohodli aj na oficiálnej návšteve Japonska, avšak kvôli pandémie corona vírusu bola presunutá na neurčito.

Štvrtá kapitola si dala za cieľ vysvetliť súčasnú ekonomickú situáciu a výmenu medzi Japonskom a Čínou. Obe krajiny majú rozšírenú výmenu medzi sebou a patri medzi dôležitých obchodných partnerov. V roku 2019 Japonsko vyviezlo do Číny 128 miliárd dolárov a Čína exportovala do Japonska 152 miliárd dolárov. Japonsko zaznamenáva deficit v obchode s Čínou. Záver kapitoly sa venuje tarifám medzi krajinami, keďže nepodpísali dohodu o voľnom obchode Japonsko a Čína používajú Doložku najvyšších výhod WTO.

Ciele práce sa nám podarilo naplniť vo všetkých kapitolách. Prvá kapitola mala za cieľ objasniť a analyzovať historické aspekty vzťahov Japonska a Číny, postupné budovanie týchto diplomatických kontaktov, vojnové strety a ich následky na krajiny, budovanie obchodu a vývoj jednotlivých ér v krajinách. Druhá kapitola sa venuje metodike a cieľom, ktoré sme si stanovili a ich naplneniu v diplomovej práci. Tretia kapitola si dala za cieľ analyzovať obnovu ekonomických a diplomatických vzťahov po udalostiach druhej svetovej vojny, zlaté obdobie vzťahov medzi krajinami, postupné ochladzovanie kvôli sporom o ostrovy Diaoyu/ Senkaku a politickým nedorozumeniam. Záver kapitoly patrí súčasnej situácii vzťahov. Štvrtá kapitola mala za cieľ vysvetliť súčasnú ekonomickú situáciu medzi krajinami.

Čínsko-japonské vzťahy si prešli od histórie až po súčasnosť búrlivými výkyvmi. Čína bola niekoľko storočí pre Japonsko učiteľom Japonsko sa vďaka Číne naučilo základy systému, ktorý funguje v Japonsku do dnes. Počas celého obdobia vzniklo niekoľko stretov, ale žiadny nebol tak vážny ako tie počas druhej svetovej vojny. Masaker v Nankingu patrí k jedným z najhorších v histórii vojen a dodnes je čínske obyvateľstvo nedôverčivé voči japonskému ľudu. Japonsko sa snažilo odčiniť tieto zverstvá prostredníctvom rozvojovej pomoci, dotáciami, zvýhodnenými podmienkami pre čínskych

zamestnancov v japonských firmách, prípadne podporovali Čínu pri vstupe do medzinárodných organizácií. Avšak Japonsko má stále problém v prípade uznania minulosti, v ktorej bolo Japonsko agresorom, čo podčiarkujú návštevy premiérov vo svätyni Jasukuni, kde sú pochovaní vojnoví zločinci triedy A. Vzťahy nie sú ideálne taktiež kvôli nevyriešeným sporom o ostrovy Diaoyu/ Senkaku. Čína, naopak, podľa môjho názoru, zachováva príliš chladný postoj aj napriek všetkému čo pre ňu Japonsko urobilo, či už v období Veľkého skoku vpred alebo v čase keď nedokázala financovať všetky dohodnuté projekty, kedy bolo práve Japonsko ochotné pomôcť. Japonsko sa už niekoľko desaťročí snaží odčiniť svoje skutky počas druhej svetovej vojny a pre plynulé pokračovanie vzťahov týchto dvoch krajín je potrebné aby sa Čína taktiež posunula vpred. Ďalší problém, ktorý je potrebné vyriešiť je spor o ostrovy Diaoyu/ Senkaku. Tieto ostrovy si prisvojilo Japonsko v čase keď malo silnejšie postavenie ako Čína. V tom období ešte nevedeli o zásobe nerastných surovín v okolí ostrovov, napriek tomu by sa krajiny mali dohodnúť na spoločnom vyrovnaní a ukončiť tento spor, pretože aj v dnešnej dobe je situácia v oblasti ostrovov stále napätá. Pre budúce pokračovanie vzťahov v krátkodobom horizonte sa Čína a Japonsko potrebujú dohodnúť na dátume dlho plánovanej oficiálnej návštevy prezidenta Si Ťin-pchinga, ktorá bola zrušená a posunutá na neurčito v roku 2020 kvôli pandémie corona vírusu. Špekuluje sa, že toto stretnutie by sa malo uskutočniť tento rok v septembri pri príležitosti 50. výročia normalizácie vzťahov medzi oboma národmi. Čo je zároveň zásadné pre uzatvorenie novej dohody medzi krajinami, ktorá by prehĺbila vzťahy. Taktiež sa hovorí o podpísaní dohody RCEP¹⁹⁶, ktorá by umožnila čínsko-japonskému obchodu prijať dohodu o voľnom obchode, keďže aj v súčasnosti využívajú dve z najväčších ekonomík sveta len doložku najvyšších výhod WTO.

¹⁹⁶ China Briefing. Developing Your China Trade with Japan and South Korea Under RCEP. [elektronický zdroj]. Zobrazené dňa 19. 03. 2022. Dostupné na internete: <<https://www.china-briefing.com/news/developing-your-china-trade-with-japan-and-south-korea-under-rcep/>>.

Zoznam použitej literatúry

Monografie a odborné články

- Akio, T. Japanese government polling. The Johns Hopkins University Press: 2015.
- Alan, C. The making of imperial subjects in Okinawa. Duke University Press: 1993. ISBN: 9780822399117
- Askew, D. Demography and Civilian Victims in The Nanking Atrocity, 1937–1938. Berghahn Books: 2009. ISBN: 978178533674
- Barnes, G. Archaeology of East Asia: The Rise of Civilization in China, Korea and Japan. Oxbow Books: 2017. ISBN: 1785706675
- Barnouin, B. Chinese Foreign Policy during the Cultural Revolution. Kegan Paul International: 1998. ISBN: 071030580
- Behr, E. The Last Emperor. Banta: 1987. ISBN: 0553344749
- Bryant, A. Sekigahara 1600. Osprey Publishing: 1995. ISBN: 1855323958
- Carr, M. Wa wa lexicography. Otaru University of Commerce: 1992. ISBN: 09503846
- Chalmers, J. The pattern of Japanese relations with China, 1952–1986. Pacific Affairs: 1986.
- Conroy, H. The Japanese Seizure of Korea, 1868–1910: A Study of Realism and Idealism in International Relations. Literary Licensing: 2011. ISBN: 1258154684
- Dolan, R. Japan: A Country Study. United States Government Printing: 1991. ISBN: 9993975923
- Dower, J. Empire and Aftermath: Yoshida Shigeru and the Japanese Experience. Harvard University: 1988. ISBN: 0674251261
- Dreyer, J. China's Political System. Routledge: 2018. ISBN: 9781138501522

- Elisonas, J. *The Inseparable Trinity: Japan's Relations with China and Korea*. Cambridge University Press: 1991. ISBN: 848605111
- Elleman, B. *Modern Chinese Warfare, 1795–1989*. Routledge: 2001. ISBN: 9780415214742
- Fairbank, J. *East Asia: Tradition and Transformation*. Houghton Mifflin Company: 1989. ISBN: 0395450233
- Fenby, J. *Chiang Kai-shek: China's Generalissimo and the Nation He Lost*. Da Capo Press: 2005. ISBN: 0786714840
- Fravel, T. *Explaining China's Escalation over the Senkaku (Diaoyu) Islands*. Oxford Academic: 2016.
- French, H. *Everything Under the Heavens: How the Past Helps Shape China's Push for Global Power*. Knopf: 2017. ISBN: 9780385353328
- Glahn, R. *The Ningbo-Hakata Merchant Network and the Reorientation of East Asian Maritime Trade, 1150–1350*. Harvard-Yenching Institute: 2014.
- Gries, P. *China's New Nationalism: Pride, Politics, and Diplomacy*. University of California Press: 2005. ISBN: 9780520244825
- Hagström, L. *Sino-Japanese Relations: The Ice That Won't Melt*. Sage Publications: 2008.
- Hang, X. *The Shogun's Chinese Partners: The Alliance between Tokugawa Japan and the Zheng Family in Seventeenth-Century Maritime East Asia*. The Association for Asian Studies: 2015. ISBN: 10633256
- Hara, K. *An Introduction to the History of Japan*. BiblioBazaar: 2009. ISBN: 1110787839
- Harrell, P. *Sowing the Seeds of Change: Chinese Students, Japanese Teachers, 1895–1905*. Stanford University Press: 1992. ISBN: 0804719853
- Harrison, J. *The Long March to Power: A History of the Chinese Communist Party*. Praeger Publishers: 1972

- Harris, S. Greater China and Japan: Prospects for an Economic Partnership in East Asia. Routledge: 1996. ISBN: 0415124476
- Hiromitsu, W. Transmitting the forms of divinity : Early Buddhist art from Korea and Japan. Japan Society: 2003. ISBN: 0913304549 9780913304549
- Hui, F. An Introduction of Chinese and Foreign History of War. Catcher: 2000. ISBN: 986778264
- Iriye, A. The Chinese and the Japanese: Essays in Political and Cultural Interactions. Princeton University Press: 2016. ISBN: 0691643172
- Itoh, M. Pioneers of Sino-Japanese Relations. Palgrave Macmillan: 2012 ISBN: 9781137027351
- Jansen, M. China in the Tokugawa World. Harvard University Press: 2000. ISBN: 0674002660
- Jansen, M. The Making of Modern Japan. Belknap Press: 2002. ISBN: 0674009916
- Kazuko, M. Japan–China Relations: from Post-War to a New Era. Taylor and Francis Group: 2017.
- Kokubun, R. The Politics of Foreign Economic Policy-Making in China: The Case of Plant Cancellations with Japan. Cambridge University Press: 2009.
- Kte'pi, B. Chinese Famine: Encyclopedia of Disaster Relief, Thousand Oaks. SAGE Publications: 2011. ISBN: 9781412971010
- Lee, C. China and Japan: New Economic Diplomacy. Hoover Institution Press: 1984. ISBN: 0817979727
- Lee, C. Japan Faces China: Political and Economic Relations in the Postwar Era. The Johns Hopkins University Press: 1976. ISBN: 0801817382
- Lee, K. A New History of Korea. Harvard University Press: 1984. ISBN: 067461576
- Lee, S. Territorial Disputes among Japan, China and Taiwan concerning the Senkaku Islands. IBRU: 2002. ISBN: 9781897643501

- Li, Y. *Networks of Profit and Faith: Spanning the Sea of Japan and the East China Sea*, 838-1403. ProQuest: 2017.
- MacKinnon, S. *Wuhan 1938: War, Refugees, and the Making of Modern China*. University of California Press: 2008. ISBN: 0520254457
- Masayuki, M. *Japan's Changing ODA Policy Towards China*. Open Edition Journals: 2003.
- Mitsusada, I. *The Cambridge History of Japan*. Cambridge University Press: 2008. ISBN: 9781139055062
- Miyoshi, M. *As We Saw Them: The First Japanese Embassy to the United States*. Paul Dry Books: 2005. ISBN: 1589880234
- Northedge, F. *The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946*. Holmes & Meier Pub: 1986. ISBN: 0841910650
- Oberdorfer D. *The Two Koreas: A Contemporary History*. Basic Books: 2013. ISBN: 0465031234
- Olender, P. *Sino-Japanese Naval War 1894–1895*. MMPBooks: 2014. ISBN: 8363678309
- Paine, S. *The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy*. Cambridge University Press: 2005. ISBN: 0521617456
- Peattie, M. *The Battle for China: Essays on the Military History of the Sino-Japanese War of 1937–1945*. Stanford University Press: 2013. ISBN: 0804792070
- Peng, H. *Trade Relations between Qing China and Tokugawa Japan 1685–1859*. Springer: 2019. ISBN: 9789811376856
- Peng, L. *Japan's Relations with China: Facing a rising power*. Routledge: 2006. ISBN: 9780415372176
- Przystup, J. *Japan-China relations: Troubled waters*. Comparative Connections. Comparative Connections: 2013.

- Rose, C. *Interpreting History in Sino-Japanese Relations*. Routledge: 1998. ISBN: 0203983696
- Seraphim, F. *War Memory and Social Politics in Japan*. Harvard University: 2008. ISBN: 0674028309
- Shibata, H. *Japan and Britain in Shanghai*. St. Martin's Press: 1995. ISBN: 9780230389830
- Slyke, L. *The Chinese Communist Movement*. Stanford University Press: 1968
- Smith, S. *Intimate Rivals: Japanese Domestic Politics and a Rising China*. Columbia University Press: 2016. ISBN: 023116789
- Suganuma, U. *Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations: Irredentism and the Diaoyu / Senkaku Islands*. University of Hawaii Press: 2001. ISBN: 0824824938
- Takamine, T. *Japan's Development Aid to China: The Long-Running Foreign Policy of Engagement*. Routledge: 2012. ISBN: 0415511461
- Tanino, S. *The secrets of China policy: Recollections of a China hand*. Tokyo Keizai Shinbunsha: 2017.
- Taylor, R. *Greater China and Japan*. Routledge: 1996. ISBN: 0203740602
- Tsui, D. *China's Military Intervention in Korea: Its Origin and Objectives*. Trafford: 2015. ISBN: 1490738622
- Vogel, E. *China and Japan Facing History*. The Belknap Press of Harvard University Press: 2019. ISBN: 9780674240759
- Vyas, U. *Soft Power in Japan–China Relations*. Routledge: 2011. ISBN: 9780203835791
- Wan, M. *Understanding Japan–China Relations*. World Scientific Publishing: 2016. ISBN 9789814689229
- Watt, L. *When Empire Comes Home: Repatriation and Reintegration in Postwar Japan*. Harvard University: 2010. ISBN: 0674055985

Yan, L. Re-understanding Japan: Chinese Perspectives, 1895–1945. University of Hawaii Press: 2004. ISBN: 9780824827304

Yi-T'ung, W. Official relations between China and Japan 1368-1549. The Harvard-Yenching institute: 1953

Young, L. Japan's Total Empire: Manchuria and the Culture of Wartime Imperialism. University of California Press: 1999. ISBN: 0520219341

Yusa, S. Legends and History of the Three Kingdoms of Ancient Korea. Silk Pagoda: 2008. ISBN: 1596543485

Online zdroje:

China Briefing (<https://www.china-briefing.com/>)

CNN (<https://edition.cnn.com/>)

Kyodo News (<https://english.kyodonews.net/>)

Ministry of Foreign Affairs of Japan (<https://www.mofa.go.jp/>)

Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China (<https://www.mfa.gov.cn>)

Nikkei Asia (<https://asia.nikkei.com/>)

OEC (<https://oec.world/en/home-a>)

Statista (<https://www.statista.com/>)

The Asahi (<https://www.asahi.com/ajw/>)

The Guardian (<https://www.theguardian.com/>)

The Japan Times (<https://www.japantimes.co.jp/>)

The New York Times (<https://www.nytimes.com/>)

The Wayback Machine (<https://web.archive.org/>)

The Wilson Center (<https://www.wilsoncenter.org/>)

US-China Institute (<https://china.usc.edu/>)

Rozhodnutia medzinárodných organizácií a štátov:

81. americký kongres, 1. zasadnutie, Spoločný výbor Senátu USA pre ozbrojené služby
a zahraničné vzťahy

Rezolúcia Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov 82.